

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

Γεωπολιτική και γεωστρατηγική διάσταση των φυσικών καταστροφών. Οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας πριν και μετά τον σεισμό της 06/02/23 στην Τουρκία και η επανεμφάνιση της διπλωματίας των σεισμών

Geopolitical and geostrategic dimension of natural disasters. Greece-Turkey relations before and after the 06/02/23 earthquake in Turkey and the re-emergence of earthquake diplomacy

Θεόφιλος Σοφιανίδης / Theofilos Sofianidis

A.M. / R.N. : 7114132200242

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

2024128

Αθήνα, Φεβρουάριος 2024
Athens, February 2024

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ
POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης Master Thesis

Γεωπολιτική και γεωστρατηγική διάσταση των φυσικών καταστροφών. Οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας πριν και μετά τον σεισμό της 06/02/23 στην Τουρκία και η επανεμφάνιση της διπλωματίας των σεισμών

Geopolitical and geostrategic dimension of natural disasters. Greece-Turkey relations before and after the 06/02/23 earthquake in Turkey and the re-emergence of earthquake diplomacy

Θεόφιλος Σοφιανίδης / Theofilos Sofianidis

A.M. / R.N. : 7114132200242

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Δρ. Α. Αντωναράκου,
Καθηγήτρια ΕΚΠΑ

Δρ. Ε. Λέκκας,
Καθηγητής ΕΚΠΑ

Δρ. Κ. Σούκης,
Επίκ. Καθηγητής ΕΚΠΑ

Εξειδικευμένη Επιστημονική Καθοδήγηση

Δ. Ρούκας
Ψυχίατρος, Συνεργάτης ΕΚΠΑ

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	i
Περίληψη	iii
Abstract	iv
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 2. Οι Φυσικές Καταστροφές και η Σημασία τους.....	8
2.1. Ορισμός και κατηγορίες φυσικών καταστροφών.....	8
2.2. Τα αίτια των φυσικών καταστροφών.....	12
2.3. Επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών: Η κοινωνική τους διάσταση	14
Κεφάλαιο 3. Φυσικές Καταστροφές – Ο Ρόλος της Διπλωματίας στην Αντιμετώπισή τους	17
3.1. Εισαγωγή στη διπλωματία – ορισμός και εξέλιξη στο χρόνο.....	17
3.2. Η διπλωματία των φυσικών καταστροφών – ιστορική εξέλιξη και τομείς εφαρμογής	19
3.3. Η διπλωματία της καταστροφής και η ανθρωπιστική βοήθεια: συνεργασία για την ανακούφιση και την ανάκαμψη	22
3.4. Η επιρροή της κλιματικής αλλαγής στη διπλωματία των καταστροφών: Προκλήσεις και προοπτικές.....	25
3.5. Η διπλωματία των καταστροφών ως εργαλείο ειρήνης και συμφιλίωσης μεταξύ χωρών	27
3.5.1. Περιπτώσεις μελέτης – Σύγκριση αποτελεσμάτων.....	30
Κεφάλαιο 4. Περίπτωση Μελέτης – Ο σεισμός του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία	34
4.1. Οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας πριν τους σεισμούς του 1999 – Ιστορική αναδρομή.....	34
4.1.1. Οριοθέτηση Ελληνο-Τουρκικών συνόρων – Γκρίζες Ζώνες	35
4.1.2. Οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών – Η κρίση του 1987	38
4.1.3. Οριοθέτηση του εναέριου χώρου.....	40
4.2. Οι σεισμοί του 1999: Η ανείπωτη καταστροφή στο Ιζμίτ και την Αθήνα	42
4.2.1. Ο σεισμός στο Ιζμίτ και η ανθρωπιστική βοήθεια από την Ελλάδα	42
4.2.2. Ο σεισμός στην Αθήνα και η ανταπόκριση της Τουρκίας	47
4.3. Ο ρόλος της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των καταστροφών και στην επανάρξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών	50
4.3.1. Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας	55
4.3.2. Ίδρυση της Κοινής Ελληνοτουρκικής Μονάδας Αντιμετώπισης Καταστροφών.....	56
Κεφάλαιο 5. Οι σεισμοί στην Τουρκία και τη Συρία το 2023: Πολιτικές αντιδράσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας	59
5.1. Οι σεισμοί στην Τουρκία και τη Συρία το 2023 και οι επιπτώσεις τους.....	59
5.1.1. Τα προβλήματα που αντιμετώπισε το επικοινωνιακό επιτελείο της Τουρκικής κυβέρνησης.....	63
5.1.2. Η Επικοινωνιακή διαχείριση των σεισμών στην Τουρκία	65
5.1.3. Πολιτική εκμετάλλευση του σεισμού κατά την προεκλογική περίοδο.....	69

5.1.4.	Η ανθρωπιστική και πολιτική προσέγγιση της Ελλάδας στους σεισμούς .	70
5.1.5.	Ανθρωπιστική βοήθεια και Διεθνής ανταπόκριση	72
5.2.	Διπλωματία των καταστροφών: Πώς οι σεισμοί στην Τουρκία και τη Συρία το 2023 επηρέασαν τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας	75
5.3.	Σεισμοί του 1999 (Τουρκία - Ελλάδα) και 2023 (Τουρκία - Συρία) – Συγκριτική ανάλυση των επιπτώσεων στις σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας.....	81
Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα		87
Βιβλιογραφία.....		93

Περίληψη

Ο σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει τον ρόλο της διπλωματίας κατά την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών και αν αυτή προσδίδει μακροπρόθεσμα οφέλη σε χώρες με τεταμένες σχέσεις, όπως είναι η Ελλάδα και η Τουρκία. Αρχικά λοιπόν, παρουσιάζονται οι ορισμοί και οι κατηγορίες των φυσικών καταστροφών, καθώς και τα αίτια που τις προκαλούν. Αναφέρονται οι επιπτώσεις που έχουν στην κοινωνία και την οικονομία, καθώς και η ανάγκη για συνεργασία και διεθνή αλληλεγγύη. Στη συνέχεια, αναλύεται ο ρόλος της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών και παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη και οι τομείς εφαρμογής της διπλωματίας των καταστροφών. Αναφέρεται η συνεργασία για την ανακούφιση και την ανάκαμψη μέσω της ανθρωπιστικής βοήθειας, καθώς και ο ρόλος της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής. Επίσης, εξετάζεται ο ρόλος της διπλωματίας των καταστροφών ως εργαλείο ειρήνης και συμφιλίωσης μεταξύ χωρών με εχθρικές σχέσεις, με παραδείγματα και συγκριτική ανάλυση αποτελεσμάτων.

Στη συνέχεια, αναλύονται δύο περιπτώσεις μελέτης, με τη μία να είναι ο διπλός σεισμός του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία και η άλλη, οι σεισμοί στην Τουρκία και τη Συρία το 2023. Μελετώνται οι επιπτώσεις των σεισμών και η ανταπόκριση των δύο χωρών. Έπειτα, εξετάζεται ο ρόλος της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των καταστροφών και στην επανέναρξη των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας. Επίσης, αναλύονται οι πολιτικές αντιδράσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των δύο κρατών. Τέλος, παρουσιάζεται μια συγκριτική ανάλυση μεταξύ των επιπτώσεων των σεισμών του 1999 και του 2023 στις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας.

Καταλήγοντας, μέσα από αυτήν την ανάλυση, γίνεται φανερό η σημασία της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών και την επίλυση των προβλημάτων που προκαλούν. Η διπλωματία αυτή, μπορεί να προωθήσει τη συνεργασία και την ειρήνη μεταξύ χωρών που αντιμετωπίζουν συγκρούσεις μεταξύ τους, αλλά χωρίς μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, παρά μόνο κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Λέξεις κλειδιά: φυσικές καταστροφές, διπλωματία των σεισμών / καταστροφών, σεισμός του 1999, σεισμός της Τουρκίας και της Συρίας 2023

Abstract

The purpose of this paper is to examine the role of diplomacy in the response to natural disasters and whether it has long-term benefits for countries with tense relations, such as Greece and Turkey.

First, the definitions and categories of natural disasters are presented, as well as the causes that trigger them. The impact of natural disasters on society and the economy, as well as the need for cooperation and international solidarity, are discussed. Then, the role of diplomacy in addressing natural disasters is analyzed and the historical evolution and areas of application of disaster diplomacy are presented. Cooperation for relief and recovery through humanitarian assistance is mentioned, as well as the role of diplomacy in addressing the challenges of climate change. The role of disaster diplomacy as a tool for peace and reconciliation between countries with hostile relations is also examined, with examples and comparative analysis of results.

Additionally, two case studies are analyzed, one being the 1999 earthquake in Greece and Turkey and the other, the earthquakes in Turkey and Syria in 2023. The impacts of the earthquakes and the response of the two countries are studied. Then, the role of diplomacy in addressing the disasters and in resuming relations between Greece and Turkey is examined. Political reactions and interactions between the two states are also analyzed. Finally, a comparative analysis is presented between the impacts of the 1999 and 2023 earthquakes on Greece-Turkey relations.

In conclusion, this analysis highlights the importance of diplomacy in addressing natural disasters and resolving the problems they cause. This diplomacy can promote cooperation and peace between countries that are in conflict, but without long-term results, except only under certain conditions.

Keywords: natural disasters, earthquake/disaster diplomacy, 1999 earthquake, Turkey and Syria earthquake 2023

Κεφάλαιο 1.

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο να εξετάσει, υπό το πρίσμα της γεωπολιτικής, τις συνέπειες και τις επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο και να απαντήσει στα παρακάτω ειδικά ερωτήματα. Μπορούμε να ελπίζουμε πως μετά από μία φυσική καταστροφή και κάνοντας χρήση του εργαλείου της διπλωματίας, θα ανατέλλει μία νέα, καλύτερη ημέρα μεταξύ δύο χωρών με μακροχρόνιες διαφορές; Μπορούμε να αλλάξουμε σελίδα και οι τεταμένες σχέσεις των χωρών να παρουσιάσουν πλέον μία ώριμη βελτίωση, ανθεκτικότερη στον χρόνο; Προβλέπεται θετικό πρόσημο, στις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας, μετά από τον σεισμό του 2023 στην νότια Τουρκία;

Η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα, από πολλούς ειδικούς, είτε επιστήμονες, είτε πολιτικούς είναι και ναι και όχι. Πέραν αυτού του επιφανειακού συμπεράσματος, η ανάλυση μίας τέτοιας γεωπολιτικής κατάστασης που έπεται μιας φυσικής καταστροφής, γνωστής ως «διπλωματία της καταστροφής», παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- i) είναι πολύπλοκη, με πολλές παραμέτρους να παίζουν τον δικό τους ρόλο.
- ii) έχει μελετηθεί και αναλυθεί, ελάχιστα. Αποτελεί έναν νέο όρο της γεωπολιτικής στη διεθνή βιβλιογραφία, ο οποίος πρωτοεμφανίστηκε όχι νωρίτερα από το 1991, με τους Kelman & Koukis να κάνουν, μετά το 2000, τις πρώτες προσπάθειες να τον αναλύσουν.
- iii) αναμένεται τα επόμενα χρόνια να απασχολήσει εκτενέστερα την πολιτική και επιστημονική κοινότητα, καθότι αφενός η κλιματική κρίση, πρόκειται να οδηγήσει σε αύξηση της συχνότητας και της έντασης των φυσικών φαινομένων, αφετέρου οι πολλαπλές κρίσεις, όπως η ενεργειακή, η επισιτιστική και η μεταναστευτική, που κορυφώνονται, επίκειται να κλιμακώσουν τις εντάσεις μεταξύ των χωρών.

Πέραν της γενικότερης ανάλυσης, θα εξεταστεί ο αντίκτυπος της διπλωματίας των καταστροφών στις προϋπάρχουσες διπλωματικές σχέσεις μεταξύ δύο συγκεκριμένων χωρών, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η διπλωματία καταστροφών είναι η χρήση των διεθνών σχέσεων

για την αντιμετώπιση των συνεπειών μιας φυσικής καταστροφής. Η έρευνα θα πραγματοποιηθεί με την ανάλυση των δυναμικών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας πριν και μετά τους σεισμούς του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία και τους σεισμούς του 2023 στην Τουρκία και τη Συρία. Η εργασία, θα ασχοληθεί με τους συγκεκριμένους τομείς, όπως είναι οι προϋπάρχουσες διπλωματικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, πώς διαμορφώθηκαν οι σχέσεις αυτές από τη διπλωματία καταστροφών και εάν οι σεισμοί έχουν λειτουργήσει ως καταλύτης για τη συνεργασία μεταξύ τους.

Διεξάγοντας, ποιοτικές, μελέτες περιπτώσεων, η εργασία επιδιώκει να επιβεβαιώσει ή να ανατρέψει τη θεωρητική πρόταση ότι η διπλωματία καταστροφών μπορεί να προκαλέσει προσέγγιση μεταξύ χωρών που έχουν τεταμένες σχέσεις, καθώς η κοινή αντιμετώπιση μιας καταστροφής μπορεί να δημιουργήσει αίσθημα αλληλεγγύης και συνεργασίας. Μπορεί επίσης να επηρεάσει τη διπλωματική αφήγηση, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε νέες συμφωνίες ή συνεργασίες μεταξύ χωρών. Μέσα από την έρευνα, θα εξετάσουμε τον ρόλο που διαδραματίζει η κάθε μια χώρα, στην διπλωματία καταστροφών και τι εμπόδια πρέπει να ξεπεραστούν για να υπάρξουν θετικές αλλαγές στις σχέσεις μεταξύ τους. Στόχος είναι να κατανοήσουμε καλύτερα πώς η διπλωματία καταστροφών μπορεί να βοηθήσει στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ χωρών με τεταμένες σχέσεις, όπως η Ελλάδα και η Τουρκία.

Θα ξεκινήσουμε με το γεγονός ότι, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας έχουν χαρακτηριστεί ιστορικά από τεταμένη ατμόσφαιρα και διαμάχη, με επίκεντρο κυρίως τα εδαφικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων των θαλασσίων ζωνών, των θρησκευτικών διαφορών και των ιστορικών εντάσεων. Ανεξάρτητα από αυτές τις δυσκολίες, υπήρξαν και περίοδοι καλύτερης συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, κυρίως σε θέματα, όπως οι φυσικές καταστροφές. Η πιθανότητα συνεργασίας και βελτίωσης των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας είναι ένα θέμα που απασχολεί εδώ και πολλά χρόνια τους ακαδημαϊκούς και πολιτικούς, τόσο από το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων όσο και από Σχολές που μελετάνε τις συγκρούσεις και τις περιόδους συμφιλίωσης/ειρήνης μεταξύ κρατών. Επιπλέον, η διπλωματία καταστροφών προσπαθεί να κατανοήσει εάν οι δραστηριότητες που σχετίζονται με καταστροφές δημιουργούν ειρήνη και μειώνουν τις συγκρούσεις (Kelman, I. (2012)). Έχει αυξηθεί ιδιαίτερα η προσοχή στη δυνατότητα των φυσικών καταστροφών να χρησιμεύσουν ως ευκαιρίες για συνεργασία και διπλωματία μεταξύ χωρών σε σύγκρουση, με τη διπλωματία των καταστροφών να αποτελεί αντικείμενο αυξανόμενης μελέτης και ανάλυσης τα τελευταία χρόνια.

Επίσης, η μελέτη της διπλωματίας των σεισμών στο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων έχει ευρύτερες συνέπειες για το πεδίο των Σπουδών που αφορά την Ειρήνη και την

Επίλυση Συγκρούσεων. Εξετάζοντας το δυναμικό των φυσικών καταστροφών να λειτουργήσουν ως ευκαιρίες για διπλωματία και συνεργασία, αυτή η έρευνα συμβάλλει στην κατανόησή μας για τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν μη παραδοσιακοί παράγοντες, όπως οι πολίτες και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, στη διαδικασία οικοδόμησης ειρήνης και επίλυσης συγκρούσεων. Συγκεκριμένα, η διπλωματία των σεισμών μπορεί να αποτελέσει μια ευκαιρία για τις δύο χώρες να συνεργαστούν για την παροχή βοήθειας στους πληγέντες, την αποκατάσταση των ζημιών και την πρόληψη παρόμοιων καταστροφών στο μέλλον. Η συνεργασία αυτή μπορεί να οδηγήσει σε μια αίσθηση αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών, η οποία μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την επίλυση των μακροχρόνιων διαφορών τους.

Παρακάτω, γίνεται μια σύντομη αναφορά στο περιεχόμενο των κεφαλαίων που ακολουθούν, παρουσιάζοντας τη δομή της εργασίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει τον ορισμό και τις κατηγορίες των φυσικών καταστροφών, ενώ εξετάζει επίσης τα αίτια που τις προκαλούν και τις επιπτώσεις τους στην κοινωνία.

Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στο ρόλο της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών. Παρουσιάζει τον ορισμό και την εξέλιξη της διπλωματίας, καθώς και τους τομείς εφαρμογής της στις φυσικές καταστροφές. Επιπλέον, συσχετίζει την διπλωματία της καταστροφής με την ανθρωπιστική βοήθεια, εξετάζει την επίδραση της κλιματικής αλλαγής στη διπλωματία των καταστροφών, καθώς και τον ρόλο της διπλωματίας ως εργαλείο ειρήνης και συμφιλίωσης μεταξύ χωρών.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει μια περίπτωση μελέτης, τον διπλό σεισμό του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία. Αναλύει τις σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας πριν τους σεισμούς, τις επιπτώσεις των σεισμών και την ανταπόκριση των δύο χωρών. Τέλος, εξετάζει τον ρόλο της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των καταστροφών και στην επανέναρξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών.

Το πέμπτο κεφάλαιο εστιάζει στους σεισμούς στην Τουρκία και τη Συρία το 2023. Αναλύει τις επιπτώσεις των σεισμών, την πολιτική και τη στρατηγική της Τουρκίας σε σχέση με τους σεισμούς, καθώς και την ελληνική προσέγγιση ως προς αυτή την καταστροφή. Εξετάζει αν οι σεισμοί συντέλεσαν θετικά στις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας και γίνεται σύγκριση με τους σεισμούς του 1999.

Τέλος, το τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζει τα πιο σημαντικά σημεία της εργασίας και αποτυπώνει τα συμπεράσματα της ποιοτικής έρευνας.

Κεφάλαιο 2.

Οι Φυσικές Καταστροφές και η Σημασία τους

2.1. Ορισμός και κατηγορίες φυσικών καταστροφών

Αρχικά, ο όρος «καταστροφή» αναφέρεται σε κάθε γεγονός που συμβαίνει σε κάποιο σημείο του πλανήτη και έχει σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον, στον άνθρωπο ή και στα δύο. Συγκεκριμένα, η ακαδημαϊκή κοινότητα θεωρεί μια καταστροφή ως αποτέλεσμα κινδύνου, ο οποίος δεν αντιμετωπίστηκε ή δεν έτυχε της κατάλληλης διαχείρισης. Δηλαδή, ενός κινδύνου, ο οποίος προκύπτει από τον συνδυασμό της έκθεσης σε απειλητική διαδικασία με ευάλωτες/τρωτές συνθήκες. Αντίθετα, οι απειλές που πλήττουν περιοχές με χαμηλή ή ανύπαρκτη τρωτότητα, τότε δεν γίνονται ποτέ καταστροφές, όπως στην περίπτωση των ακατοίκητων περιοχών. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Αμερικανό κοινωνιολόγο Enrico Quarantelli (1985), ο οποίος αποτελεί έναν από τους θεμελιωτές της Κοινωνιολογίας των Καταστροφών, η καταστροφή ορίζεται ως εξής: «καταστροφή είναι μια κατάσταση κρίσης που προκαλεί εκτεταμένες απώλειες, οι οποίες μάλιστα υπερβαίνουν κατά πολύ την ικανότητα της πληγείσας κοινότητας να ανακάμψει». Επομένως, για να θεωρήσουμε ότι υπάρχει καταστροφή, πρέπει η κοινότητα να αδυνατεί να ανταπεξέλθει, βασιζόμενη μόνο στις δικές της δυνάμεις.

Προκειμένου λοιπόν, να ενσωματωθεί μια καταστροφή στη βάση δεδομένων της Διεθνούς Στρατηγικής των Ηνωμένων Εθνών για τη Μείωση των Καταστροφών (UNISDR), θα πρέπει να ικανοποιούνται ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα κριτήρια: (i) να υπάρχει αναφορά για 10 τουλάχιστον θανάτους, (ii) να έχουν επηρεαστεί 100 τουλάχιστον άτομα, (iii) να έχει κηρυχτεί κατάσταση έκτακτης ανάγκης από την αντίστοιχη Κυβέρνηση, και (iv) η εθνική κυβέρνηση να έχει αιτηθεί διεθνή βοήθεια.

Η διάκριση των καταστροφών γίνεται σε φυσικές και ανθρωπογενείς (ή τεχνολογικές) καταστροφές. Πιο συγκεκριμένα, οι φυσικές καταστροφές προκαλούνται από διάφορες κατηγορίες φυσικών φαινομένων, όπως είναι οι σεισμοί, τυφώνες, πλημμύρες, ξηρασίες,

ακραίες θερμοκρασίες και άλλα, αποτελώντας σοβαρά, μεγάλης κλίμακας, δυσμενή γεγονότα ως αποτέλεσμα φυσικών διαδικασιών της γης, της βιόσφαιρας και της ατμόσφαιρας. Αυτό το είδος καταστροφών αποτελούν αναπόφευκτα φαινόμενα που συμβαίνουν σε διάφορες περιοχές του πλανήτη μας. Μπορούν να προκαλέσουν μεγάλες ζημιές στο περιβάλλον και στην ανθρώπινη ζωή, όπως τραυματισμούς, προβλήματα υγείας και στη χειρότερη περίπτωση, θανάτους. Επιπλέον, μπορεί να προκληθούν οικονομικές απώλειες, καθώς οι καταστροφές μπορούν να καταστρέψουν κτίρια, υποδομές, γεωργικές καλλιέργειες και άλλα αγαθά. Οι φυσικές καταστροφές μπορούν να προκαλέσουν εκτεταμένη υποβάθμιση του περιβάλλοντος και μακροπρόθεσμες αλλαγές στην φυσική ισορροπία. Για παράδειγμα, μια πλημμύρα μπορεί να προκαλέσει ερήμωση περιοχών ή αλλαγές στην υδρολογική ισορροπία ενός ποταμού.

Οι φυσικές καταστροφές είναι ευρέως διαδεδομένες σε όλο τον κόσμο και χωρίζονται συνήθως σε διάφορες κατηγορίες, ανάλογα με τον τύπο του φυσικού φαινομένου που τις προκαλεί και εμφανίζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, όπως ότι εκδηλώνονται σε σύντομο χρονικό διάστημα και τα αποτελέσματά τους είναι άμεσα, καθώς και ότι δημιουργούν καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Όσον αφορά την ταξινόμηση των φυσικών καταστροφών, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (World Health Organization) και την παγκόσμια βάση δεδομένων για τις φυσικές καταστροφές EM-DAT (Emergency Events Database), οι φυσικές καταστροφές ταξινομούνται ως εξής:

- Γεωφυσικές - Γεωδυναμικές: σεισμοί, ηφαιστειακές εκρήξεις, μετακινήσεις γεωλογικών σχηματισμών (κατολισθήσεις, καθιζήσεις, ρευστοποιήσεις), θαλάσσια γεωδυναμικά κύματα (tsunami)
- Υδρολογικές: πλημμύρες και κατολισθήσεις υγρής μάζας (πχ. χιονοστιβάδες)
- Μετεωρολογικές: θύελλες και καταιγίδες
- Κλιματολογικές: ακραίες θερμοκρασίες, ξηρασίες και δασικές πυρκαγιές
- Βιολογικές: επιδημίες, που προκαλούνται από την έκθεση των ζώντων οργανισμών σε παθογόνους μικροοργανισμούς (ιοί, βακτήρια, μύκητες), προσβολές καλλιεργειών.

Εικόνα 1. Οι 20 πιο θανατηφόρες φυσικές καταστροφές κατά την περίοδο 1996-2015. (Πηγή: <https://reliefweb.int/report/world/poverty-death-disaster-and-mortality-1996-2015>)

Ειδικότερα, οι σεισμοί αποτελούν την πιο σημαντική φυσική καταστροφή, δεδομένου ότι αποτελούν περίπου το 1/4 του συνόλου των φυσικών καταστροφών και προκαλούν περίπου το 1/2 των θανάτων και βλαβών. Οι πιο πιθανές ζημιές που μπορεί να προκληθούν από ένα σεισμό είναι: κατάρρευση κτιρίων, μετατόπιση εδάφους, πλημμύρες, τσουνάμι, κατολισθήσεις και άλλες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο υποθαλάσσιος σεισμός στη Σουμάτρα της Ινδονησίας το 2004, που σημείωσε μέγεθος 9.1 – 9.3 ρίχτερ, με αποτέλεσμα να προκληθούν ισχυρά τσουνάμι με κατεύθυνση τις Μαλδίβες, τα νησιά Πουκέτ, τη Σρι Λάνκα και τα ανατολικά παράλια της Ινδίας στον Ινδικό Ωκεανό. Ένα άλλο σημαντικό παράδειγμα αποτελεί το τσουνάμι στην Ιαπωνία (11 Μαρτίου 2011), μεγέθους 9 – 9.1 ρίχτερ, που είχε ως συνέπεια να χαθούν χιλιάδες ανθρώπινες ζωές, αλλά και να προκληθούν σοβαρές καταστροφές, όπως η έκρηξη στους αντιδραστήρες του πυρηνικού σταθμού στη Φουκουσίμα, με απειλή πυρηνικής καταστροφής.

Εικόνα 2. Τσουνάμι στην Ινδονησία (2004).

Επίσης ένα άλλο σημαντικό παράδειγμα φυσικής καταστροφής αποτελεί και ο τυφώνας Κατρίνα (2005) που έπληξε τη Λουιζιάνα των ΗΠΑ, με ανέμους ταχύτητας 240 χλμ/ώρα, σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο Κυκλώνων (NHC) του Μαϊάμι. Είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 1.392 ανθρώπων.

Εικόνα 3. Τυφώνας Κατρίνα στη Λουιζιάνα των ΗΠΑ (2005)

2.2. Τα αίτια των φυσικών καταστροφών

Οι φυσικές καταστροφές διαφέρουν από άλλες μορφές καταστροφής, όπως οι ανθρωπογενείς καταστροφές, διότι προκαλούνται από φυσικές δυνάμεις και δεν ελέγχονται άμεσα από τον άνθρωπο. Οι αιτίες τους είναι πολλές και ποικίλες. Ορισμένες από τις κύριες αιτίες περιλαμβάνουν:

Γεωλογικές αιτίες

Οι φυσικές καταστροφές όπως οι σεισμοί, οι ηφαιστειακές εκρήξεις και οι κατολισθήσεις, συνήθως οφείλονται σε γεωλογικές διαδικασίες που συμβαίνουν στο εσωτερικό της Γης. Περιλαμβάνουν:

- **Σεισμοί:** Προκαλούνται από την απότομη απελευθέρωση ενέργειας στον φλοιό της Γης, συνήθως λόγω των κινήσεων των τεκτονικών πλακών.
- **Ηφαιστειακές εκρήξεις:** Προκαλούνται από την έκρηξη μαγμάτων από το εσωτερικό της Γης προς την επιφάνειά της.
- **Κατολισθήσεις ξηρής μάζας:** Προκαλούνται από τη μετακίνηση βράχων ή εδάφους, συχνά λόγω κλίσης ή δόνησης.

Κλιματολογικές συνθήκες

Οι φυσικές καταστροφές όπως οι καταιγίδες, τυφώνες, πλημμύρες και οι ξηρασίες συνήθως οφείλονται σε κλιματολογικές αλλαγές και ακραία καιρικά φαινόμενα. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC), στο κεφάλαιο 11, ως «ακραίο καιρικό φαινόμενο» ορίζεται το σπάνιο εκείνο καιρικό φαινόμενο, το οποίο χαρακτηρίζεται από την έντασή του ή από τη διάρκειά του ή και από τη συχνότητα εμφάνισής του (Kossin et al., 2021). Αυτά τα φαινόμενα μπορούν να προκληθούν από τις αλλαγές στη θερμοκρασία, την υγρασία, την ατμοσφαιρική πίεση, καθώς και την κατεύθυνση και την ταχύτητα των ανέμων. Συνήθως, οι κλιματολογικές συνθήκες αναφέρονται στη μακροπρόθεσμη μέση κατάσταση του καιρού σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Συγκεκριμένα, οι καταιγίδες είναι βίαιες ατμοσφαιρικές διαταραχές που συνοδεύονται από ραγδαίες βροχοπτώσεις, ασταθή ατμόσφαιρα και ισχυρούς ανέμους με μεταβλητή ένταση και διεύθυνση. Οι τυφώνες, γνωστοί και ως κυκλώνες, είναι ένα ταχέως περιστρεφόμενο σύστημα καταιγίδων, που συνοδεύεται από πολύ ισχυρούς ανέμους και έντονες βροχοπτώσεις. Οι πλημμύρες είναι φαινόμενα όπου εμφανίζονται μετά από ανύψωση της στάθμης και υπερχείλιση των ποταμών,

λιμνών ή της ακτογραμμής, με αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση του υδροστατικού επιπέδου. Τέλος, οι ξηρασίες παρουσιάζουν την αντίθετη κατάσταση, με έλλειψη υγρασίας και βροχοπτώσεων για μεγάλο χρονικό διάστημα, που μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη νερού και επιδείνωση της γεωργίας και της βιοποικιλότητας.

Επιπλέον, οι αλλαγές στο κλίμα μπορούν επίσης να επηρεάσουν τη συχνότητα και την ένταση των φυσικών καταστροφών. Η αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη μπορεί να οδηγήσει σε ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως πιο έντονες καταιγίδες και πλημμύρες, αλλά και η αύξηση της θερμοκρασίας των ωκεανών μπορεί να ενισχύσει τη δημιουργία τυφώνων και κυκλώνων.

Ανθρώπινη παρέμβαση

Η ανθρώπινη δραστηριότητα μπορεί επίσης να συμβάλει στην πρόκληση φυσικών καταστροφών με διάφορους τρόπους. Παραδείγματα ανθρώπινης παρέμβασης αποτελούν η αποψίλωση των δασών, η υπερβολική χρήση των φυσικών πόρων, η κατασκευή φραγμάτων, τα οποία μπορούν να προκαλέσουν φυσικές καταστροφές όπως πλημμύρες, κατολισθήσεις. Επίσης, οι ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως η καύση ορυκτών καυσίμων και η απελευθέρωση αερίων θερμοκηπίου, έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη. Αυτή η αλλαγή του κλίματος μπορεί να οδηγήσει σε ακραία και ασταθή καιρικά φαινόμενα, όπως τυφώνες, καταιγίδες ή ξηρασίες. Μια άλλη επίσης σημαντική παρέμβαση του ανθρώπου είναι η μετατροπή φυσικών ζωνών σε κατοικήσιμες περιοχές με τη δημιουργία κτιρίων και την καταστροφή του φυσικού τοπίου. Η αστικοποίηση λοιπόν, μπορεί να προκαλέσει αλλαγές στην υδρολογία της περιοχής, όπως την επιβράδυνση της απορροής του νερού, και να αυξήσει τον κίνδυνο πλημμυρών.

Αυτές είναι μόνο μερικές από τις αιτίες που μπορούν να προκαλέσουν φυσικές καταστροφές. Συχνά, οι καταστροφές προκαλούνται από τον συνδυασμό πολλών παραγόντων και διαδικασιών.

Επιπλέον, η πιθανότητα να προκληθεί μία φυσική καταστροφή, εξαρτάται από παράγοντες όπως η γεωγραφική τοποθεσία μιας περιοχής. Για παράδειγμα, μια περιοχή που βρίσκεται κοντά σε ενεργό ηφαίστειο ή σε μια σεισμογενή ζώνη έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να υποστεί φυσική καταστροφή σε σχέση με μια περιοχή που βρίσκεται σε πιο σταθερό γεωλογικό περιβάλλον. Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι, παρόλο που αυτά τα φαινόμενα είναι φυσικά, η ανθρώπινη δραστηριότητα μπορεί να επηρεάσει τη συχνότητα και τη σοβαρότητά τους.

2.3. Επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών: Η κοινωνική τους διάσταση

Υπάρχουν διάφορα είδη επιπτώσεων των φυσικών καταστροφών, όπως οι επιπτώσεις στην υγεία, στο περιβάλλον, οι οικονομικές και κοινωνικές αλλά και οι πολιτικές επιπτώσεις. Σε γενικές γραμμές, οι επιπτώσεις από τις φυσικές καταστροφές περιλαμβάνουν άμεσες και έμμεσες απώλειες. Οι άμεσες απώλειες αποτελούν τις απώλειες ανθρώπων, ζώων, τραυματισμούς, την απώλεια σπιτιών και υποδομών, την εκδίωξη ανθρώπων από τα σπίτια τους και την απώλεια προσωπικών αγαθών. Αυτές μπορούν να οδηγήσουν σε ανθρωπιστικές κρίσεις, όπου οι άνθρωποι χάνουν τα πάντα και χρειάζονται βοήθεια για να επιβιώσουν. Από την άλλη πλευρά, οι έμμεσες κοινωνικές επιπτώσεις περιλαμβάνουν την απώλεια θέσεων εργασίας, την ανεργία και την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης. Επιπλέον, με τις φυσικές καταστροφές μπορούν να καταστραφεί η υποδομή ενός τόπου, όπως δρόμοι, γέφυρες και αεροδρόμια, και να διακοπεί η λειτουργία των επιχειρήσεων και το εμπόριο. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της φτώχειας, της ανισότητας και της ανασφάλειας. Όμως, μπορεί να υπάρξουν και ψυχολογικές επιπτώσεις στους ανθρώπους. Οι επιζώντες μπορεί να χρειαστεί να αντιμετωπίσουν τραυματικές εμπειρίες που να τους προκαλέσουν διαταραχές ψυχικής υγείας όπως, οξεία αντίδραση στο stress, μετατραυματική ψυχική διαταραχή (PTSD) και άλλα ψυχολογικά προβλήματα.

Μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1990, ελάχιστες ήταν οι κυβερνήσεις που είχαν υιοθετήσει κάποια πολιτική ή πρόγραμμα για την μείωση των κινδύνων και των επιπτώσεων από τις φυσικές καταστροφές. Με το πέρασμα των χρόνων και μετά από σημαντικές καταστροφές (τσουνάμι 2004 στον Ινδικό Ωκεανό και 2011 στην Ιαπωνία, τυφώνες στις Η.Π.Α), πολλές χώρες έστρεψαν την προσοχή τους σε προγράμματα για τη μείωση των κινδύνων που οδηγούν σε καταστροφές. Ωστόσο, περίπου 1 εκατομμύριο άνθρωποι στον κόσμο επηρεάζονται άμεσα και έμμεσα, από καταστροφές (Khankeh, HR., et al. (2012)). Αυτοί όμως που επηρεάζονται περισσότερο είναι οι ηλικιωμένοι (Thomas, DS., et al. (2013)), και οι οποίοι αποτελούν ένα μεγάλο μέρος των θυμάτων. Με την εμφάνιση φυσικών καταστροφών, προκαλούνται διάφορες προκλήσεις, αλλά και απογοήτευση στους ηλικιωμένους, οι οποίοι αντιμετωπίζουν έλλειψη σε διάφορους πόρους (Wakui, T., et al. (2017)). Παρόλο που η κοινωνική ευπαθής θέση δεν σχετίζεται με την ηλικία, οι ηλικιωμένοι άνθρωποι βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο από τους υπολοίπους, εξαιτίας της φυσικής κατάστασής τους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός, ότι η ανισότητα στην αντιμετώπιση επικίνδυνων καταστάσεων συμπίπτει

με την ανισότητα στην πρόσβαση σε πόρους (Morrow, BH. (2008)). Σύμφωνα, με τους Fernandez et al. (2002), σε ξαφνικές φυσικές καταστροφές, όπως οι σεισμοί, οι ηλικιωμένοι μπορεί να μην είναι σωματικά σε θέση να προετοιμαστούν ή να εκκενώσουν γρήγορα τα κτίρια.

Η ευπάθεια ενός ατόμου σχετίζεται με τα κοινωνικά επίπεδα στα οποία ανήκει το άτομο. Με άλλα λόγια, εξαρτάται από τις συνθήκες ενός συγκεκριμένου περιφερειακού χώρου όσον αφορά τον κίνδυνο, την έκθεση, την προετοιμασία, την πρόληψη και την ανταπόκριση σε συγκεκριμένους κινδύνους. Η κοινωνική ευπάθεια είναι ένα προϊόν της κοινωνικής ανισότητας και ένα δυναμικό κοινωνικό ζήτημα. Δηλαδή, σύμφωνα με τον συγγραφέα Ben Wisner (2006), η κοινωνική ευπάθεια είναι "τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου ή μιας ομάδας και η κατάστασή τους που επηρεάζουν την ικανότητά τους στην πρόβλεψη, αντιμετώπιση, και ανάκαμψη από τις επιπτώσεις ενός φυσικού κινδύνου".

Η κοινωνική ευπάθεια, συχνά είναι κρυμμένη, πολύπλοκη και ενσωματωμένη σε διάφορες ανθρώπινες πτυχές και προσαρμογές που σχετίζονται με διάφορα επίπεδα της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Manhura et al. (2017), η κοινωνική ευπάθεια αποκαλύπτεται μετά από καταστροφές, όταν συγκεκριμένες δημογραφικές ομάδες όπως οι φτωχοί, οι ηλικιωμένοι και οι μειονότητες εμφανίζουν διαφορετικά μοτίβα πόνου και δυστυχίας. Γι' αυτό οι κυβερνήσεις των χωρών και οι αρμόδιοι στον τομέα των καταστροφών, πρέπει να παρέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, ώστε οι άνθρωποι να είναι προετοιμασμένοι για ενδεχόμενες φυσικές καταστροφές.

Επιπλέον, οι φυσικές καταστροφές επηρεάζουν περισσότερο περιοχές που είναι ήδη ευάλωτες και απόκοσμες. Οι φτωχότερες κοινότητες συνήθως δεν έχουν τους απαραίτητους πόρους για να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες των καταστροφών και συνεπώς παραμένουν σε μια κατάσταση φτώχειας για περισσότερο χρονικό διάστημα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να προκληθεί οικονομική και κοινωνική αναταραχή, με απώλεια θέσεων εργασίας, εκτόπιση πληθυσμών και κοινωνικές ανισότητες. Δυστυχώς, οι κακές συνθήκες των κοινοτήτων, των γειτονιών και των φτωχών ανθρώπων αποκαλύπτονται μετά από φυσικές καταστροφές. Ένα σχετικό παράδειγμα, αποτελεί η Αϊτή, όπου το 2010 βίωσε έναν ισχυρό σεισμό μεγέθους 7 ρίχτερ. Ο σεισμός προκάλεσε τον θάνατο περίπου 230.000 ανθρώπων και οδήγησε σε σοβαρή καταστροφή υποδομών και κτιρίων. Η Αϊτή, μια από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου, αντιμετώπισε σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές αναταραχές καθώς προσπαθούσε να ανοικοδομήσει τις κατεστραμμένες περιοχές της. Η χώρα όμως, αντιμετώπιζε ήδη πολιτικές αναταραχές και οικονομικές δυσκολίες πριν από τον σεισμό, αλλά η καταστροφή αύξησε τις

κοινωνικές αντιθέσεις και οδήγησε σε συγκρούσεις μεταξύ διαφόρων ομάδων και πολιτικών κομμάτων.

Ένα αντίθετο παράδειγμα αποτελεί η Νέα Ζηλανδία, μετά τον σεισμό του 2011 στην πόλη Κράιστσερτς. Ο σεισμός προκάλεσε μεγάλη καταστροφή και απώλεια ανθρώπινων ζώων, αλλά η χώρα ανταποκρίθηκε γρήγορα και αποτελεσματικά. Η καταστροφή αποτέλεσε ευκαιρία για την αναδιοργάνωση και τη βελτίωση της πόλης, καθώς κατασκευάστηκαν νέα κτίρια, βελτιώθηκε η υποδομή και εφαρμόστηκαν πιο αυστηροί κανονισμοί προστασίας από σεισμούς. Αυτό οδήγησε σε μια ανανέωση και ανάκαμψη της πόλης και της χώρας συνολικά.

Ωστόσο, παρά την προσοχή που δίνεται από τις κυβερνήσεις, απαιτείται ακόμα πολύ προσπάθεια για να δοθεί η προτεραιότητα που χρειάζεται στη μείωση των κινδύνων. Αυτό γίνεται όλο και πιο επείγον, καθώς οι ευάλωτες ομάδες αυξάνονται με ταχείς ρυθμούς, κυρίως λόγω της αυξανόμενης απόκλισης μεταξύ πλουσίων και φτωχών, της γρήγορης ανάπτυξης της αστικής πυκνότητας, της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και άλλων περιβαλλοντικών αλλαγών. Τέλος, η συνεχιζόμενη έλλειψη οικολογικής συνείδησης αποτελεί άλλο ένα σημαντικό εμπόδιο.

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι φυσικές καταστροφές δεν είναι και δεν πρέπει να θεωρούνται ως το αναπόφευκτο αποτέλεσμα ενός φυσικού κινδύνου. Οι αιτίες που δημιουργούν το υπόβαθρο για την μετατροπή ενός κινδύνου σε καταστροφή, είναι οι συνθήκες λειτουργίας μιας κοινωνίας. Ο ΟΗΕ (1992), όρισε τις φυσικές καταστροφές ως «σοβαρές διαταραχές στη λειτουργία της κοινωνίας, οι οποίες προκαλούν εκτεταμένες ανθρώπινες, υλικές ή περιβαλλοντικές απώλειες που υπερβαίνουν την ικανότητα της κοινωνίας να τις αντιμετωπίζει με ίδιους πόρους». Έτσι, με απόφασή του το Δεκέμβριο του 2009 (ψήφισμα 64/200), καθιέρωσε τη 13η Οκτωβρίου ως τη Διεθνή Ημέρα μείωσης των φυσικών καταστροφών. Την ημέρα αυτή, διοργανώνονται διάφορες εκδηλώσεις με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών, αναφορικά με την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από φυσικές καταστροφές.

Κεφάλαιο 3.

Φυσικές Καταστροφές – Ο Ρόλος της Διπλωματίας στην Αντιμετώπισή τους

3.1. Εισαγωγή στη διπλωματία – ορισμός και εξέλιξη στο χρόνο

Η διπλωματία αναφέρεται στην τέχνη και την πρακτική της διαχείρισης των διεθνών σχέσεων μεταξύ κρατών. Ο όρος προέρχεται από τη λατινική λέξη "diploma", που σήμαινε πιστοποιητικό ή επιστολή. Σύμφωνα, με τον διακεκριμένο Διπλωμάτη, Sir Ernest Satow (1917), η διπλωματία αποτελεί εφαρμογή της διακριτικότητας και της ευφυΐας που χρησιμοποιούνται για την αποτελεσματική διαχείριση των επίσημων σχέσεων μεταξύ των κυβερνήσεων των ανεξάρτητων χωρών. Αυτό περιλαμβάνει την ικανότητα να διαπραγματεύονται και να επιτυγχάνουν συναίνεση, καθώς και την ικανότητα να διατηρούν και να ενισχύουν τις σχέσεις μεταξύ των χωρών αυτών. Πιο συγκεκριμένα όμως, η διπλωματία περιλαμβάνει μια σειρά από διαδικασίες και πρακτικές που αφορούν την ανταλλαγή πληροφοριών, τη διαπραγμάτευση, την ανάπτυξη και την εφαρμογή διεθνών συμφωνιών και την επίλυση διαφορών/αντιπαραθέσεων μεταξύ των κρατών. Αποτελεί έναν τομέα της διεθνούς πολιτικής που ασχολείται με τις επικοινωνίες και τις σχέσεις μεταξύ διαφόρων κρατών. Στόχος της διπλωματίας είναι η διατήρηση και η προώθηση των εθνικών συμφερόντων ενός κράτους μέσα από τη διαπραγμάτευση και την επίτευξη συμφωνιών με άλλα κράτη. Αυτό επιτυγχάνεται με τη βοήθεια των διπλωματών, τα όργανα δηλαδή της διπλωματίας, που εκπροσωπούν επίσημα τα κράτη σε διεθνείς συναντήσεις και συνομιλίες και εργάζονται για την προώθηση των συμφερόντων του κράτους τους, αναλαμβάνοντας έτσι τον ρόλο του διαμεσολαβητή και του πρεσβευτή. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπιση, την επίλυση ή την αποφυγή παρεξηγήσεων και διαφωνιών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διεθνείς κρίσεις.

Παρόλο που η διπλωματία υπάρχει εδώ και αιώνες, η εξέλιξή της στο χρόνο έχει υποστεί σημαντικές μεταβολές. Αρχικά, η διπλωματία ήταν συνδεδεμένη με την αποστολή πρέσβευων και την ανταλλαγή επιστολών μεταξύ διαφόρων κρατών, με σκοπό την εκπροσώπηση των κρατών

τους. Η προσωπική επαφή και η διαπραγμάτευση ήταν κρίσιμες για την επίλυση διαφορών και την επίτευξη συμφωνιών. Με την πάροδο όμως του χρόνου, οι μέθοδοι και οι πρακτικές της διπλωματίας έχουν εξελιχθεί. Η σημερινή μορφή της διπλωματίας, έχει τις καταβολές της στον 15ο αιώνα μ.Χ. και συγκεκριμένα, στην Ιταλική χερσόνησο. Ωστόσο, οι ρίζες της εντοπίζονται στις αρχές της ανατολικής Μεσοποταμίας, και ιδιαίτερα στις σχέσεις μεταξύ των "Μεγάλων Βασιλέων". Σε εκείνη την εποχή, η μεταξύ τους επικοινωνία εξαρτιόταν από τους αγγελιαφόρους και τα караβάνια των εμπόρων. Η διπλωματική ασυλία και η τήρηση των συνθηκών ήταν σημαντικές, καθώς θεωρούνταν ότι οι θεοί επικύρωναν αυτές τις συμφωνίες. Ωστόσο, η διπλωματία σε αυτήν την εποχή ήταν υποτυπώδης και χρονοβόρα. Μεταγενέστερα, στην αρχαία Ελλάδα, κατά τον 4ο και 5ο αιώνα π.Χ., οι ελληνικές πόλεις-κράτη ανέπτυξαν ένα πιο εξελιγμένο σύστημα διπλωματίας. Η διπλωματική ασυλία κατά τη διάρκεια των πολέμων κατέστη κανόνας, και οι μόνιμες αποστολές με πρόξενους ως επικεφαλής άρχισαν να εμφανίζονται. Οι πρόξενοι ήταν πολίτες της χώρας που φιλοξενούσε την αποστολή.

Τον Απρίλιο του 1961, ολοκληρώθηκε και επικυρώθηκε η «Σύμβαση της Βιέννης για τις διπλωματικές σχέσεις» από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.). Συγκεκριμένα, το κείμενο της σύμβασης, συστηματοποιεί τη διπλωματική αντιπροσώπευση, καθώς και τις κάθε λογής και σημασίας διαπραγματεύσεις που ανήκουν στην αρμοδιότητά της. Στους σύγχρονους καιρούς, οι διεθνείς οργανισμοί και οι διεθνείς συνθήκες έχουν αυξήσει την σημασία της διπλωματίας ως μέσο επίλυσης διαφορών και συνεργασίας μεταξύ κρατών. Σήμερα λοιπόν, η διπλωματία περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές πτυχές, που ξεπερνούν τα στενά όρια των κρατών, όπως η διαπραγμάτευση συμφωνιών, η διαχείριση κρίσεων, η πρόληψη συγκρούσεων, η προώθηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η προώθηση της ειρήνης και της ασφάλειας. Οι πρακτικές της διπλωματίας περιλαμβάνουν τη σύνταξη και ανταλλαγή διπλωματικών νομοθετημάτων, τη συμμετοχή σε διεθνείς διαπραγματεύσεις και διασκέψεις, την παρακολούθηση των εξελίξεων σε διεθνή θέματα και την προώθηση των πολιτικών συμφερόντων του κράτους. Επιπλέον, εφαρμόζεται σε διάφορους τομείς, όπως η οικονομία, η πολιτική, ο πολιτισμός και η ασφάλεια, αλλά επηρεάζεται και από τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές εξελίξεις στον κόσμο.

Η τεχνολογία έχει επηρεάσει την διπλωματία, με τη δυνατότητα τηλεπικοινωνιών και της χρήσης του διαδικτύου για την ανταλλαγή πληροφοριών και την επικοινωνία μεταξύ διπλωματών. Σύμφωνα με τον Philip Seib (2016), οι τεχνολογικές αλλαγές με το πέρασμα των χρόνων, έχουν επιτρέψει στους ανθρώπους σε διαφορετικές χρονικές στιγμές να κυριαρχήσουν στον πόλεμο, να επιδιώξουν τη διπλωματία και να επιτύχουν ειρήνη. Ωστόσο, ο συγγραφέας τονίζει ότι στον 21ο αιώνα, οι νέες τεχνολογίες στον τομέα της πληροφορίας και της

επικοινωνίας, έχουν συντελέσει στη δημιουργία νέων μορφών πολέμου, με αποτέλεσμα η διπλωματία να πρέπει να αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις. Οι διεθνείς συνθήκες, οι οργανισμοί και οι πρακτικές της διπλωματίας εξελίσσονται συνεχώς για να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις και προσδοκίες του διεθνούς συστήματος.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι η διπλωματία είναι μια πολιτική δραστηριότητα και αποτελεί ένα βασικό συστατικό δύναμης. Ο στόχος της είναι η επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας, αν και ορισμένες φορές μπορεί να εμπλέκεται σε συγκρούσεις ή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προώθηση συγκεκριμένων στρατηγικών στο πλαίσιο ενόπλων συγκρούσεων. Με την άσκησή της, δίνεται η δυνατότητα στα κράτη να εξασφαλίσουν τους στόχους της εξωτερικής τους πολιτικής χωρίς να καταφεύγουν στη βία ή την προπαγάνδα. Μέσω της διπλωματίας, τα κράτη μπορούν να επιλύουν διαφορές και συγκρούσεις ειρηνικά, να συνεργάζονται σε διεθνή θέματα και να προωθούν τα κοινά τους συμφέροντα. Συνεπώς, η διπλωματία έχει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και τη διατήρηση των διεθνών σχέσεων. Οι διπλωματικές σχέσεις πρέπει να βασίζονται στην αρχή της αμοιβαίας σεβαστής κυριαρχίας και της αμοιβαίας αναγνώρισης. Με βάση τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι αποτελεί μια συνεχώς εξελισσόμενη πρακτική, η οποία έχει υποστεί αλλαγές και προσαρμογές στο χρόνο, ανταποκρινόμενη στις νέες προκλήσεις.

3.2. Η διπλωματία των φυσικών καταστροφών – ιστορική εξέλιξη και τομείς εφαρμογής

Οι φυσικές καταστροφές μπορούν να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνία και το περιβάλλον. Η διπλωματία των φυσικών καταστροφών αποσκοπεί στην προστασία των ανθρώπων και των περιουσιών τους, την αποκατάσταση των περιοχών που καταστράφηκαν και την προστασία του περιβάλλοντος. Αποτελεί ένα πολυδιάστατο πεδίο που απαιτεί την συνεργασία και τον συντονισμό από διάφορους επαγγελματικούς τομείς. Συγκεκριμένα, η διπλωματία των φυσικών καταστροφών αναφέρεται στο σύνολο των προληπτικών, των ανασταλτικών μέτρων, των μέτρων για την αντιμετώπιση μιας φυσικής καταστροφής και των μέτρων για την ανοικοδόμηση της πληγείσας περιοχής. Περιλαμβάνει την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού, την ανάπτυξη σχεδίων έκτακτης ανάγκης, την εκπόνηση προγραμμάτων πρόληψης και προειδοποίησης, καθώς και την ανάπτυξη και εφαρμογή τεχνολογιών για την πρόβλεψη, μείωση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων των φυσικών καταστροφών. Οι διπλωμάτες των φυσικών καταστροφών συνεργάζονται με κυβερνήσεις,

οργανισμούς ανθρωπιστικής βοήθειας, επιστημονικές ομάδες και τοπικές κοινότητες για την προετοιμασία, αντιμετώπιση και αποκατάσταση μετά από φυσικές καταστροφές, με στόχο την προστασία των ανθρώπων και την μείωση των αρνητικών επιπτώσεων.

Συγκεκριμένα όμως, σύμφωνα με τον Kelman (2018), η διπλωματία των καταστροφών εξετάζει με ποιον τρόπο και γιατί οι δραστηριότητες που έχουν σχέση με φυσικές καταστροφές (π.χ. μείωση των κινδύνων και μέτρα μετά την καταστροφή) επηρεάζουν ή δεν επηρεάζουν τις διαδικασίες συμφιλίωσης και σύγκρουσης μεταξύ δύο αντίπαλων οντοτήτων. Γίνεται μία προσπάθεια δηλ. να καθοριστεί μια αιτιώδης σχέση, μεταξύ της αντιμετώπισης μιας φυσικής καταστροφής και των αποτελεσμάτων της, στην ειρήνη ή τη σύγκρουση. Επιπλέον, η έννοια των "δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τις καταστροφές" περιλαμβάνει (i) την προκαταστροφική εργασία, όπως η προετοιμασία, η πρόληψη, η ετοιμότητα, ο σχεδιασμός και η μείωση των ζημιών, και (ii) τις μετα-καταστροφικές ενέργειες, συμπεριλαμβανομένης της ανταπόκρισης, της ανοικοδόμησης και της ανάκαμψης.

Από ιστορικής άποψης, το 1976, οι Quarantelli και Dynes, απαρίθμησαν ορισμένους παράγοντες που επηρεάζουν τις σχέσεις σε μία κοινότητα, αλλά και τις συνέπειες της παρουσίας και της απουσίας διαφορετικών μορφών συγκρούσεων στην κοινότητα, μετά την καταστροφή. Οι δύο Αμερικανοί συγγραφείς, μέσα από την έρευνα τους, διαπίστωσαν ότι οι περισσότερες συγκρούσεις που προέκυψαν μετά την καταστροφή, ήταν ίδιες με τις συγκρούσεις πριν από την καταστροφή που προϋπήρχαν στην κοινότητα. Έτσι, θεώρησαν ότι η επανεμφάνιση αυτών των συγκρούσεων, ήταν απόδειξη της προσπάθειας της κοινότητας για ανάκαμψη, μετά την καταστροφή. Την ίδια χρονική περίοδο, από μια πιο διεθνής προοπτική, ο Glantz (1976), ανέλυσε τον τρόπο με τον οποίο η πολιτική επηρεάζει τον λόγο που συμβαίνουν οι καταστροφές, καθώς και το πως θα μπορούσαν να αποφευχθούν. Όμως, σύμφωνα με τον Glantz, οι στόχοι μιας κοινωνίας για θετική αλλαγή, μετά από μια φυσική καταστροφή, παρεμποδίζονται συχνά από την αδράνεια της κυβέρνησης της χώρας.

Μετά από μια 20ετία, ο Lewis (1999) παρουσίασε αρκετά παραδείγματα που σχετίζονταν με την διπλωματία των καταστροφών. Ιδιαίτερα, τόνισε ότι ο κυκλώνας του 1970 που χτύπησε το ανατολικό Πακιστάν (σήμερα Μπαγκλαντές), καθώς και η λάθος αντιμετώπισή του, αποτέλεσε έναν από τους λόγους του πολέμου για ανεξαρτησία στο Μπαγκλαντές, το 1971. Οι Olson και Drury (1997, 1998), έδειξαν ότι οι πιο σοβαρές καταστροφές, είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε περισσότερες πολιτικές αναταραχές και να επιφέρουν πολιτική αλλαγή. Πιο συγκεκριμένα με τον τρόπο αυτό, μπορεί να δημιουργηθεί η ευκαιρία σε μια κοινωνία, να αντιμετωπίσει ένα δύσκολο και μη δημοκρατικό καθεστώς.

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι έγιναν μελέτες που σχετίζονταν με τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ καταστροφών και θεμάτων διπλωματίας, η φράση «διπλωματία καταστροφών» δεν φαίνεται να εμφανίζεται αρκετά, πριν το 2000. Οι πρώτοι που παρέθεσαν τη φράση «διπλωματία καταστροφών», χωρίς περαιτέρω ανάλυση, ήταν οι Dove και Khan (1995), συζητώντας το περιεχόμενο ενός άρθρου που είχε δημοσιευθεί σε εφημερίδα του Μπαγκλαντές και ανέλυε τον τρόπο που αντιμετωπίζουν μια καταστροφή, τα μέσα ενημέρωσης και η κυβέρνηση. Η προσπάθεια πιο συστηματικής ανάλυσης της διπλωματίας των καταστροφών, ξεκίνησε από τους Kelman και Koukis (2000), οι οποίοι επιμελήθηκαν τέσσερις εργασίες σχετικά με φυσικές καταστροφές. Συγκεκριμένα, η μία από αυτές τις εργασίες, σχετιζόταν με τους σεισμούς του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία (Ker-Lindsay (2000)). Στην εργασία παρατηρήθηκε η ελληνοτουρκική προσέγγιση που φάνηκε να προέρχεται από τους σεισμούς του 1999, στις δύο χώρες. Έτσι, ο Koukis, πρότεινε τον τίτλο «Διπλωματία του σεισμού». Όμως, η τότε εκδότρια του περιοδικού, Charlotte Lindberg Clausen, πρότεινε ο τίτλος να γίνει πιο γενικός και έτσι χρησιμοποιήθηκε ο τίτλος «Διπλωματία καταστροφών».

Η διπλωματία των καταστροφών περιλαμβάνει δράσεις για όλες τις φάσεις του κύκλου της καταστροφής. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι δραστηριότητες της:

1. Πρόληψη και μείωση των κινδύνων: Αυτή η δραστηριότητα περιλαμβάνει την ανάλυση των κινδύνων, την κατανόηση των παραγόντων που τους επηρεάζουν και την ανάπτυξη στρατηγικών πρόληψης και μείωση τους. Περιλαμβάνει επίσης την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τους κινδύνους από τις φυσικές καταστροφές και την προετοιμασία για την αντιμετώπισή τους. Επιπλέον, συνεπάγεται την ανάπτυξη και εφαρμογή τεχνολογιών για την πρόβλεψη των καταστροφών, όπως συστήματα παρακολούθησης και προειδοποίησης, καθώς και την ανάπτυξη αποτελεσματικών μεθόδων αντιμετώπισης και αναστολής των καταστροφών.

2. Αντίδραση και έκτακτη ανθρωπιστική βοήθεια: Περιλαμβάνει την άμεση αντίδραση αμέσως μετά το καταστροφικό γεγονός, με την παροχή έκτακτης ανθρωπιστικής βοήθειας, όπως τροφή, νερό, φάρμακα, καταφύγια και ιατρική περίθαλψη σε πληγέντες περιοχές. Για την επίτευξη των παραπάνω το πιο κρίσιμο στοιχείο είναι ο χρόνος. Επομένως οι πληροφορίες θα πρέπει να διανέμονται ελεύθερα και με ακρίβεια. Η κοινή χρήση συστημάτων πληροφοριών και συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης είναι ζωτικής σημασίας.

3. Αποκατάσταση και ανασυγκρότηση: Αυτή η δραστηριότητα περιλαμβάνει την αποκατάσταση της υποδομής, την ανασυγκρότηση των πληγέντων περιοχών και την ανάπτυξη μέτρων για την μείωση των επιπτώσεων μελλοντικών καταστροφών.

4. Διεθνής συνεργασία: Η διπλωματία των φυσικών καταστροφών συνεπάγεται επίσης τη συνεργασία μεταξύ διαφόρων χωρών, μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) και διεθνών οργανισμών για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό περιλαμβάνει την ανταλλαγή πληροφοριών, την κοινή εκπαίδευση και την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων δράσης.

Καταλήγοντας, θα λέγαμε ότι η διπλωματία των φυσικών καταστροφών είναι ένας σημαντικός τομέας που απασχολεί πολλές κυβερνήσεις και οργανισμούς σε όλο τον κόσμο. Ο λόγος είναι το γεγονός πως μετά από μία καταστροφή, η κοινότητα δε μπορεί να ανταπεξέλθει από μόνη της. Έχει ανάγκη τη βοήθεια. Επομένως ο στόχος της διπλωματίας των καταστροφών, είναι να προστατεύσει τους ανθρώπους, τις υποδομές και το περιβάλλον από τις φυσικές καταστροφές, να μειώσει τις επιπτώσεις τους και να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά και ανώδυνα τις συνέπειες τους, μέσα από τις κοινές δράσεις κρατών, οργανισμών και οντοτήτων.

3.3. Η διπλωματία της καταστροφής και η ανθρωπιστική βοήθεια: συνεργασία για την ανακούφιση και την ανάκαμψη

Η διπλωματία της καταστροφής και η ανθρωπιστική βοήθεια αποτελούν δύο σημαντικούς τομείς που συνεργάζονται για την ανακούφιση και την ανάκαμψη μετά από φυσικές καταστροφές ή ανθρωπογενείς κρίσεις. Στόχος τους είναι η προστασία των πολιτών, η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της καταστροφής και η αποκατάσταση της φυσιολογικής λειτουργίας της κοινωνίας. Ιδιαίτερα, η ανθρωπιστική βοήθεια αποσκοπεί στην παροχή άμεσης βοήθειας και υποστήριξης στους πληγέντες από φυσικές καταστροφές. Συνήθως, παρέχεται από μη κυβερνητικές οργανώσεις, διεθνείς οργανισμούς και εθελοντικούς φορείς και περιλαμβάνει την παροχή επείγουσας βοήθειας, όπως τροφή, νερό, φάρμακα και στέγαση, καθώς και την υποστήριξη για την αποκατάσταση και την ανάκαμψη των περιοχών που υπέστησαν σοβαρές καταστροφές.

Η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας ξεκίνησε πολλές δεκαετίες πριν. Προέκυψε ως ανάγκη, κατά τους αιματηρούς πολέμους του παρελθόντος. Ωστόσο, η πρακτική αυτή

ενισχύθηκε και οργανώθηκε περαιτέρω μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, πολλές χώρες και οργανισμοί παρείχαν βοήθεια σε πληθυσμούς που επλήγησαν από τις συγκρούσεις. Το 1945, ιδρύθηκε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ο οποίος έπαιξε σημαντικό ρόλο στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Ο ΟΗΕ και οι συναφείς οργανισμοί του, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO) και το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Τροφίμων (WFP), ανέπτυξαν μηχανισμούς για την παροχή βοήθειας σε περιοχές που επλήγησαν από φυσικές καταστροφές, πολέμους και άλλες ανθρωπιστικές κρίσεις. Από τη δεκαετία του 1950 και μετά, ο αριθμός των ανθρωπιστικών κρίσεων αυξήθηκε σημαντικά και η ανάγκη για ανθρωπιστική βοήθεια αυξήθηκε ανάλογα. Οι οργανισμοί των Ηνωμένων Εθνών και πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) ανέλαβαν τον ρόλο της παροχής βοήθειας σε πληθυσμούς που είχαν υποστεί σοβαρές επιπτώσεις από διάφορες φυσικές καταστροφές, αλλά και πολέμους, καθιερώνοντας έτσι πρότυπα και διαδικασίες για την αποτελεσματική παροχή βοήθειας και προστασίας.

Η συνεργασία ανάμεσα στη διπλωματία της καταστροφής και την ανθρωπιστική βοήθεια είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Οι διπλωμάτες συνεργάζονται με τους ανθρωπιστικούς φορείς για την συντονισμένη διάθεση της βοήθειας και την αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων. Ειδικότερα, η συνεργασία ανάμεσα στη διπλωματία της καταστροφής και την ανθρωπιστική βοήθεια επικεντρώνεται σε διάφορους τομείς, ορισμένοι από τους οποίους είναι:

- **Συντονισμός:** Οι διπλωμάτες και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις συνεργάζονται για τον συντονισμό των προσπαθειών και την αποφυγή της διπλής εργασίας. Αυτό περιλαμβάνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ τους, την κοινή αξιολόγηση των αναγκών και την συνεργασία στην κατανομή των πόρων και της βοήθειας.

- **Πρόληψη και προετοιμασία:** Υπάρχει συνεργασία, με σκοπό την πρόληψη των καταστροφών, αλλά και την προετοιμασία για αυτές. Αυτό περιλαμβάνει την εκπόνηση σχεδίων έκτακτης ανάγκης, την εκπαίδευση των πληθυσμών και την ενίσχυση της ικανότητας αντιμετώπισης των κρίσεων από τις τοπικές αρχές.

- **Πρόσβαση και ασφάλεια:** Οι διπλωμάτες βοηθούν στη διασφάλιση της πρόσβασης των ανθρωπιστικών οργανώσεων στις πληγείσες περιοχές και στην ασφάλεια τους. Αυτό περιλαμβάνει τη διαπραγμάτευση με τις τοπικές αρχές και τις στρατιωτικές δυνάμεις για την ασφάλεια των ανθρωπιστικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα σε περιοχές με ασταθές πολιτικό περιβάλλον, ώστε οι ανθρωπιστικές οργανώσεις να δράσουν απρόσκοπτα.

- Ανασυγκρότηση και αποκατάσταση: Δημιουργείται συνεργασία για την ανασυγκρότηση και την αποκατάσταση των πληγέντων περιοχών. Αυτό περιλαμβάνει την υποστήριξη στην αποκατάσταση της υποδομής, την ανασυγκρότηση της οικονομίας και την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στους πληγέντες.

Ωστόσο, υπάρχουν και αρκετές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπιστική βοήθεια. Ορισμένες από αυτές περιλαμβάνουν:

- Πολιτικοί περιορισμοί και προσβολή της ανθρωπιστικής αρχής: Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πολιτικοί περιορισμοί εμποδίζουν την αποτελεσματική παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Επιπλέον, η πολιτικοποίηση της βοήθειας μπορεί να οδηγήσει σε προσβολή της ανθρωπιστικής αρχής, της ουδετερότητας και της αμεροληψίας.

- Ανασφάλεια και πρόσβαση: Σε πολλές κρίσεις, η ανθρωπιστική βοήθεια δυσκολεύεται να φθάσει στους πληγέντες λόγω της ανασφάλειας και των περιορισμών στην πρόσβαση στο πεδίο. Αυτό παρατηρείται για παράδειγμα σε διεθνώς αποκλεισμένα κράτη, με αυταρχικά καθεστώτα, που δεν επιδέχονται καμία εξωτερική βοήθεια.

- Έλλειψη χρηματοδότησης: Η ανθρωπιστική βοήθεια απαιτεί σημαντικούς πόρους για να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Ωστόσο, η έλλειψη χρηματοδότησης είναι συχνά ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια για την παροχή αποτελεσματικής βοήθειας.

- Συντονισμός και συνεργασία: Η ανθρωπιστική βοήθεια παρέχεται από πολλούς φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, των ΜΚΟ και των διεθνών οργανισμών. Ο σωστός συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ αυτών των φορέων αποτελούν πρόκληση για την αποτελεσματική παροχή βοήθειας.

Οι φορείς που εμπλέκονται στην ανθρωπιστική απόκριση, προσπαθούν συνεχώς να αντιμετωπίσουν τις παραπάνω προκλήσεις και να βελτιώσουν την ποιότητα της βοήθειας. Επομένως, συμπεραίνουμε ότι είναι ζωτικής σημασίας η συνεργασία ανάμεσα στη διπλωματία και την ανθρωπιστική βοήθεια, για την επίτευξη αποτελεσματικής ανακούφισης και ανάκαμψης μετά από καταστροφές.

3.4. Η επιρροή της κλιματικής αλλαγής στη διπλωματία των καταστροφών: Προκλήσεις και προοπτικές

Η κλιματική αλλαγή έχει σημαντικό αντίκτυπο στη διπλωματία των καταστροφών, καθώς οδηγεί στην αύξηση της συχνότητας και της έντασης των ακραίων καιρικών φαινομένων όπως καταιγίδες, πλημμύρες, σεισμούς, ξηρασίες, τα οποία ενδέχεται να οδηγήσουν σε αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών, αλλά και σε κοινωνικές αναταραχές και πολιτικές αλλαγές. Αυτό έχει ως συνέπεια τη δημιουργία νέων προκλήσεων για τη διεθνή κοινότητα. Γι' αυτό το λόγο, είναι ιδιαίτερα αυξημένη η ανάγκη για πιο αποτελεσματικές διπλωματικές δράσεις, με σκοπό την αντιμετώπιση αυτών των καταστάσεων. Είναι απαραίτητο λοιπόν, οι διπλωμάτες να είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν με διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς, όπως οι κυβερνήσεις, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι διεθνείς οργανισμοί, για να μπορούν να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικές πολιτικές και πρακτικές για την αντιμετώπιση των καταστροφών.

Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, έχει γίνει πιο αντιληπτή η επίδραση της κλιματικής αλλαγής στη διπλωματία των καταστροφών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα κλιματικής αλλαγής, που είχε ως αποτέλεσμα την παρατεταμένη αύξηση της θερμοκρασίας, είναι ο φονικός καύσωνας του 2003, στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, το καλοκαίρι του 2003, η Ευρώπη έφτασε σε ένα άκρως υψηλό επίπεδο θερμοκρασίας, με αποτέλεσμα περίπου 70.000 θανάτους (περισσότεροι από 14.000 σημειώθηκαν στη Γαλλία). Ο Αύγουστος του 2003 έχει μείνει στην ιστορία ως ο φονικότερος καύσωνας παγκοσμίως από το 1540. Η καταστροφή αυτή, ήταν μία από τις πιο θανατηφόρες στην Ευρώπη και έθεσε ζητήματα διεθνώς, σχετικά με την παγκόσμια υπερθέρμανση και ειδικότερα, την ετοιμότητα της Ευρώπης για την αλλαγή του κλίματος. Το γεγονός αυτό, ώθησε πολλές ευρωπαϊκές χώρες να αναπτύξουν Εθνικά Σχέδια Δράσης για τους Καύσωνες (National Heat Health Action Plans (NHHAPs)), με σκοπό την προστασία των ανθρώπων. Επιπλέον, το 2012 ιδρύθηκε η Ομάδα Εργασίας για την Υγεία στην Κλιματική Αλλαγή, από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος και είχε ως στόχο την προώθηση διαλόγου σε διεθνές επίπεδο καθώς και την μάθηση για την εφαρμογή εθνικών σχεδίων δράσης.

Ένα άλλο παράδειγμα κλιματικής αλλαγής, αποτελούν οι πυρκαγιές που σημειώθηκαν στην Αυστραλία το 2019-2020. Οι υψηλές θερμοκρασίες, η ξηρασία και οι ακραίες καιρικές συνθήκες συνέβαλαν στην ταχεία εξάπλωση των πυρκαγιών, προκαλώντας τεράστιες καταστροφές στο περιβάλλον και στις αγροτικές και αστικές περιοχές. Για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, πολλές διπλωματικές δράσεις πραγματοποιήθηκαν από διάφορες χώρες και οργανισμούς. Ήταν πολλές οι χώρες που παρείχαν βοήθεια στην Αυστραλία για την

κατάσβεση των πυρκαγιών. Αυτή η συνεργασία συμπεριλάμβανε την αποστολή πυροσβεστικών αεροσκαφών, πυροσβεστών και εξοπλισμού από διάφορες χώρες. Επιπλέον, αρκετές από αυτές, καθώς και διεθνείς οργανισμοί παρείχαν οικονομική βοήθεια για την ανακούφιση των επιπτώσεων των πυρκαγιών. Αυτή η χρηματοδότηση χρησιμοποιήθηκε για την αναδάσωση, την ανασυγκρότηση και την υποστήριξη των πληγέντων περιοχών. Τέλος, διάφοροι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, πραγματοποίησαν εκστρατείες ευαισθητοποίησης για την κλιματική αλλαγή και τις συνέπειές της. Αυτές οι εκστρατείες, είχαν ως στόχο να αυξήσουν την επίγνωση και τη δράση για την μείωση των αιτιών της κλιματικής αλλαγής και την προστασία του περιβάλλοντος.

Τα παραπάνω παραδείγματα, δείχνουν ότι η κλιματική αλλαγή έχει ουσιαστική επίδραση στη διπλωματία των καταστροφών και αναδεικνύουν την ανάγκη για παγκόσμια συνεργασία και δράση για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος. Οι διεθνείς οργανισμοί και οι κυβερνήσεις των χωρών ανά τον κόσμο, έχουν αναγνωρίσει την ανάγκη για δράση σε αυτόν τον τομέα πραγματοποιώντας διμερείς και πολυμερείς συνθήκες. Συγκεκριμένα, η Συμφωνία του Παρισιού, μια συμφωνία στο πλαίσιο της Σύμβασης - Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC), που υπογράφηκε το 2016, ασχολήθηκε με την μείωση των εκπομπών αερίων και την προσαρμογή των χωρών στις κλιματικές αλλαγές και τις επιπτώσεις τους. Ο στόχος της Συμφωνίας είναι η σταθεροποίηση της ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας σε επίπεδα κάτω των 2 βαθμών Κελσίου σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα, με σκοπό να μειωθούν οι σοβαρές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Μέχρι και το 2021, η ΕΕ και 196 κράτη είχαν υπογράψει τη συμφωνία.

Επιπρόσθετα, από τις πιο σημαντικές δράσεις σε διεθνές επίπεδο, αποτελεί η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (COP) ή αλλιώς Διάσκεψη των Μερών της UNFCCC. Μετά την πρώτη συμφωνία του ΟΗΕ, το 1992, η διάσκεψη πραγματοποιείται κάθε χρόνο. Οι ετήσιες COP συναντήσεις συγκεντρώνουν αρχηγούς κρατών, αλλά και διπλωματικούς εκπροσώπους από όλο τον κόσμο. Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων, οι διπλωματικοί εκπρόσωποι και οι αρχηγοί κρατών συζητούν και αποφασίζουν για τα διάφορα μέτρα που πρέπει να παρθούν, για την αντιμετώπιση της αύξησης της θερμοκρασίας και της προσαρμογής των κρατών στις αρνητικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής.

Αυτά είναι μερικά παραδείγματα διπλωματικών δράσεων που έχουν ληφθεί μετά τις διεθνείς συμφωνίες για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Υπάρχουν πολλές άλλες πρωτοβουλίες και δράσεις που έχουν αναληφθεί από διάφορες χώρες και οργανισμούς παγκοσμίως για την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Εκτός όμως από τα παραπάνω, η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις και στην

παγκόσμια πολιτική και οικονομική σκηνή, με αποτέλεσμα να επηρεάζει την σταθερότητα και ασφάλεια των κρατών. Πρέπει λοιπόν, να εξεταστούν οι οικονομικές επιπτώσεις της και να αναζητηθούν νέες ευκαιρίες για την ανάπτυξη βιώσιμων και ανθεκτικών οικονομιών. Επίσης, οι διπλωματικοί εκπρόσωποι πρέπει να εργάζονται με γνώμονα την πρόληψη μελλοντικών συγκρούσεων, που μπορεί να προκύψουν από την ανταγωνιστικότητα για φυσικούς πόρους, καθώς και για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης, της παγκόσμιας συνεργασίας και της ειρήνης.

3.5. Η διπλωματία των καταστροφών ως εργαλείο ειρήνης και συμφιλίωσης μεταξύ χωρών

Η διπλωματία των καταστροφών είναι μια προσέγγιση στη διεθνή πολιτική, που έχει ως στόχο τη χρήση των καταστροφικών γεγονότων, όπως είναι οι φυσικές καταστροφές, ως εργαλείο για την προώθηση της ειρήνης και της συμφιλίωσης μεταξύ χωρών με τεταμένες σχέσεις. Αυτή η προσέγγιση βασίζεται στην ιδέα ότι οι καταστροφές μπορούν να ενώσουν χώρες και λαούς, διότι αναγκάζουν τους ανθρώπους να συνεργαστούν για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων και την ανασυγκρότηση των κοινοτήτων. Αν και αυτή η προσέγγιση μπορεί να φαίνεται αντίθετη στην παραδοσιακή έννοια της διπλωματίας, όπου η επίλυση των διαφορών γίνεται μέσω διαπραγματεύσεων και συμφωνιών με γνώμονα τα εθνικά συμφέροντα, ορισμένοι πιστεύουν ότι μπορεί να υπάρξει ωφέλεια από την αντιμετώπιση των καταστροφών ως ευκαιρία για συνεργασία και επαναφορά της εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Ένα παράδειγμα διπλωματίας των καταστροφών είναι η από κοινού αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών, όπως οι σεισμοί, οι πλημμύρες ή οι πυρκαγιές, από διεθνείς οργανισμούς και χώρες με κοινή επιρροή. Αυτή η συνεργασία μπορεί να περιλαμβάνει την ανταλλαγή πληροφοριών, την αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας και την κοινή ανάπτυξη στρατηγικών για την πρόληψη και αντιμετώπιση των καταστροφών.

Οι καταστροφές που σχετίζονται με φυσικούς κινδύνους επηρέασαν πάνω από τέσσερα δισεκατομμύρια ανθρώπους και στοίχισαν περίπου 1,23 εκατομμύρια ζωές παγκοσμίως από το 2000 έως το 2019 (CRED & UNDRR, 2020). Παρά την παγκόσμια δέσμευση για μείωση του κινδύνου καταστροφών, ο αριθμός των καταστροφών καθώς και ο απολογισμός τους έχει αυξηθεί απότομα σε σύγκριση με τα προηγούμενα 20 χρόνια (CRED & UNDRR, 2020). Πέρα από τις άμεσες επιπτώσεις τους, οι καταστροφές (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που

επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή) μπορεί να προκαλέσουν κοινωνικοπολιτική αστάθεια και να επισπεύσουν, να εντείνουν ή να επιμηκύνουν βίαιες συγκρούσεις (Eastin, 2016; Gawande et al., 2017; Nel & Righarts, 2008, Raleigh & Kniveton, 2012).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, οι φυσικές καταστροφές όπως οι κυκλώνες, οι σεισμοί, οι πλημμύρες, τα ηφαίστεια έχουν συνήθως διασυνοριακές επιπτώσεις. Οι διασυνοριακές αυτές επιπτώσεις, τείνουν να είναι μεγαλύτερες για τις γειτονικές χώρες, αλλά συχνά εκτείνονται σε περιφερειακό ή και παγκόσμιο επίπεδο. Ακόμη και αν οι καταστροφές φαίνεται να έχουν τοπικές επιπτώσεις που περιορίζονται στα εθνικά σύνορα ενός συγκεκριμένου κράτους, μπορεί να υπάρχουν έμμεσες συνέπειες σε άλλες χώρες. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσω της αύξησης των προσφυγικών ροών, των συνεχιζόμενων συγκρούσεων, της αστάθειας στις παγκόσμιες τιμές των εμπορευμάτων, των διαταραχών στις εμπορικές σχέσεις. Ένα παράδειγμα αποτελεί η εκτόπιση του πληθυσμού περιοχών που έχουν πληγεί από καταστροφές και η οποία μπορεί να οδηγήσει σε προσφυγικές ροές και μεταναστεύσεις, πέρα από τα σύνορα. Το γεγονός αυτό, μπορεί να έχει διάφορες κοινωνικοοικονομικές αλλά και πολιτικές επιπτώσεις στις χώρες προέλευσης και υποδοχής, τόσο σε βραχυπρόθεσμο όσο και σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Οι αρνητικές επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών στην περιφερειακή και παγκόσμια οικονομία επηρεάζουν τα πρότυπα του διεθνούς εμπορίου και των χρηματοοικονομικών ροών μεταξύ των χωρών.

Έτσι λοιπόν, οι φυσικές καταστροφές μπορούν να αυξήσουν τον κίνδυνο διακρατικών συγκρούσεων λόγω προβλημάτων στην αποδέσμευση των πόρων, μειωμένου κόστους ευκαιρίας για την έναρξη συγκρούσεων, ανακατανομής πόρων ή οριοθέτησης εδαφών μεταξύ κρατών. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι καταστροφές μπορούν να έχουν καταπραϋντική επίδραση στις συνεχιζόμενες εχθροπραξίες, δημιουργώντας έτσι, ευκαιρίες για εφαρμογή της διπλωματίας των καταστροφών, ως μέσο συμφιλίωσης. Επιπλέον, η διπλωματία των καταστροφών μπορεί να παρέχει μια ευκαιρία για την επανεκτίμηση και αναθεώρηση των πολιτικών και των στρατηγικών που ακολουθούν οι χώρες. Οι καταστροφές μπορούν να αποκαλύψουν τις αδυναμίες των συστημάτων και να αναγκάσουν τις χώρες να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα και τις ανισότητες που υπάρχουν. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μεταρρυθμίσεις και αλλαγές που θα ενισχύσουν τη σταθερότητα και την ειρήνη στην περιοχή.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα διπλωματίας των καταστροφών είναι η αντιμετώπιση του σεισμού στην Αρμενία το 1988. Μετά τον ισχυρό σεισμό που προκάλεσε μεγάλη καταστροφή και απώλεια περίπου 30.000 ανθρώπων, οι γειτονικές χώρες, όπως η Τουρκία και η διεθνής κοινότητα έσπευσαν να προσφέρουν ανθρωπιστική βοήθεια και υλική στήριξη. Αυτή η

καταστροφή, οδήγησε σε βελτίωση των σχέσεων μεταξύ της Αρμενίας και της Τουρκίας, με την Τουρκία να παρέχει βοήθεια και υποστήριξη στην Αρμενία. Να σημειωθεί ότι, οι δύο χώρες είναι διχασμένες εξαιτίας πληθώρας ζητημάτων, όπως η κατοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ (περιοχή στην Ασία) από την Αρμενία αλλά και η γενοκτονία των Αρμενίων του 1915 κατά την εποχή του κινήματος των Νεότουρκων. Λόγω των παραπάνω διαφορών, τα σύνορα μεταξύ τους είναι κλειστά. Όμως, το 1988, ήταν η πρώτη φορά που άνοιξαν τα σύνορα τους, με την Τουρκία να στέλνει βοήθεια στην Αρμενία, μετά τον σεισμό. Εδώ λοιπόν, αναφερόμαστε στη «διπλωματία του σεισμού», η οποία συνίσταται στην παροχή βοήθειας σε μια γειτονική χώρα έπειτα από μια φυσική καταστροφή, παρά τις τεταμένες σχέσεις που μπορεί να υπάρχουν.

Σύμφωνα με τον Σουηδό συγγραφέα Joakim Kreutz (2012), οι φυσικές καταστροφές μπορούν να δημιουργήσουν μια ευκαιρία για επίλυση συγκρούσεων, επειδή οι κυβερνήσεις που αντιμετωπίζουν την ανάγκη για ανακούφιση από τις καταστροφές, διαθέτουν κίνητρα ώστε να προσφέρουν παραχωρήσεις, προκειμένου να επιτύχουν συμφωνίες προς όφελος τους. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε δημοκρατικά καθεστώτα και μετά από σοβαρές φυσικές καταστροφές, όπου η ανάγκη για βοήθεια είναι μεγαλύτερη. Ωστόσο, αυτό που παρατηρείτε είναι πως η επίδραση αυτών των καταστροφών είναι μικρότερη στην υπογραφή μακροπρόθεσμων ειρηνευτικών συμφωνιών.

Είναι σημαντικό εδώ, να σημειωθεί ότι η διπλωματία των καταστροφών δεν αντικαθιστά την ανάγκη για μακροπρόθεσμες πολιτικές και διπλωματικές προσπάθειες. Επίσης, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ισορροπίες δυνάμεων και τις πολιτικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, προκειμένου να επιτύχει τους επιθυμητούς στόχους ειρήνης και συμφιλίωσης. Υπάρχουν ορισμένοι που έχουν υποστηρίξει ότι οι φυσικές καταστροφές μπορεί να αυξήσουν τον κίνδυνο συγκρούσεων (Bernauer et al., (2012), Ide et al., (2020), Slettebak, (2013)). Ενώ, άλλοι έχουν διαπιστώσει ότι οι καταστροφές δεν αυξάνουν τον κίνδυνο σύγκρουσης (Couttenier & Soubeyran, (2013)), αντιθέτως, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να συμβάλλουν στη συνεργασία και την ειρήνη μέσω της «διπλωματίας των καταστροφών» (Kelman, 2012). Και οι δύο σχολές σκέψης, μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως η κάθε περίπτωση εκδήλωσης μίας καταστροφής είναι μοναδική, με τα δικά της δεδομένα και απαιτεί εξατομικευμένη προσέγγιση για να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε αν θα λειτουργήσει η «διπλωματία των καταστροφών».

3.5.1. Περιπτώσεις μελέτης – Σύγκριση αποτελεσμάτων

I. Ινδία – Πακιστάν

Σημαντικό παράδειγμα χωρών με τεταμένες σχέσεις που αλληλοβοηθήθηκαν μετά από φυσικές καταστροφές είναι η Ινδία και το Πακιστάν. Οι δύο χώρες έχουν μια μακρά ιστορία εχθρότητας και συγκρούσεων, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις έχουν συνεργαστεί για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων. Ένα παράδειγμα αυτής της συνεργασίας, ήταν μετά τον σεισμό του 2005 στο Κασμίρ, όπου και οι δύο χώρες επλήγησαν σοβαρά. Παρά τις τεταμένες σχέσεις τους, οι δύο χώρες συνεργάστηκαν για την ανθρωπιστική βοήθεια και την ανασυγκρότηση της περιοχής. Κοινές προσπάθειες αναλήφθηκαν για τη διάσωση επιζώντων, την παροχή βοήθειας σε εκτοπισμένους πληθυσμούς και την αποκατάσταση των υποδομών.

Αρχικά, τον Οκτώβριο του 2005, σημειώθηκε σεισμός στο Κασμίρ, περιοχή ανάμεσα στην Ινδία και το Πακιστάν, μεγέθους 7,6 Ρίχτερ, με αποτέλεσμα να πεθάνουν πάνω από 70.000 άνθρωποι στην Ινδία, το Πακιστάν και το Αφγανιστάν. Η Ινδία πρόσφερε βοήθεια στο Πακιστάν, όμως οι δύο χώρες απέτυχαν να συμφωνήσουν σχετικά με τους όρους παροχής βοήθειας. Στις 18 Οκτωβρίου, ο πρόεδρος του Πακιστάν, προσφέρεται να ανοίξει τα σύνορα μεταξύ των δύο χωρών στο Κασμίρ, με σκοπό τον εντοπισμό και συλλογή των θυμάτων τους. Με τη σειρά της, η Ινδία υπόσχεται οικονομική βοήθεια, 25 εκατομμυρίων δολαρίων στο Πακιστάν. Οι δύο χώρες, κατέληξαν σε συμφωνία σχετικά με το άνοιγμα των συνόρων στο Κασμίρ, στις 30 Οκτωβρίου, και στις 19 Νοεμβρίου 2005, οι πρώτοι πολίτες πέρασαν νόμιμα τη γραμμή ελέγχου, με σκοπό να αναζητήσουν τα αγνοούμενα μέλη της οικογένειάς τους. Κατά τη διάρκεια αυτών των γεγονότων, πολιτικοί, ΜΜΕ και πολίτες εξέφρασαν την άποψη ότι ο σεισμός μπορεί και ίσως πρέπει, να σηματοδοτήσει μια νέα εποχή για το Κασμίρ, όπου η διαμάχη θα επιλυθεί επιτέλους. Η διπλωματία της καταστροφής, ίσως, θα λειτουργήσει μέσω του σεισμού στο Κασμίρ (2005), ενώ απέτυχε μέσω του σεισμού στο Γκουτζαράτ, λίγα χρόνια νωρίτερα (Kelman, (2006)).

Σύμφωνα με τον Kelman (2006), ο σεισμός λειτούργησε θετικά για τη διαδικασία ειρήνης στο Κασμίρ προωθώντας το θέμα στο παγκόσμιο προσκήνιο και ανοίγοντας τη Γραμμή Ελέγχου. Ωστόσο, πριν θεωρηθεί επιτυχημένη η διπλωματία της καταστροφής, πρέπει να εξεταστούν δύο δεδομένα. Πρώτον, η βία συνεχίστηκε στην Ινδία και το Πακιστάν παρά την καταστροφή και τις προσπάθειες ειρήνης. Παραδείγματα αποτελούν η δολοφονία του υπουργού εκπαίδευσης του Κασμίρ που ελεγχόταν από την Ινδία (18 Οκτωβρίου 2005), και ο θάνατος πάνω από 60 ατόμων από τις βομβιστικές επιθέσεις στο Νέο Δελχί (29 Οκτωβρίου 2005).

Επιπλέον, το Κασμίρ έχει φορείς και πιέσεις πέρα από τη σύγκρουση μεταξύ των κυβερνήσεων της Ινδίας και του Πακιστάν. Ορισμένοι επιδιώκουν την ανεξαρτησία του Κασμίρ, αλλά και η Κίνα έχει φανερώσει επανειλημμένως το ενδιαφέρον της, για την περιοχή.

Δεύτερον, οι πρωτοβουλίες για το Κασμίρ δεν αντιπροσωπεύουν μια νέα εμφάνιση στη διπλωματία Ινδίας-Πακιστάν. Αντιθέτως, αποτελούν μια επιτάχυνση της διαρκούς διαδικασίας ειρήνης μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν, συμπεριλαμβανομένου του Κασμίρ. Τέσσερις μέρες πριν από τον σεισμό, Ινδία και Πακιστάν είχαν συμφωνήσει να επιλύσουν εντός τριών μηνών τη διαφορά τους για την απόσυρση στρατευμάτων από το Κασμίρ. Παρόλο που, η έναρξη της λειτουργίας της γραμμής ελέγχου μετά τον σεισμό ήταν σημαντική, δεν θα μπορούσε από μόνη της να λύσει τις διαφορές των δύο χωρών, σχετικά με την συγκεκριμένη περιοχή.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, η διπλωματία που σχετίζεται με καταστροφές και η νόμιμη διπλωματία είναι εμφανείς. Ο σεισμός του 2005 επιτάχυνε τη διπλωματική διαδικασία, ειδικά όσον αφορά την κατανομή του Κασμίρ. Η παραπάνω μελέτη περίπτωσης υποστηρίζει την πρόταση ότι η καταστροφή μπορεί να ενισχύσει τη διπλωματία, αλλά δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι η καταστροφή μπορεί να δημιουργήσει διπλωματία, καθότι οι συνομιλίες για επίλυση των διαφορών είχαν ήδη ξεκινήσει.

II. Ινδονησία – Σρι Λάνκα

Στις 26 Δεκεμβρίου 2004, ο σεισμός και το τσουνάμι στον Ινδικό Ωκεανό, που είχε ως επίκεντρο την δυτική ακτή της Σουμάτρα, στην Ινδονησία, σημείωσε μέγεθος πάνω από 9 ρίχτερ. Ο υποθαλάσσιος σεισμός, προκάλεσε μια σειρά από τεράστια κύματα τσουνάμι, με ύψος περίπου 30 μέτρα. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα οι γύρω περιοχές κατά μήκος του Ινδικού Ωκεανού να έχουν σοβαρές επιπτώσεις, με την σημαντικότερη από αυτές, να είναι ο θάνατος περισσότερων από 220.000 ανθρώπων, σε 14 χώρες. Επιπλέον, ο σεισμός προκάλεσε σημαντικές επιπτώσεις, εκτός από τις συνθήκες διαβίωσης και στο εμπόριο των γύρω χωρών, όπως η Σρι Λάνκα, το Ταμίλ Ναντού (Ινδία), το Κάο Λακ (Ταϊλάνδη) και το Άτσεχ (Ινδονησία). Η περιοχή του Άτσεχ (Aceh), υπέστη τις περισσότερες απώλειες ανθρώπινων ζωών.

Ωστόσο, εκείνη την εποχή που συνέβησαν τα τσουνάμι, τόσο η Ινδονησία, όσο και η Σρι Λάνκα, βρισκόνταν σε πολυετείς συγκρούσεις. Πιο συγκεκριμένα, στο Άτσεχ, η αντίδραση στο τσουνάμι φαίνεται να συνέβαλε στην επίλυση μιας μακροχρόνιας σύγκρουσης μεταξύ της Gerakan Aceh Merdeka (GAM) (κίνημα που μαχόταν για την ανεξαρτησία του Άτσεχ) και της κυβέρνησης. Αντίθετα, η αντίδραση στο τσουνάμι στη Σρι Λάνκα φαίνεται να επιδείνωσε τις

εντάσεις μεταξύ των Τίγρων Ταμίλ (αντάρτικη οργάνωση, που ήταν εναντίον του λαού των Sinhala (κάτοικοι της Σρι Λάνκα)) και της κυβέρνησης της Σρι Λάνκα.

Σύμφωνα με τους Bauman et al. (2007), μετά από 30 χρόνια συγκρούσεων μεταξύ Ινδονησίας και Άτσεχ, οι δύο πλευρές είχαν συνειδητοποιήσει ότι μια στρατιωτική λύση δεν ήταν εφικτή και αναζητούσαν μια πολιτική λύση, αλλά έλειπε η στρατηγική. Όμως, τόσο η κυβέρνηση όσο και οι εξεγερμένοι επηρεάστηκαν σοβαρά από το τσουνάμι. Η κυβέρνηση δεν είχε την ικανότητα να ανοικοδομήσει το Άτσεχ χωρίς διεθνή υποστήριξη και έτσι αναγκάστηκε να επιτρέψει την είσοδο διεθνών φορέων στην περιοχή – κάτι που προηγουμένως είχε αρνηθεί σε μεγάλο βαθμό λόγω των συγκρούσεων. Η διεθνής παρουσία παρείχε ένα αίσθημα ασφάλειας στον πληθυσμό και σε συνδυασμό με την ισχυρή διεθνή υποστήριξη και την αποφασιστική πολιτική ηγεσία, οι ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν εκ νέου. Έτσι λοιπόν, τον Αύγουστο του 2005, υπογράφηκε ένα Μνημόνιο Κατανόησης, στο οποίο η ινδονησιακή κυβέρνηση αναγνώρισε το δικαίωμα του Άτσεχ σε «ειδική αυτονομία», μια λύση που ήταν μικρότερη από την απόσχιση που είχε ζητηθεί προηγουμένως. Αυτή η συμφωνία έβαλε τέλος σε σχεδόν 30 χρόνια συγκρούσεων, που είχαν ως αποτέλεσμα 15.000 θανάτους και τον εκτοπισμό έως και 250.000 ατόμων.

Συγκριτικά, όταν το τσουνάμι έπληξε τη Σρι Λάνκα, οι αντιμαχόμενες πλευρές (αντάρτες Ταμίλ και κυβέρνηση) βρίσκονταν σε εκ χειρής. Η μειονότητα των Ταμίλ όμως, που διεκδικούσε την ανεξαρτησία της, ένοιωθε καταπιεσμένη. Το τσουνάμι επηρέασε διαφορετικά τους Τίγρεις Ταμίλ που ζούσαν στο Βόρειο και Ανατολικό τμήμα, και τις Σινχαλέζικες κοινότητες. Η πλειοψηφία - αν και όχι όλοι - αυτών που επηρεάστηκαν από το τσουνάμι ήταν Σινχαλέζικης καταγωγής και ζούσαν στο Νότιο τμήμα. Εκτιμάται ότι, 457.000 κάτοικοι της Σρι Λάνκα εκτοπίστηκαν από το τσουνάμι, σκοτώνοντας πάνω από 35.000 ανθρώπους. Παρόλο που υπήρχαν πολλές συζητήσεις στη Σρι Λάνκα για την ενωμένη ανταπόκριση στα θύματα του τσουνάμι, στην πραγματικότητα υπήρχαν εντάσεις από την αρχή καθώς και οι δύο πλευρές προσπαθούσαν να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία - και την ανακούφιση - για να ενισχύσουν τις θέσεις τους.

Σύμφωνα με την ομάδα του Hoffman (2002), η κυβέρνηση φοβόταν ότι οι Ταμίλ Τίγρεις θα εκμεταλλευόντουσαν το τσουνάμι για να αποκτήσουν διεθνή συμπάθεια, αναγνώριση και άμεση βοήθεια και συνεπώς εμπόδισαν τις ευκαιρίες που θεωρούσαν ότι θα ωφελούσαν τους Ταμίλ Τίγρεις. Ταυτόχρονα, οι Ταμίλ Τίγρεις δεν εμπιστεύονταν την κυβέρνηση στο ζήτημα της δίκαιης κατανομής της βοήθειας και αναζητούσαν άμεση πρόσβαση στη βοήθεια. Υπήρχε έντονο αίσθημα αδικίας από πλευράς Ταμίλ, διότι η βοήθεια πήγαινε κυρίως σε ανθρώπους που

επλήγησαν από το τσουνάμι στην Νότια περιοχή, δηλ. κυρίως σε Σινχαλέζους, ενώ αυτοί που επλήγησαν από το τσουνάμι στη Βόρεια και Ανατολική περιοχή, κυρίως Ταμίλ, δεν έλαβαν ανάλογο μερίδιο. Οι προσπάθειες για ανάπτυξη κοινής ανταπόκρισης μεταξύ Σινχαλέζων και Ταμίλ απέτυχαν. Η διάκριση στη μεταχείριση μεταξύ των προσφύγων που προκλήθηκαν από τις συγκρούσεις κατά το παρελθόν και των ατόμων που επλήγησαν από το τσουνάμι στη Σρι Λάνκα συνέβαλε στις εντάσεις. Οι αμφισβητήσεις μεταξύ των κοινοτήτων αυξήθηκαν. Η ελπίδα και οι προσδοκίες υποχώρησαν, με την σύγκρουση να ξεκινάει ξανά το 2006, εκτοπίζοντας άλλους 200.000 ανθρώπους. Τελικά, το 2009, η κυβέρνηση που κυριαρχείται από Σινχαλέζους κατέβαλε τους Ταμίλ Τίγρεις σε μια βίαιη επιθετική επιχείρηση του στρατού, επιφέροντας μία ανήσυχη ειρήνη στην περιοχή.

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι οι καταστροφές μπορεί να οδηγήσουν:

- σε κοινωνικοπολιτική αστάθεια και να επισπεύσουν, να εντείνουν ή να επιμηκύνουν βίαιες συγκρούσεις
- στη συνεργασία, στη συμφιλίωση και στην ειρήνη μεταξύ κρατών ακόμα και όταν οι μεταξύ τους σχέσεις είναι τεταμένες

Η διπλωματία των καταστροφών μπορεί να παίξει έναν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Οι φυσικές καταστροφές μπορούν να δημιουργήσουν μια κοινή αίσθηση ευάλωτης ανθρωπότητας και να ενθαρρύνουν τις χώρες να ξεπεράσουν τις διαφορές τους και να εργαστούν μαζί για το κοινό καλό. Ωστόσο, θα λέγαμε ότι η διπλωματία της καταστροφής δεν φαίνεται να αποτελεί μακροχρόνια λύση, καθώς οι παράγοντες που επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ δύο χωρών που βρίσκονται σε σύγκρουση, είναι πολλοί και έχουν τις ρίζες τους σε ζητήματα υψηλής πολιτικής.

Κεφάλαιο 4.

Περίπτωση Μελέτης – Ο σεισμός του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία

4.1. Οι σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας πριν τους σεισμούς του 1999 – Ιστορική αναδρομή

Ιστορικά, η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν πολύ μακρά και συνεχή παρουσία, η οποία συνοδεύεται από πολλές συγκρούσεις και πολέμους. Από την αρχαιότητα, η θάλασσα του Αιγαίου αλλά και η επιρροή στην ευρύτερη περιοχή της Ανατ. Μεσογείου, ήταν το μήλον της έριδος, των λαών που ζούσαν στη συγκεκριμένη γεωγραφική τοποθεσία των δύο χωρών.

Το αρχαίο ελληνικό κράτος της Αθήνας και η Περσική Αυτοκρατορία, στην οποία ανήκε και η περιοχή που αργότερα θα γίνει η Τουρκία, συγκρούονταν στους Περσικούς Πολέμους του 5ου αιώνα π.Χ. Στη συνέχεια, η Μακεδονία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, επικράτησε στην περιοχή διατηρώντας το ελληνικό στοιχείο, το οποίο διατηρήθηκε μέχρι και την Ελληνιστική εποχή. Μετά από ένα μεγάλο διάλλειμα Ρωμαϊκής κυριαρχίας στην περιοχή της Ελλάδας και της Μικράς Ασίας (σημερινή Τουρκία), η ελληνική παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο συνεχίστηκε κατά τον Μεσαίωνα, μέσα από τον μανδύα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Το Βυζάντιο, η αναγεννηθείσα Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία με κυρίαρχο το ελληνικό στοιχείο και με έδρα την Κωνσταντινούπολη, είχε την πρωτοκαθεδρία στην περιοχή για περίπου χίλια χρόνια, μέχρι την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς το 1453. Συγκεκριμένα, η εκδίωξη των Βυζαντινών οδήγησε στην ίδρυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία κυριαρχούσε στην περιοχή για περισσότερους από πέντε αιώνες. Κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι Έλληνες ζούσαν υπό την οθωμανική κυριαρχία και υπέστησαν διακρίσεις και καταπίεση. Αυτό οδήγησε στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, κατά την οποία οι Έλληνες εξεγερθήκαν και προσπάθησαν να αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους. Ο αγώνας για την ανεξαρτησία οδήγησε σε έναν πολυετή πόλεμο, που κατέληξε στην ανεξαρτησία της Ελλάδας τον Φεβρουάριο του 1830.

Μετά την ανεξαρτησία της Ελλάδας, συνέχισαν οι συγκρούσεις μεταξύ των δύο χωρών, όπως ο Πόλεμος του 1897, με αφορμή το Κρητικό Ζήτημα, στο οποίο η Ελληνική πλειοψηφία της Οθωμανικής επαρχίας της Κρήτης επιθυμούσε την Ένωση με την Ελλάδα. Έπειτα, ακολούθησαν άλλοι τρεις μεγάλοι πόλεμοι: ο Α' Βαλκανικός Πόλεμος (1912-1913), ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918) και ο Μικρασιατικός Πόλεμος (1919-1922). Ο τελευταίος πόλεμος είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή της Σμύρνης, την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και τη διαμόρφωση μιας νέας κατάστασης, που αποτυπώνεται στη συνθήκη της Λωζάνης. Αργότερα, το 1952, οι δύο χώρες εντάχθηκαν στο ΝΑΤΟ, όμως οι σχέσεις μεταξύ τους επιδεινώθηκαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πογκρόμ των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης το 1955, γνωστό με την ονομασία «Σεπτεμβριανά» και οι απελάσεις των Ελλήνων από την Κωνσταντινούπολη το 1960.

Ακολούθησε η κρίση της Κύπρου: Η ένταση μεταξύ των Ελλήνων και των Τουρκοκυπρίων στην Κύπρο εξελίχθηκε σε σύγκρουση, η οποία οδήγησε στην αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από την κυπριακή κυβέρνηση και την επέμβαση της Τουρκίας με στρατεύματα. Μετά την ανεξαρτησία της Κύπρου από την Βρετανική αποικιοκρατία το 1960, οι διαφορές μεταξύ των ελληνικών και τουρκικών κοινοτήτων επιδεινώθηκαν, με αποτέλεσμα την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το 1974 και την κατάληψη του βόρειου τμήματος του νησιού.

Πολιτικά, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας συχνά χαρακτηρίζονταν από εντάσεις και διαφωνίες. Τα κύρια ζητήματα διαμάχης περιλάμβαναν πέραν της κυπριακής διένεξης και των δικαιωμάτων της μειονότητας των Τουρκοκυπρίων, την κυριαρχία στα νησιά του Αιγαίου, τα θαλάσσια σύνορα και τις οι θαλάσσιες ζώνες. Αναζητώντας σε βάθος τις αιτίες, εντοπίζονται προεκτάσεις θρησκευτικές, οικονομικές και πολιτιστικές. Αυτές οι διαμάχες συχνά οδηγούσαν σε πολιτικές κρίσεις και επιθέσεις μεταξύ των δύο χωρών.

4.1.1. Οριοθέτηση Ελληνο-Τουρκικών συνόρων – Γκρίζες Ζώνες

Τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας, έχουν μήκος περίπου 200 χιλιόμετρα, χωρίζοντας την Δυτική Θράκη (Ελλάδα) από την Ανατολική Θράκη (Τουρκία), ακολουθώντας κυρίως την πορεία του ποταμού Έβρου. Όσον αφορά τον Έβρο, το συνοριακό πλαίσιο με την Τουρκία, καθορίστηκε με την Συνθήκη της Λωζάνης (1923) και το Πρωτόκολλο των Αθηνών (1926). Επιπλέον, το 2012, ανεγέρθηκε ένας ψηλός συνοριακός φράκτης κατά μήκος των χερσαίων συνόρων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, εκεί όπου δεν υπάρχει φυσικός διαχωρισμός από τον ποταμό Έβρο, ένα μέτρο που λήφθηκε από την Ελλάδα για την αντιμετώπιση της ευρωπαϊκής

μεταναστευτικής κρίσης. Εδώ, αξίζει να σημειώσουμε ότι η κατασκευή του φράκτη δεν επηρεάζει το δικαίωμα των ανθρώπων να ψάχνουν για ασφάλεια και προστασία και η Ελλάδα εξακολουθεί να επεξεργάζεται τις αιτήσεις ασύλου και να προσφέρει προστασία σε όσους το χρειάζονται, σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις και το διεθνές δίκαιο.

Σύμφωνα με το άρθρο 12 της Συνθήκης της Λωζάνης του 1923, σχετικά με την κυριαρχία της Ελλάδας επί των νήσων της Ανατολικής Μεσογείου αναφέρει ότι: Η απόφαση που λήφθηκε στις 13 Φεβρουαρίου 1914 από τη Συνδιάσκεψη του Λονδίνου αφορά την κυριαρχία της Ελλάδας σε ορισμένα νησιά της Ανατολικής Μεσογείου. Συγκεκριμένα, επιβεβαιώνει ότι η Ελλάδα έχει κυριαρχία πάνω στα νησιά Λήμνο, Σαμοθράκη, Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο και Ικαρία, εκτός από τα νησιά Ίμβρο, Τένεδο και Λαγουσών (Μαυρούς), καθώς και των νήσων που βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των τριών μιλίων από την ασιατική ακτή. Θα πρέπει να τονισθεί πως με βάση το άρθρο αυτό, η απαρίθμηση των νησιών που παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα, είναι σαφώς ενδεικτική. Αντιθέτως τα νησιά που αποδόθηκαν στην Τουρκία απαριθμήθηκαν ή προσδιορίστηκαν (νησιά εντός 3 μιλίων από την ασιατική ακτή) περιοριστικά. Επίσης, βάσει του άρθρου 14 της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων (10/12/1947), η Τουρκία, παραιτήθηκε υπέρ της Ιταλίας των δικαιωμάτων και των τίτλων επί των νήσων των Δωδεκανήσων, και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ιταλία παραχώρησε αυτά τα νησιά στην Ελλάδα.

Γκρίζες Ζώνες

Παρόλο που, οι διεθνείς συνθήκες σχετικά με την κυριαρχία των νήσων του Αιγαίου, δεν περιέχουν ασάφειες ή νομικά κενά, στα μέσα περίπου της δεκαετίας του '90, οι Τούρκοι αξιωματούχοι ανέπτυξαν τη θεωρία περί «γκρίζων ζωνών», αμφισβητώντας την ελληνική κυριαρχία σε νησιά, νησίδες και βραχονησίδες (Ίμια) στο Αιγαίο. Βασιζόμενη στη θεωρία αυτή, η Τουρκία συνεχίζει να παραβιάζει τα Ελληνικά Χωρικά Ύδατα με τις ακταιωρούς της. Οι κυβερνήτες τους, αρνούνται να συμμορφωθούν με τις εντολές του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής και να αποχωρήσουν από την περιοχή, ισχυριζόμενοι ότι αυτή ανήκει στην τουρκική επικράτεια. Το κύριο επιχείρημα της Τουρκίας είναι ότι η Συνθήκη της Λωζάνης δεν μετέφερε στην Ελλάδα τα δικαιώματα επί των νήσων του Αιγαίου, αλλά μόνο για τα 12 νησιά που αναφέρονται ρητά στο άρθρο 12. Επιπλέον, η Τουρκία βασίζει τις αβάσιμες νομικές διεκδικήσεις της στο Αιγαίο, στην υπόθεση ότι ποτέ δεν αποποιήθηκε των δικαιωμάτων της πέραν των τριών ναυτικών μιλίων από τις ακτές των μικρασιατικών νησιών. Επίσης, αμφισβητεί την ελληνική κυριαρχία επί των νησιών αυτών, παραπέμποντας σε προηγούμενες διεθνείς συνθήκες για την περιοχή, τις οποίες ερμηνεύει λανθασμένα εις βάρος της Ελλάδας.

Η κρίση των Ίμιαν (1996)

Ειδικότερα, στις 25 Δεκεμβρίου 1995, το τουρκικό φορτηγό πλοίο Φιγκέτ Ακάτ προσάραξε σε μία από τις νησίδες Ίμια. Αρχικά, ο πλοίαρχος αρνήθηκε τη βοήθεια από τις ελληνικές αρχές, υποστηρίζοντας ότι βρίσκονταν εντός τουρκικών χωρικών υδάτων. Ωστόσο, στο τέλος συμφώνησε να ρυμουλκηθεί από ένα ελληνικό ρυμουλκό προς την Τουρκία. Το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών, στις 28 Δεκεμβρίου 1995, αποκάλεσε τα Ίμια «τουρκική κυριαρχία» και πρότεινε διμερείς διαπραγματεύσεις για τα νησιά, νησίδες και βραχονησίδες στο Αιγαίο, των οποίων η νομική κατάσταση ήταν αδιευκρίνιστη, όπως ισχυρίστηκε. Σημειώθηκαν παραβιάσεις ελληνικών χωρικών υδάτων από τα τουρκικά πολεμικά πλοία, καθώς και του ελληνικού εναέριου χώρου από τα τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη. Κορύφωση της τουρκικής πρόκλησης, ήταν η στρατιωτική κατάληψη μέρους της ελληνικής επικράτειας. Το βράδυ στις 30/31 Ιανουαρίου 1996 αποβιβάστηκε τμήμα τουρκικού στρατού στη μεγάλη Ίμια (δυτική). Έσπευσαν στην περιοχή ελληνικές δυνάμεις, όμως η κρίση αποκλιμακώθηκε με την αποχώρηση των δυνάμεων των δύο χωρών.

Η κρίση στα Ίμια, σηματοδότησε την έναρξη μιας τουρκικής εκστρατείας αμφισβήτησης της ελληνικής κυριαρχίας στο Αιγαίο. Συγκεκριμένα, η τότε Πρωθυπουργός της Τουρκίας, Τανσού Τσιλέρ (Tansu Çiller), αμφισβήτησε την ελληνική κυριαρχία σε 3.000 νησιά, νησίδες ή βραχονησίδες, χωρίς να διευκρινιστεί ποια συγκεκριμένα νησιά περιλαμβάνονται στις διεκδικήσεις της Τουρκίας. Όμως, ο εισηγητής της θεωρίας των «γκρίζων ζωνών» (θαλάσσιων περιοχών στο Αιγαίο των οποίων το καθεστώς δεν έχει καθοριστεί από διεθνείς συνθήκες), ήταν ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, Εμρέ Γκονενσάι (Emre Gönensay). Επίσης, ο Τούρκος Πρόεδρος εκείνη την περίοδο, Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ (Süleyman Demirel), υποστήριξε ότι 937 νησίδες και βραχονησίδες στο Αιγαίο ανήκουν στην Τουρκία, ως διάδοχο κράτος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Θα λέγαμε ότι, οι τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο βασίζονται σε μια σειρά επιχειρημάτων, τα οποία αντιτίθενται στο διεθνές δίκαιο της θάλασσας. Η Τουρκία υποστηρίζει ότι τα νησιά του Αιγαίου δεν έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα και αποκλειστική οικονομική ζώνη, αλλά αποτελούν τμήμα της τουρκικής επικράτειας, ως συνέχεια των μικρασιατικών ακτών. Οι ελληνικές αρχές έχουν απορρίψει τις τουρκικές διεκδικήσεις, τονίζοντας ότι η ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Αιγαίου είναι αδιαμφισβήτητη και βασίζεται σε διεθνείς συνθήκες. Η Ελλάδα έχει επίσης δηλώσει ότι δεν πρόκειται να υποκύψει στις τουρκικές πιέσεις και να παραχωρήσει τα νησιά της. Ωστόσο, οι τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο αποτελούν μια σοβαρή απειλή για την ελληνική κυριαρχία και την ασφάλεια της χώρας.

4.1.2. Οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών – Η κρίση του 1987

Η Ελλάδα ακολουθεί το διεθνές δίκαιο για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών. Η αρχή της μέσης γραμμής - ίσης απόστασης είναι η βασική αρχή για τη χάραξη των θαλάσσιων ζωνών με τα κράτη που έχουν έναντι ή παρακείμενες ακτές. Παράλληλα, η Ελλάδα υποστηρίζει ότι τα νησιά και οι νησίδες, καθώς και οι βράχοι που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 121 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΗΕΔΘ ή UNCLOS), παρέχουν στο κράτος το δικαίωμα να οριοθετήσει και ανακηρύξει όλες τις θαλάσσιες ζώνες. Αυτό το δικαίωμα αποτελεί συνέπεια της εξομοίωσης νησιωτικών και ηπειρωτικών εδαφών από το διεθνές δίκαιο. Ως αποτέλεσμα όλες οι νησίδες, έχουν πλήρη επήρεια στη χάραξη της μέσης γραμμής που καθορίζει τα θαλάσσια σύνορα μεταξύ δύο χωρών. Μια πιο απλή διατύπωση είναι, ότι η Ελλάδα θεωρεί ότι τα νησιά και οι νησίδες έχουν τα ίδια δικαιώματα επί των θαλάσσιων ζωνών με τα ηπειρωτικά εδάφη. Αυτό σημαίνει επίσης ότι η Ελλάδα έχει το δικαίωμα να δημιουργήσει χωρική θάλασσα (αιγιαλίτιδα ζώνη) 12 ναυτικών μιλίων γύρω από όλα τα νησιά, τις νησίδες και τους βράχους της.

Η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν διαφορετικές απόψεις, σχετικά με το ποιος έχει δικαιώματα στα χωρικά ύδατα μεταξύ των ελληνικών νησιών που βρίσκονται απέναντι από την Τουρκία και των τουρκικών ακτών. Οι διαφορές αυτές αφορούν κυρίως τα ύδατα γύρω από το Καστελόριζο, το οποίο είναι ένα μικρό νησί με μήκος μόλις 5 χιλιόμετρα. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι το Καστελόριζο, όπως και όλα τα ελληνικά νησιά, έχει δικαίωμα σε Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ). Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία υποστηρίζει ότι το Καστελόριζο είναι ένα πολύ μικρό νησί για να έχει ΑΟΖ. Υποστηρίζει επίσης ότι τα νησιά δεν έχουν δικαιώματα σε ΑΟΖ, εάν βρίσκονται κοντά σε μια ηπειρωτική χώρα.

Πιο αναλυτικά, η ΑΟΖ είναι μια θαλάσσια περιοχή που εκτείνεται έως 200 ναυτικά μίλια από την ακτή και περιλαμβάνει τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην έρευνα και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού και του υποθαλάσσιου χώρου, καθώς και στην αλιεία και την προστασία του περιβάλλοντος. Σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα, η οποία αναγνωρίζεται στο παράκτιο κράτος αυτοδικαίως και από την αρχή, ο ορισμός της ΑΟΖ πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ειδικής διακήρυξης. Εάν δεν συμβεί κάτι τέτοιο, ΑΟΖ δεν υφίσταται. Το δικαίωμα διακήρυξης της ΑΟΖ ανήκει αποκλειστικά στο παράκτιο κράτος, το οποίο ωστόσο πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα των κρατών που έχουν έναντι ή παρακείμενες ακτές. Η ΑΟΖ, σε συνδυασμό με την Υφαλοκρηπίδα, κατοχυρώνουν απόλυτα, αναμφισβήτητα,

ακλόνητα και χωρίς καμία δυνατότητα νομικής αντίδρασης από την Τουρκία, τα ελληνικά εθνικά και οικονομικά συμφέροντα. Ωστόσο, η Ελλάδα δεν έχει ακόμη ανακηρύξει ΑΟΖ και υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση της ΑΟΖ θα πρέπει να γίνει μεταξύ αυτής και της Τουρκίας με βάση το διεθνές δίκαιο. Επιπλέον, η Τουρκία δεν θέλει να καθορισθεί η υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, φοβούμενη ότι η Ελλάδα θα εκμεταλλευτεί τα πετρέλαια που υπάρχουν στην περιοχή. Έτσι λοιπόν, η Ελλάδα θα πρέπει να είναι προσεκτική στις μελλοντικές διαπραγματεύσεις, καθώς η Τουρκία προσπαθεί να εξαιρέσει το Καστελόριζο από την οριοθέτηση, με σκοπό να επεκταθεί η τουρκική ΑΟΖ μέχρι την Αιγυπτιακή.

Εδώ να σημειωθεί ότι, με βάση τις μετρήσεις της Υδρογραφικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού, η Ελλάδα, με χωρικά ύδατα 6 ναυτικά μίλια (ν.μ.), έχει την κυριαρχία του 43,5% της θαλάσσιας επιφάνειας του Αιγαίου. Η Τουρκία, με χωρικά ύδατα επίσης 6 ν.μ., έχει την κυριαρχία του 7,5% του Αιγαίου. Ο υπόλοιπος χώρος, περίπου το 50%, είναι ανοικτή θάλασσα. Τα αντίστοιχα ποσοστά σε περίπτωση επέκτασης των χωρικών υδάτων των δύο χωρών σε 12 ν.μ. είναι 71,5% (Ελλάδα), 8,7% (Τουρκία) και 19,8% διεθνή ύδατα.

Η Κρίση του 1987 στο Αιγαίο

Το 1973, η τουρκική κυβέρνηση ξεκίνησε ερευνητικές εργασίες για την αναζήτηση πετρελαίου σε υποθαλάσσιες περιοχές κοντά σε ελληνικά νησιά, το οποίο οδήγησε σε ερευνητικές δραστηριότητες στο Αιγαίο τα έτη 1974 και 1976, από ένα τουρκικό ωκεανογραφικό πλοίο. Η Ελλάδα αντέδρασε σε αυτές τις ενέργειες και το 1976, για πρώτη φορά, προσήγαγε το θέμα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ). Έτσι, τον Νοέμβριο του 1976, η Ελλάδα και η Τουρκία υπέγραψαν ένα πρωτόκολλο στη Βέρνη, το οποίο ακολούθησε μετά από μια συμφωνία μεταξύ των τότε ηγετών των δύο χωρών, Καραμανλή και Ετζεβίτ. Με αυτή τη συμφωνία, και οι δύο πλευρές δήλωσαν ότι θα απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια που θα μπορούσε να προκαλέσει εντάσεις στις διαπραγματεύσεις τους σχετικά με την υφαλοκρηπίδα. Όμως, στις αρχές του 1987, η Τουρκία έστειλε το ερευνητικό σκάφος "MTA SISMİK I" στην περιοχή μεταξύ Λήμνου και Μυτιλήνης, προκαλώντας μια μεγάλη κρίση που κορυφώθηκε τον Μάρτιο. Η κρίση διήρκεσε περίπου δύο εβδομάδες και έληξε με την ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ των δύο πρωθυπουργών, Ανδρέα Παπανδρέου και Τουργκούτ Οζάλ. Η Ελλάδα συμφώνησε να μην πραγματοποιήσει γεωτρήσεις στην περιοχή, αλλά επανέλαβε τη θέση της για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Μετά και από διεθνείς πιέσεις, έγινε προσπάθεια για αποφυγή της περεταίρω κλιμάκωσης της έντασης, η οποία αποκρυσταλλώνεται από την υπογραφή το 1988 δύο κειμένων, πάνω στα οποία έχουν βασιστεί το Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης.

Πρόκειται ουσιαστικά για ένα διπλό μνημόνιο, γνωστό ως «Μνημόνιο Κατανόησης Παπούλια – Γιλμάζ» (Αθήνα, 27 Μαΐ 1988) και «Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πρόληψη Ατυχημάτων και Επεισοδίων στα Διεθνή Ύδατα και στο Διεθνή Εναέριο Χώρο» (Κωνσταντινούπολη, 8 Σεπ 1988). Στα κείμενα αυτά περιγράφονται οι αρχές στις οποίες θα πρέπει να βασιστούν οι δύο χώρες για να μειωθούν οι εντάσεις και οι κίνδυνοι.

Το 2002, στο πλαίσιο της διαδικασίας της ελληνο-τουρκικής προσέγγισης που ξεκίνησε το 1999, με τις συμφωνίες των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ), οι δύο πλευρές συμφώνησαν σε μια διαδικασία εμπιστευτικών διερευνητικών επαφών, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι σήμερα, με σκοπό να διερευνηθεί εάν και κατά πόσον υπάρχει κοινό έδαφος και συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την έναρξη διαπραγματεύσεων που θα μπορούσαν ενδεχομένως να καταλήξουν σε συμφωνία. Ωστόσο, το ζήτημα περιπλέκεται από το γεγονός ότι η Τουρκία δεν έχει κυρώσει ούτε τη Διεθνή Συνθήκη για την Υφαλοκρηπίδα του 1958, ούτε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982), οι οποίες ορίζουν την υφαλοκρηπίδα και τους τρόπους οριοθέτησής της. Παρ'όλα αυτά, το Διεθνές Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην υφαλοκρηπίδα αποτελούν μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου και ότι τα άρθρα 1-3 της Συνθήκης του 1958 ισχύουν για όλα τα κράτη, ανεξαρτήτως του αν έχουν κυρώσει τη Συνθήκη. Επομένως, οι ισχυρισμοί της Τουρκίας για υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας, όπου βρίσκονται και ελληνικά νησιά, κρίνονται νομικά αβάσιμοι.

Η κρίση αυτή προκάλεσε ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και δημιούργησε μια ατμόσφαιρα αβεβαιότητας και ανησυχίας. Αποτέλεσε επίσης μια υπενθύμιση των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και του κινδύνου για ένα θερμό επεισόδιο.

4.1.3. Οριοθέτηση του εναέριου χώρου

Ο εναέριος χώρος της Ελλάδας καθορίζεται σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 12 της 6ης/18ης Σεπτεμβρίου 1931, το οποίο αφορά τον καθορισμό του πλάτους των χωρικών υδάτων σε σχέση με θέματα αεροπορίας και αστυνομίας (ΦΕΚ 325Α'). Σύμφωνα με αυτό, ορίζεται ότι το πλάτος της ζώνης των χωρικών υδάτων, όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 του νόμου 5017, είναι 10 ναυτικά μίλια από τις ακτές της επικράτειας.

Εναέριος Χώρος - Η Τουρκική Θέση

Η Τουρκία, μέχρι το 1975, αναγνώριζε και σεβόταν πλήρως τον ελληνικό εναέριο χώρο, ο οποίος εκτείνεται στα 10 ναυτικά μίλια από τις ακτές της Ελλάδας. Ωστόσο, από το 1975, η Τουρκία αμφισβητεί το εύρος του ελληνικού εναέριου χώρου και προβαίνει σε συνεχείς παραβιάσεις του.

Υποστηρίζει ότι η μη ταύτιση των ορίων των ζωνών εθνικής κυριαρχίας στον αέρα και στη θάλασσα αντίκειται στο διεθνές δίκαιο. Όμως, αυτή η άποψη δεν υποστηρίζεται από καμία διεθνή συνθήκη ή σύμβαση. Οι τουρκικές παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου είναι συχνά προκλητικές και επιθετικές. Σχηματισμοί τουρκικών μαχητικών αεροσκαφών, συχνότατα οπλισμένων, παραβιάζουν τον ελληνικό εναέριο χώρο, διεισδύοντας σε βάθος ακόμα και πέραν των 6 ναυτικών μιλίων. Επιπλέον, συχνά σημειώνονται "υπερπτήσεις" πάνω από την εθνική επικράτεια των ελληνικών νησιών. Η τουρκική αμφισβήτηση του ελληνικού εναέριου χώρου αποτελεί μέρος της γενικότερης επιδίωξης της Τουρκίας για αναθεώρηση του status quo στο Αιγαίο. Η Τουρκία επιδιώκει να θέσει υπό τον έλεγχό της το μεγαλύτερο μέρος του Αιγαίου, συμπεριλαμβανομένων των ελληνικών νησιών.

Εναέριος Χώρος – Η Ελληνική Θέση

Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι το εύρος του ελληνικού εναέριου χώρου στα 10 ναυτικά μίλια είναι απολύτως νόμιμο και συμβατό με το διεθνές δίκαιο, το οποίο έχει εφαρμοσθεί σταθερά και ομοιόμορφα από το 1931. Υποστηρίζει επίσης, ότι η τουρκική επίκληση της μη ταύτισης των ορίων της κυριαρχίας στον αέρα και στη θάλασσα είναι προσχηματική, απειλώντας με πόλεμο την Ελλάδα, σε περίπτωση που επεκτείνει την κυριαρχία της στη θάλασσα. Πιο συγκεκριμένα όμως, η ελληνική επιχειρηματολογία βασίζεται στους παρακάτω λόγους:

- Η Ελλάδα έχει το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών της υδάτων μέχρι τα 12 ν.μ. Το ίδιο ισχύει και για την οριοθέτηση του Εθνικού Εναερίου Χώρου (Ε.Ε.Χ.). Από τη στιγμή που το ανώτερο όριο είναι τα 12 ν.μ. τότε είναι απολύτως νόμιμη και η οριοθέτηση και άσκηση κυριαρχίας στον εναέριο χώρο έως τα 10 ν.μ.
- Η Ελλάδα έχει γνωστοποιήσει την νομοθεσία της για τον εναέριο χώρο σε όλες τις ενδιαφερόμενες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας.
- Η Τουρκία δεν διαμαρτυρήθηκε ή αμφισβήτησε το εύρος των 10 ναυτικών μιλίων του ελληνικού εναέριου χώρου για 44 χρόνια, από το 1931 μέχρι το 1975. Η σιωπηρή

αποδοχή αποτελεί νομικά ισχυρή βάση για την αναγνώριση του εύρους του ελληνικού εναέριου χώρου.

Συμπερασματικά, η ελληνική επιχειρηματολογία για το εύρος του ελληνικού εναέριου χώρου είναι ισχυρή και βασίζεται σε νομικά τεκμηριωμένα επιχειρήματα.

4.2. Οι σεισμοί του 1999: Η ανείπωτη καταστροφή στο Ιζμίτ και την Αθήνα

Το 1999, δύο ισχυροί σεισμοί πλήττουν την Τουρκία και την Ελλάδα, προκαλώντας μεγάλη καταστροφή και απώλεια ανθρώπινων ζωών. Συγκεκριμένα, στις 17 Αυγούστου 1999, ένας σεισμός μεγέθους 7,6 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ ταρακούνησε το Ιζμίτ, μια πόλη στη βορειοδυτική Τουρκία. Ο σεισμός διήρκησε μόλις 37 δευτερόλεπτα, αλλά προκάλεσε τεράστια καταστροφή. Υπολογίζεται ότι περίπου 17.000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και περισσότεροι από 40.000 τραυματίστηκαν. Πολλά κτίρια κατέρρευσαν ή υπέστησαν σοβαρές ζημιές, συμπεριλαμβανομένων κατοικιών, εμπορικών καταστημάτων και ξενοδοχείων.

Μερικές εβδομάδες αργότερα, στις 7 Σεπτεμβρίου 1999, η Αθήνα και η περιοχή γύρω από την πρωτεύουσα της Ελλάδας επλήγησαν από έναν σεισμό μεγέθους 5,9 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ. Το επίκεντρο του σεισμού ήταν ένα σημείο στους πρόποδες της Πάρνηθας, κοντά στο Μενίδι και τα Άνω Λιόσια. Παρόλο που ήταν μικρότερης έντασης από τον σεισμό στο Ιζμίτ, ήταν και αυτός καταστροφικός, προκαλώντας απώλειες ανθρώπινων ζωών και σοβαρές ζημιές σε κτίρια και υποδομές. Υπολογίζεται ότι 143 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους και περισσότεροι από 500 τραυματίστηκαν, ενώ πολλά κτίρια υπέστησαν σοβαρές ζημιές.

4.2.1. Ο σεισμός στο Ιζμίτ και η ανθρωπιστική βοήθεια από την Ελλάδα

Η περιοχή του Μαρμαρά στην Τουρκία έχει μια μακρά ιστορία ισχυρών σεισμών, στην οποία προστέθηκε ένας ακόμη σεισμός, στις 17 Αυγούστου 1999, μεγέθους 7,6 Ρίχτερ στην βιομηχανοποιημένη επαρχία Κοτζάελι (Kocaeli), με επίκεντρο την πρωτεύουσά της, το Ιζμίτ. Ο σεισμός προκάλεσε μεγάλες ζημιές σε μια ευρεία περιοχή περίπου 300 τ.χλμ. Συνολικά, 77.342 κτίρια υπέστησαν σοβαρές ζημιές ή κατέρρευσαν, 77.169 με μέτριες ζημιές και 89.872 ελαφρές ζημιές (σύμφωνα με τα στατιστικά της τουρκικής κυβέρνησης στις 8 Οκτωβρίου 1999). Ο

συνολικός αριθμός επιβεβαιωμένων θανάτων ανήλθε περίπου σε 17.000, με δεκάδες χιλιάδες τραυματίες. Επιπλέον, ακολούθησαν περισσότερες από 1.300 μετασεισμικές δονήσεις, με αποτέλεσμα να σημειωθεί δεύτερος ισχυρός σεισμός στις 12 Νοεμβρίου 1999, μεγέθους 7,2 Ρίχτερ, ταρακουνώντας τις περιοχές Düzce και Kaynasli στη βορειοδυτική επαρχία Bolu, περίπου 100 χιλιόμετρα ανατολικά του Ιζμίτ.

Ο σεισμός που σημειώθηκε ήταν μία από τις πιο μεγάλες ανθρώπινες τραγωδίες για τον τουρκικό λαό. Ωστόσο, δεν αποτέλεσε έκπληξη, καθώς η ταχεία περιφερειακή βιομηχανοποίηση της περιοχής του Μαρμαρά οδήγησε σε μη ικανοποιητική κανονιστική ρύθμιση των κτιρίων, με αποτέλεσμα ανεπαρκή συστήματα αντισεισμικής προστασίας στα κτίρια (Scawthorn, C., Johnson, G.S. (2000)). Υπολογίστηκε ότι περίπου το 35% της βιομηχανίας της Τουρκίας βρισκόταν στην επηρεαζόμενη περιοχή. Έτσι ο σεισμός είχε έναν σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο (El-nashai, A.S. (2000)). Εξαιτίας της βιομηχανοποίησης της περιοχής, σε πολλά κτίρια που κατέρρευσαν, σημειώθηκαν αναφλέξεις, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν γρήγορα, καθώς δεν περιείχαν εύφλεκτα υλικά. Όμως, σημειώθηκαν και κάποιες σοβαρές πυρκαγιές, όπως αυτές στο διυλιστήριο πετρελαίου Turgas, που είχε ως αποτέλεσμα να λάβει διεθνή προσοχή, εξαιτίας των πυρκαγιών σε δεξαμενές που έκαιγαν για μέρες.

Εικόνα 4. Ανατροπή κτιρίου στο Ανταπαζάρι (Adapazari) λόγω εξασθενημένων θεμελίων.

Εικόνα 5. Κατάρρευση κτιρίων εξαιτίας του σεισμού, στην επαρχία Κοτζάελι.

Παρά την τεράστια καταστροφή που προκλήθηκε από τον σεισμό, η τουρκική κυβέρνηση αντέδρασε γρήγορα και αποτελεσματικά. Δημιούργησε τοπικά κέντρα κρίσης σε όλες τις πληγείσες περιοχές για να συντονίσει τις δράσεις ανακούφισης. Οι πόροι του τουρκικού στρατού διατέθηκαν για την έρευνα και διάσωση, τη μεταφορά εφοδίων ανακούφισης και τη παροχή προσωρινού καταφύγιου και βοήθειας. Επιπλέον, το υπουργείο Υγείας έστειλε ασθενοφόρα και ιατρικό προσωπικό στην περιοχή και πραγματοποίησε εκστρατεία κατά της πιθανής εξάπλωσης ασθενειών όπως η χολέρα, ο τύφος και η δυσεντερία.

Πέραν των προσπαθειών της κυβέρνησης, δραστηριότητες έρευνας και διάσωσης ξεκίνησαν αμέσως και από τους ίδιους τους κατοίκους. Μέσα σε 24 ώρες, δεκάδες μέλη του ΑΚΥΤ (Εθνικός Οργανισμός Εθελοντικής Έρευνας και Διάσωσης της Τουρκίας), είχαν ξεκινήσει να ψάχνουν για επιζώντες. Μέχρι τις 19 Αυγούστου, περίπου χίλια άτομα από ομάδες βοήθειας από το εξωτερικό, από 24 χώρες, είχαν φτάσει στην Τουρκία για να βοηθήσουν στις προσπάθειες διάσωσης, μεταξύ των οποίων και η ελληνική ομάδα που έφτασε στην περιοχή από τις πρώτες. Την τρίτη ημέρα μετά τον σεισμό, 50.000 στρατιώτες του τουρκικού στρατού είχαν ξεκινήσει να συμμετέχουν στις προσπάθειες έρευνας και διάσωσης. Λόγω των περιορισμών στην κυκλοφορία, οι κεντρικές οδοί ήταν εξαιρετικά συμφορημένες τις δύο πρώτες ημέρες. Από την τρίτη ημέρα και μετά, άρχισε η εισαγωγή βαρέων μηχανημάτων για την απομάκρυνση των ερειπίων.

Την ημέρα του σεισμού, η τουρκική κυβέρνηση ανακοίνωσε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και ζήτησε διεθνή βοήθεια. Μέχρι το βράδυ της ίδιας ημέρας, η Διεθνής Ομοσπονδία Εθνικών Συλλόγων Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου (Παρίσι 1919) είχε αποστείλει δύο απεσταλμένους στην Τουρκία, ανταποκρινόμενη σε αίτημα του Τουρκικού Ερυθρού

Σταυρού. Εξέδωσε επίσης ένα προκαταρκτικό αίτημα για διεθνή βοήθεια, ακολουθούμενο από ένα πλήρες αίτημα στις 8 Σεπτεμβρίου 1999, με έμφαση σε δράσεις ανακούφισης, υγείας και καταφύγια. Η ανταπόκριση από τους δωρητές ήταν ισχυρή, συμπεριλαμβανομένων των συνεισφορών σε μετρητά, είδη και υπηρεσίες από περισσότερους από 50 Ερυθρούς Σταυρούς (πάνω από το 25% της οικογένειας της Ομοσπονδίας), την αποστολή τριών μονάδων έκτακτης ανταπόκρισης (ERUs) και ένα έργο που χρηματοδοτήθηκε από την ECHO (τμήμα Ανθρωπιστικής Βοήθειας και Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) για τη διανομή 250.000 πακέτων υγιεινής σε 50.000 οικογένειες. Συνολικά, το αίτημα δημιούργησε πόρους αξίας πάνω από 100 εκατομμύρια Ελβετικά Φράγκα (CHF) - συμπεριλαμβανομένων των εμπορευμάτων που παραλήφθηκαν εκτός του προϋπολογισμού του αιτήματος - προς υποστήριξη της μεγαλύτερης επιχείρησης της Διεθνούς Ομοσπονδίας από το 1995. Συγκεκριμένα, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός έστειλε ιατρική ομάδα, η οποία παρείχε βοήθεια σε εκατοντάδες ασθενείς κατά τις πρώτες βδομάδες της καταστροφής, σε έναν προσωρινό ιατρικό σταθμό. Το ίδιο έπραξε και κατά τον επερχόμενο σεισμό του Νοεμβρίου.

Η Ελλάδα ανταποκρίθηκε άμεσα στο αίτημα της Τουρκίας για βοήθεια μετά τον σεισμό. Μόλις 15 λεπτά μετά την καταστροφή, η Ελληνική Πρεσβεία στην Τουρκία έλαβε μήνυμα από το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών. Το μήνυμα αυτό στάλθηκε αμέσως στην Αθήνα, όπου ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών, Γιώργος Παπανδρέου, τηλεφώνησε στον τότε Υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας, Ισμαήλ Τζεμ, ώστε να προσφερθεί οποιαδήποτε βοήθεια χρειαζόταν η χώρα του (Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, 25 Αυγούστου 1999). Έτσι, μέσα σε λίγες ώρες, η ελληνική κυβέρνηση συγκέντρωσε μια ομάδα διάσωσης, υπό την καθοδήγηση του τότε Γενικού Γραμματέα Προστασίας του Πολίτη, Δημήτρη Κατριβάνου. Η ομάδα περιελάμβανε 25 πλήρεις εξοπλισμένους διασώστες της ΕΜΑΚ, ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά ανίχνευσης για την εύρεση ανθρώπων που είναι παγιδευμένοι κάτω από συντρίμια, Έλληνες σεισμολόγους και δύο μονάδες κινητού νοσοκομείου με 11 γιατρούς. Στη συνέχεια, η Ελλάδα έστειλε επιπλέον βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης μιας ομάδας 15 Ελλήνων νοσοκόμων και μιας εξαμελούς ομάδας Ελλήνων βουλευτών με ιατρική εκπαίδευση. Η Αθήνα έστειλε επίσης δύο πυροσβεστικά αεροπλάνα στο Ιζμίτ για να βοηθήσουν στην κατάσβεση μιας πυρκαγιάς που είχε ξεσπάσει στο διυλιστήριο πετρελαίου Turgas (Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, 18 Αυγούστου 1999).

Ενώ οι τεράστιες προσπάθειες των ομάδων διάσωσης συνεχίζονταν, ο ελληνικός λαός άρχισε να συγκεντρώνει χρήματα και να συλλέγει τρόφιμα, φάρμακα και άλλα είδη πρώτης ανάγκης για να βοηθήσει τα θύματα του σεισμού. Ο δήμαρχος της Αθήνας, Δημήτριος Αβραμόπουλος, κάλεσε όλους τους Αθηναίους να συνεισφέρουν γενναϊόδωρα στην προσπάθεια. Ενώ, και τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, που για χρόνια προωθούσαν εθνικιστικές

και αντι-τουρκικές θέσεις, που πήγαζαν από τις τουρκικές προκλήσεις, ξαφνικά έδειξαν ενδιαφέρον για την κατάσταση στην Τουρκία μετά τον σεισμό. Οι περισσότερες από τις μεγάλες ελληνικές ραδιοτηλεοπτικές επιχειρήσεις έστειλαν ανταποκριτές στην Τουρκία για να καλύψουν τα τραγικά γεγονότα. Πιο συγκεκριμένα, οι τηλεοπτικοί σταθμοί αφιέρωσαν πολύ χρόνο στην προβολή των γεγονότων, με ιδιαίτερη έμφαση στις προσπάθειες διάσωσης της ΕΜΑΚ. Μια εικόνα που συγκλόνησε την κοινή γνώμη τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Τουρκία, ήταν αυτή ενός Έλληνα διασώστη να βγάζει ζωντανό ένα 9χρονο παιδί από τα συντρίμια ενός γκρεμισμένου κτιρίου. Η θετική κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης βοήθησε να αυξηθεί το αίσθημα αλληλεγγύης των Ελλήνων προς την γειτονική χώρα, με αποτέλεσμα να αυξηθούν περαιτέρω οι προσφορές βοήθειας από όλη τη χώρα. Μέσα σε 24 ώρες από την έναρξη της εκστρατείας συγκέντρωσης χρημάτων, οι Έλληνες πολίτες είχαν συνεισφέρει 24 εκατομμύρια δραχμές.

Παράλληλα, μεμονωμένες ομάδες και οργανώσεις έλαβαν πρωτοβουλίες για τη συγκέντρωση χρημάτων, όπως η Ελληνική Ομοσπονδία Γυναικών και η Ένωση Δήμων Ελλάδος, η οποία παρουσίασε επιταγή 100.000 δολαρίων στον Τούρκο πρέσβη στην Ελλάδα. Μάλιστα, η πιο συγκινητική κίνηση από μέρους των Ελλήνων ήταν η πρωτοβουλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία για χρόνια θεωρούνταν οχυρό των αντι-τουρκικών αισθημάτων, να ξεκινήσει εκστρατεία συγκέντρωσης χρημάτων μετά τη Θεία Λειτουργία, σε εκκλησίες σε όλη την Ελλάδα (Ker-Lindsay, J. (2000)).

Τέλος, αντιλαμβανόμενοι την ανάγκη για συντονισμό, οι δήμαρχοι των πέντε μεγάλων ελληνικών πόλεων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιάς, Πάτρα, Ηράκλειο Κρήτης) συναντήθηκαν για να συζητήσουν αποτελεσματικότερους τρόπους παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας στην Τουρκία. Αποφασίστηκε η ίδρυση ενός συντονιστικού φορέα, με την ονομασία Επιχείρηση Αλληλεγγύης, με σκοπό την συλλογή και αποστολή προμηθειών. Η δράση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να συγκεντρωθούν προμήθειες που γέμισαν δέκα κοντέινερ (Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, 25 Αυγούστου 1999).

Η ελληνική βοήθεια μετά τον σεισμό της Τουρκίας το 1999 δημιούργησε μια σημαντική αλλαγή στις αντιλήψεις των Τούρκων για τους Έλληνες. Για μια χώρα που είχε επί μακρόν θεωρήσει την Ελλάδα ως απειλή, η ανθρωπιστική βοήθεια που έλαβε από την γειτονική χώρα ήταν μια έκπληξη. Αντί να αντιμετωπίσουν τη βοήθεια με καχυποψία, οι περισσότεροι Τούρκοι την υποδέχτηκαν ένθερμα και εξέφρασαν την ευγνωμοσύνη τους στους Έλληνες. Αυτή η αλλαγή ήταν ιδιαίτερα εμφανής και στα τουρκικά μέσα ενημέρωσης, τα οποία για πολλά χρόνια ήταν επικριτικά απέναντι στην Ελλάδα (Ker-Lindsay, J. (2000)).

Καταλήγοντας, στις 7 Σεπτεμβρίου 1999, ο Έλληνας Πρέσβης στην Άγκυρα, Ιωάννης Κοραντής, μιλώντας στην Επιτροπή Γυναικών του Κόμματος της Αληθινής Οδού (Doğu Yol Partisi, or DYP), ανέφερε ότι: "Η αντίδραση των Ελλήνων βασίζεται στο γεγονός ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην ίδια σεισμική ζώνη και έχει αντιμετωπίσει σοβαρούς σεισμούς στο παρελθόν. Ο σεισμός στην γειτονική χώρα θεωρήθηκε καταστροφή στην Ελλάδα" (Anadolu Agency, 7 Σεπτεμβρίου 1999).

4.2.2. Ο σεισμός στην Αθήνα και η ανταπόκριση της Τουρκίας

Στις 7 Σεπτεμβρίου 1999, η πόλη της Αθήνας βίωσε ισχυρό σεισμό μεγέθους 5,9 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ. Το επίκεντρο του σεισμού βρισκόταν στη νοτιοδυτική πλευρά της Πάρνηθας, στο βορειοδυτικό δηλαδή τμήμα της Αθήνας. Ο σεισμός ήταν κάτι το αναπάντεχο, καθώς δεν είχε καταγραφεί σεισμική δραστηριότητα στην περιοχή τα τελευταία 200 χρόνια (Syrmakezis, C.A. & Sophocleous, A.A. (2001)). Η περιοχή με τις περισσότερες ζημιές βρισκόταν σε απόσταση 10 χιλιομέτρων από το επίκεντρο. Πολλά σύγχρονα κτίρια κατέρρευσαν, συμπεριλαμβανομένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων, με αποτέλεσμα τον θάνατο 143 ανθρώπων, και περίπου 800 τραυματιών. Η περιοχή που επλήγη έντονα κατοικούνταν από περίπου 1 εκατομμύριο άτομα το 2001, εκτιμώντας ότι το 10% εξ αυτών έμειναν άστεγοι (Lekkas, E. (2001)). Πιο συγκεκριμένα, οι επιπτώσεις στις υποδομές ήταν εκτεταμένες: 7.746 κτίρια υπέστησαν σοβαρές ζημιές (υπό κατεδάφιση), 29.931 υπέστησαν μερικές ζημιές (υπό επισκευή) και 36 κατέρρευσαν. Αρκετά σχολεία και τέσσερις βιομηχανικές μονάδες καταστράφηκαν εντελώς, καθώς και εκατοντάδες μικρές επιχειρήσεις υπέστησαν ζημιές.

Η οικονομική απώλεια εκτιμήθηκε σε περισσότερα από 3 δισεκατομμύρια δολάρια. Από αυτή την οπτική γωνία, ο σεισμός της Αθήνας (Πάρνηθας) θεωρείται η χειρότερη φυσική καταστροφή στη σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας (Papadopoulos, 2000b).

Εικόνα 6. Κατάρρευση κτιρίων εξαιτίας του σεισμού του 1999, στην Αθήνα.

Κατά την διάρκεια του σεισμού, περίπου στις 3:00 μ.μ., πολλοί άνθρωποι βρίσκονταν στη δουλειά, γεγονός που εξηγεί γιατί οι περισσότεροι θάνατοι ήταν σε καταρρεύσεις εργοστασίων. Αμέσως μετά τον σεισμό, η κύρια προσπάθεια αντίδρασης και ανακούφισης επικεντρώθηκε στις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης στα κτίρια που είχαν καταρρεύσει, την αποκατάσταση της ηλεκτροδότησης και των επικοινωνιών και την ίδρυση ενός συστήματος ανατροφοδότησης πληροφοριών. Αυτό επιτεύχθηκε με την άμεση ειδοποίηση του Κέντρου Συντονισμού Πολιτικής Προστασίας, κινητοποιώντας κρατικές και τοπικές υπηρεσίες και ΜΚΟ (Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός), που συντόνισαν από κοινού τις δράσεις για την αντιμετώπιση και την παροχή βοήθειας στους πληγέντες. Ειδικότερα, αμέσως μετά τον σεισμό, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Δημόσιων Έργων ξεκίνησε τον έλεγχο όλων των κτιρίων που έφεραν σημάδι ζημιάς, διαθέτοντας ειδικές τηλεφωνικές γραμμές για να καλούν οι πολίτες και να ζητούν επιθεωρήσεις. Αφού πραγματοποιήθηκε η αρχική γρήγορη αξιολόγηση της δομικής ζημιάς, οι αρχές πραγματοποίησαν στην συνέχεια πιο λεπτομερείς επιθεωρήσεις. Επίσης, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός αντέδρασε γρήγορα και ανέθεσε προσωπικό και εθελοντές στην περιοχή της καταστροφής για να αναλάβουν δράσεις έρευνας και διάσωσης, πρώτες βοήθειες, καταφύγια και δράσεις ανακούφισης. Δημιουργήθηκαν επτά κέντρα διανομής/ανακούφισης σε περιοχές της Αθήνας. Οι ομάδες υποστήριξης αυτών των κέντρων αποτελούνταν από εργαζόμενους διάσωσης/πρώτων βοηθειών, γιατρούς, νοσηλευτές και κοινωνικούς λειτουργούς, με σκοπό να παράσχουν ιατρική φροντίδα, ψυχολογική υποστήριξη και ζεστά γεύματα. Η Πυροσβεστική Υπηρεσία διεξήγαγε την κύρια επιχείρηση διάσωσης με 1200 πυροσβέστες και 300 μέλη της Ειδικής Ομάδας Διάσωσης. Η εφεδρική βοήθεια ήρθε από τις Αστυνομικές Υπηρεσίες και τον στρατό. Μέσα σε λίγες ώρες, 150 ομάδες διάσωσης λειτουργούσαν σε 32 τοποθεσίες κτιρίων που είχαν καταρρεύσει. Από την επόμενη ημέρα, οι προσπάθειες διάσωσης υποστηρίχθηκαν

από εξειδικευμένες ομάδες από την Τουρκία, τη Γαλλία, το Ισραήλ, την Κύπρο, την Ουγγαρία και την Ελβετία.

Την ημέρα του σεισμού, η Διεθνής Ομοσπονδία εξέδωσε μια ειδοποίηση και στις 8 Σεπτεμβρίου υπέβαλε ένα προκαταρκτικό αίτημα για χρηματοδότηση ύψους 750.000 CHF, κυρίως για την παροχή σκηνών, κουβερτών και άλλων ειδών ανακούφισης. Η ανταπόκριση από την Διεθνή Ομοσπονδία Ερυθρού Σταυρού ήταν η εξής: από τα αποθέματα έκτακτης ανάγκης του Ερυθρού Σταυρού στα Βαλκάνια, αποστάλθηκαν με φορτηγό από το Σκόπια στην Αθήνα, 13.000 στρώματα και 10.000 κουβέρτες. Συγκεκριμένα, ο Τουρκικός Ερυθρός Σταυρός απέστειλε 44 τόνους ανακουφιστικού υλικού (τρόφιμα, κουβέρτες και ιατρικό εξοπλισμό). Επιπλέον, ένας εκπρόσωπος της Διεθνούς Ομοσπονδίας για τις τηλεπικοινωνίες, αφού ολοκλήρωσε την αποστολή στην Κωνσταντινούπολη μετά τον σεισμό στην Τουρκία, ταξίδεψε στην Αθήνα για να εγκαταστήσει ένα δορυφορικό τηλέφωνο στα κεντρικά γραφεία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και να παρέχει βοήθεια για άλλες τηλεπικοινωνιακές ανάγκες.

Ειδικότερα, η Τουρκία, παρόλο που ήταν ακόμη συγκλονισμένη από τον πρόσφατο σεισμό της, ήταν η πρώτη χώρα που ανταποκρίθηκε στην είδηση του σεισμού στην Αθήνα. Μέσα σε λίγα λεπτά από την άφιξη της είδησης, η ομάδα έρευνας και διάσωσης AKUT επικοινωνήσε με τον Έλληνα Πρέσβη, Ιωάννη Κορανή, για να προσφέρει άμεσα βοήθεια. Έτσι μέσα σε δύο ώρες η ομάδα αναχώρησε για την Αθήνα (Εφημερίδα "Milliyet", 10 Σεπτεμβρίου 1999). Η ομάδα της AKUT εργάστηκε σκληρά για να βοηθήσει τους πληγέντες από τον σεισμό στην Αθήνα. Οι διασώστες της έσωσαν δεκάδες ανθρώπους και βοήθησαν στη διάσωση περιουσιακών στοιχείων. Η βοήθεια της AKUT ήταν μια σημαντική πράξη ανθρωπιάς και αλληλεγγύης.

Παράλληλα, το τηλεφωνικό κέντρο στο Ελληνικό Προξενείο στην Κωνσταντινούπολη είχε «κατακλυστεί από κλήσεις ανθρώπων που ήθελαν να ευχηθούν στην Ελλάδα γρήγορη επιστροφή, αλλά και να προσφέρουν βοήθεια με όποιον τρόπο μπορούσαν» (Εφημερίδα "Hürriyet", 9 Σεπτεμβρίου 1999). Επιπλέον, η Πρεσβεία έλαβε πολλά δώρα, όπως λουλούδια, χρήματα και διάφορα απαραίτητα είδη, αλλά και προσφορές για δωρεά αίματος.

Η παρουσία της τουρκικής ομάδας στην Ελλάδα, θεωρήθηκε ως μια επιπλέον απόδειξη της αναπτυσσόμενης σχέσης μεταξύ των δύο χωρών, ενισχύοντας τα θετικά συναισθήματα που είχαν εκδηλωθεί τις προηγούμενες εβδομάδες. Ο Πρωθυπουργός Ετζεβίτ αναφέρθηκε στην τουρκική υποστήριξη προς την Ελλάδα, τονίζοντας ότι η είδηση της καταστροφής είχε άμεση

ανταπόκριση στην Τουρκία και η κυβέρνηση εργάστηκε ακούραστα για να συντονίσει τις προσπάθειές της για την υποστήριξη της Ελλάδας (Εφημερίδα "Hürriyet", 9 Σεπτέμβριος 1999).

Παρά το γεγονός ότι η κλίμακα του σεισμού στην Ελλάδα ήταν πολύ μικρότερη από εκείνη στην Τουρκία και είχε ως αποτέλεσμα περίπου 143 θανάτους, σε αντίθεση με τους 17.000 στην Τουρκία, η προσφορά βοήθειας έγινε δεκτή με ευγνωμοσύνη από την Ελλάδα. Τώρα, το πνεύμα της φιλίας που είχε αναπτυχθεί μεταξύ των ανθρώπων γινόταν μια κοσμογονική δύναμη. Ακόμη και εκείνοι στην Ελλάδα και την Τουρκία που δεν είχαν συνηθίσει και δεν ήταν πρόθυμοι να δουν θετικά την προσέγγιση, άρχισαν να μιλούν για τα οφέλη που έφεραν οι σεισμοί και στις δύο χώρες. Επίσης, σε συνέντευξη που έδωσε ο Έλληνας Πρέσβης Κοραντής στην Άγκυρα, ευχαρίστησε τον τουρκικό λαό και την τουρκική κυβέρνηση για όλα όσα είχαν κάνει για την Ελλάδα και ανέφερε ότι οι δύο χώρες ήθελαν να βελτιώσουν τις σχέσεις τους πολύ πριν τους σεισμούς (Ker-Lindsay, J. (2000)).

Τέλος, στην επισήμανση της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία», στις 14 Σεπτεμβρίου 1999, αναφέρθηκε ότι οι σεισμοί είχαν τη δυνατότητα να ενώσουν τους ανθρώπους και να καταργήσουν τις προκαταλήψεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η εφημερίδα προέτρεψε τους πολιτικούς ηγέτες των δύο χωρών να ανταποκριθούν σε αυτή τη νέα προοπτική και πρότεινε την υπογραφή μιας συμφωνίας μη επιθετικότητας μεταξύ τους, χωρίς την παρέμβαση μεσολαβητή. Αυτή η κίνηση προσέγγισης θεωρήθηκε αναγκαία από τους ηγέτες, καθώς «καθοριζόταν από τα συναισθήματα και τις άμεσες ανάγκες των δύο λαών, που έχουν υποστεί και υποφέρει από τις καταστροφές» (Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 14 Σεπτεμβρίου 1999).

4.3. Ο ρόλος της διπλωματίας στην αντιμετώπιση των καταστροφών και στην επανέναρξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η διπλωματία των καταστροφών εξετάζει το πώς και γιατί οι δραστηριότητες που σχετίζονται με καταστροφές μπορούν να βελτιώσουν τις τεταμένες σχέσεις μεταξύ κρατών και ταυτόχρονα να αυξήσουν τη συνεργασία. Οι καταστροφικοί σεισμοί που έπληξαν το Ιζμίτ και την Αθήνα το 1999 αποτέλεσαν μια τραγική υπενθύμιση ότι οι δύο χώρες, η Ελλάδα και η Τουρκία, που παρουσιάζουν ιδιαίτερα τεταμένες σχέσεις, βρίσκονται σε μια περιοχή που αντιμετωπίζει πολλούς τύπους κινδύνων. Ειδικότερα, η περιοχή μεταξύ των δύο χωρών θεωρείται αρκετά σεισμογενής. Από το 1910 έως το 2010, οι σεισμοί έχουν

προκαλέσει τον θάνατο περίπου 84.000 ανθρώπων και ζημιές σε περισσότερα από 500.000 κτίρια μόνο στην Τουρκία, ενώ στην Ελλάδα έχουν σκοτωθεί πάνω από 1.100 άνθρωποι (Makropoulos, K.C. (2010)).

Παρόλο που, οι δυο χώρες έχουν μακρά ιστορία διαφωνιών και συγκρούσεων, η ανθρωπιστική βοήθεια και αλληλεγγύη που επέδειξαν, Ελλάδα και Τουρκία, μετά τους σεισμούς του 1999 στο Ιζμίτ και στην Αθήνα, αντίστοιχα, ήταν εκπληκτική. Οι σεισμοί, που προκάλεσαν τον θάνατο περισσότερων από 17.000 ανθρώπων στην Τουρκία και 143 ανθρώπων στην Ελλάδα, οδήγησαν σε μια ασυνήθιστη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών. Και οι δύο κυβερνήσεις προσέφεραν ανθρωπιστική βοήθεια μέσω του Ερυθρού Σταυρού, ενώ απέστειλαν ιατρικές και ειδικές ομάδες διάσωσης (ελληνικές ομάδες ΕΜΑΚ και τουρκικές ομάδες ΑΚΥΤ) για να βοηθήσουν τους συναδέλφους τους. Ωστόσο, αυτές οι αντιδράσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν ως διπλωματία καταστροφών καθαυτή (Koukis, T., Kelman, I., Ganapati N.E. (2016)).

Η αντίδραση των Ελλήνων και των Τούρκων στους σεισμούς του 1999 ήταν συγκινητική και ανθρωπιστική. Η αμοιβαία παροχή έκτακτης βοήθειας δημιούργησε ένα θετικό κλίμα συνεργασίας και οδήγησε σε μια διαδικασία πολιτικής προσέγγισης μεταξύ των δύο χωρών. Η βοήθεια από άνθρωπο σε άνθρωπο μετά τους σεισμούς έδειξε ότι οι δύο λαοί ήταν πρόθυμοι να συνεργαστούν και να ξεπεράσουν τις διαφορές τους. Η διαδικασία πολιτικής προσέγγισης που ξεκίνησε το 1999 συνεχίστηκε τα επόμενα χρόνια, με την υπογραφή δεκάδων διμερών συμφωνιών και μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Πριν από το 1999, οι δύο χώρες είχαν υπογράψει συνολικά 19 διμερείς συμφωνίες, δέκα από τις οποίες υπογράφηκαν τη δεκαετία του 1920 και του 1930 για την επίλυση των λοιπών διαφορών τους, λίγο μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (SIPRI, Sweden (2003)).

Το 1999, οι υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας, Γιώργος Παπανδρέου και Ισμαήλ Τζεμ, αντίστοιχα, συμφώνησαν να δημιουργήσουν μια ομάδα εργασίας για να αντιμετωπίσουν κοινά προβλήματα, όπως ο τουρισμός, το περιβάλλον, η παράνομη μετανάστευση, η εγκληματικότητα και η τρομοκρατία. Αυτή η συμφωνία σηματοδότησε μια νέα εποχή στις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών. Με αποτέλεσμα, οι δύο χώρες να υιοθετήσουν, είκοσι τέσσερα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης (MOE), τα οποία είναι μέτρα που αποσκοπούν στη βελτίωση της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ τους.

Επίσης, η συνεργασία στον εμπορικό τομέα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας έχει σημειώσει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Ο όγκος του εμπορίου μεταξύ των δύο

χωρών αυξήθηκε περίπου έξι φορές μεταξύ του 1998 και του 2008, φτάνοντας τα 3.6 δισεκατομμύρια ευρώ (Κώτσης, Β., ΤΟ ΒΗΜΑ (2010)). Ιδιαίτερα, οι ελληνικές επενδύσεις στην Τουρκία ξεπέρασαν τα 6,5 δισεκατομμύρια ευρώ, καθιστώντας την Ελλάδα τον τρίτο μεγαλύτερο επενδυτή στη γειτονική χώρα. Οι δύο χώρες συνεργάζονται επίσης σε μια σειρά κοινών πρωτοβουλιών, όπως ο αγωγός μεταφοράς φυσικού αερίου Turkey-Greece-Italy Interlocutor, που ολοκληρώθηκε το 2007, συμβάλλοντας έτσι στην προώθηση της ενεργειακής ασφάλειας στην Ευρώπη. Αυτή η συνεργασία μπορεί να οδηγήσει τις δύο χώρες σε οικονομικά οφέλη, αλλά και να συμβάλει στην ενίσχυση των σχέσεων τους.

Σε πολιτικό επίπεδο, οι αλλαγές στις κυβερνήσεις της Ελλάδας (Νέα Δημοκρατία (2004)) και της Τουρκίας (AKP (Justice and Development Party) (2003)) μετά τους σεισμούς, δεν εμπόδισαν τη διαδικασία προσέγγισης, αφού αυτές υιοθέτησαν τις μεθόδους προσέγγισης των προκατόχων τους.

Μεταξύ 2003 και 2007, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν επισκέφθηκε την Ελλάδα τέσσερις φορές είτε ως αρχηγός του AKP είτε ως Πρόεδρος της Τουρκίας. Το 2007, ο Κώστας Καραμανλής, έγινε ο πρώτος Έλληνας Πρωθυπουργός από το 1959 που επισκέφθηκε την Άγκυρα. Επιπλέον, η τακτική ανταλλαγή επισκέψεων μεταξύ των υπουργών Εξωτερικών, Ντόρα Μπακογιάννη και Αλί Μπαμπακάν και η υπογραφή πολλών μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης έδειξαν τη συνέχιση της δυναμικής που δημιουργήθηκε από τον Παπανδρέου και τον Τζεμ.

Σε επίπεδο πολιτικής, ενώ η Ελλάδα μετατόπισε τη θέση της υποστηρίζοντας την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, η Τουρκία υιοθέτησε το σχέδιο του ΟΗΕ για επανένωση της Κύπρου (το οποίο απέτυχε τελικά).

Μετά τις εκλογές του 2009 στην Ελλάδα, ο Γιώργος Παπανδρέου, ο οποίος είχε ξεκινήσει τη διαδικασία προσέγγισης με την Τουρκία δέκα χρόνια νωρίτερα, εξελέγη Πρωθυπουργός. Το αποκορύφωμα της 10ετούς διαδικασίας προσέγγισης ήταν η επίσκεψη του Ερντογάν στην Αθήνα τον Μάιο του 2010. Η επίσκεψη αυτή σηματοδότησε την έναρξη του Συμβουλίου Υψηλού Επιπέδου Τουρκίας-Ελλάδας, το οποίο συνδιευθύνουν οι δύο Πρωθυπουργοί (Εφημερίδα "Καθημερινή", 16 Μαΐου 2010). Οι δύο χώρες υπέγραψαν 21 διμερείς Συμφωνίες και Μνημόνια Συνεννόησης σε διάφορους τομείς, όπως η εκπαίδευση, η οικονομία, η ενέργεια, το περιβάλλον, ο πολιτισμός, ο τουρισμός, οι μεταφορές, οι επικοινωνίες και οι ευρωπαϊκές υποθέσεις.

Αν και οι εδαφικές διαφορές μεταξύ των δύο χωρών συζητήθηκαν σε υψηλό επίπεδο, δεν σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στην επίλυση των μεγαλύτερων ζητημάτων (Εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 14 Μαΐου 2010)

Όσον αφορά τις φυσικές καταστροφές, η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν συνεργαστεί σε διάφορα επίπεδα για να προετοιμαστούν και να αντιμετωπίσουν φυσικές καταστροφές, όπως σεισμούς, τσουνάμι, κ.α., πραγματοποιώντας κοινές ασκήσεις και ανταλλάσσοντας πληροφορίες και γνώσεις. Ωστόσο, αυτές οι πρωτοβουλίες δεν έχουν οδηγήσει σε μια πιο στενή συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων των δύο χωρών. Σε εθνικό επίπεδο, οι σεισμοί οδήγησαν σε ορισμένες μεταρρυθμίσεις των δομών διαχείρισης καταστροφών και τονίσανε την ευπάθεια των δύο χωρών σε τέτοια γεγονότα. Ωστόσο, η περιορισμένη ικανότητα των εθνικών δομών να αντιμετωπίσουν τέτοιους κινδύνους παραμένει ένα πρόβλημα. Οι σεισμοί οδήγησαν επίσης σε μια νέα δυναμική συνεργασίας και διαβουλεύσεων για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών μεταξύ των δύο χωρών. Οι δύο χώρες εισήγαγαν νέα διμερή όργανα για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών και την ανταπόκριση σε καταστροφές.

Οι πολλαπλές πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται από την Ελλάδα και την Τουρκία σε σχέση με τις καταστροφές αποδεικνύουν ότι αναγνωρίζουν τη διασυνοριακή φύση των κινδύνων και των καταστροφών και για τον λόγο αυτό απαιτούνται διασυνοριακές και διεθνείς προσπάθειες για τη συντονισμένη μείωση του κινδύνου και την αντιμετώπιση των καταστροφών.

Θα λέγαμε ότι, οι σεισμοί του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία δημιούργησαν μια ευκαιρία για συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών στην αντιμετώπιση καταστροφών. Η συνεργασία για την αντιμετώπιση καταστροφών μεταξύ των δύο χωρών ήταν επιτυχής, τόσο για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών όσο και για την αντιμετώπισή τους. Ωστόσο, αυτή η συνεργασία δεν συνδέεται με άλλες μορφές συνεργασίας ή διπλωματίας και επίσης δεν είχε μακροχρόνια διάρκεια, διότι, οι βαθύτερες αιτίες της αποτυχίας της διπλωματίας των καταστροφών είναι οι πολιτικές επιταγές που υπάρχουν εκτός από την αντιμετώπιση καταστροφών και την άσκηση διπλωματίας (Kelman, I. (2012)). Δηλαδή, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων μπορεί να έχουν άλλους στόχους και προτεραιότητες που εμποδίζουν τη διπλωματία των καταστροφών. Αυτοί οι στόχοι και οι προτεραιότητες μπορεί να περιλαμβάνουν τα εξής:

- Η πολιτική τους καριέρα και τα δικά τους επαγγελματικά συμφέροντα: Να επιδιώκουν να προωθήσουν τη δική τους καριέρα ή να ενισχύσουν τη δική τους θέση εξουσίας.

Αυτό μπορεί να τους οδηγήσει να λαμβάνουν αποφάσεις που δεν είναι προς το συμφέρον της διπλωματίας των καταστροφών. Έτσι μπορεί να χρησιμοποιούν τη σύγκρουση, ενισχύοντας την και παρεμποδίζοντας την επίλυσή της, για να κερδίσουν πολιτικά οφέλη.

- Ο εθνικισμός ή ο πολιτισμός: Μπορεί να προτιμούν την εχθρότητα για εθνικιστικούς ή πολιτιστικούς λόγους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε απόρριψη της συνεργασίας με άλλες χώρες, ακόμη και όταν αυτή η συνεργασία είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση καταστροφών.
- Άλλες δραστηριότητες: Οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων μπορεί να έχουν άλλες προτεραιότητες πολιτικής, όπως η οικονομική ανάπτυξη ή η κοινωνική πρόοδος. Αυτές οι προτεραιότητες μπορεί να τους οδηγήσουν να καταλείψουν χρόνο και πόρους σε δραστηριότητες εκτός από την επίλυση της διαμάχης και την αντιμετώπιση καταστροφών.

Συμπερασματικά, η διπλωματία καταστροφών αναφέρεται στην προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν οι φυσικές καταστροφές, ώστε να προωθηθούν οι διπλωματικοί στόχοι. Οι καταστροφές μπορεί να έχουν μερικές φορές καταλυτικό αποτέλεσμα βραχυπρόθεσμα, δηλαδή να επιταχύνουν μια διπλωματική διαδικασία που ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη. Όμως για την καταλυτική δράση, απαιτείται μια προϋπάρχουσα βάση για τη διπλωματία και ανεξάρτητα από αυτήν, μη καταστροφικοί παράγοντες κυριαρχούν στη διπλωματία μακροπρόθεσμα.

Από τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι οι σεισμοί του 1999 δεν δημιούργησαν νέα διπλωματική σχέση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, αλλά επιτάχυναν μια διαδικασία προσέγγισης που ήδη υπήρχε. Η επίδραση των σεισμών στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών ήταν σημαντική και συνέβαλε στην επιτυχή πορεία της ελληνοτουρκικής προσέγγισης.

Σε μη κυβερνητικό επίπεδο, οι σεισμοί βοήθησαν να ανατραπούν οι αρνητικές αντιλήψεις που υπήρχαν μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων. Η αλληλεγγύη που επιδείχθηκε από τις δύο χώρες μετά τους σεισμούς δημιούργησε ένα θετικό κλίμα και βοήθησε να δημιουργηθεί μια βάση για περαιτέρω βελτίωση των σχέσεων. Επίσης, στη προώθηση του θετικού κλίματος βοήθησαν και τα ΜΜΕ, εστιάζοντας στην αλληλεγγύη μεταξύ των δύο χωρών.

Επιπρόσθετα, οι δύο χώρες έχουν αντιμετωπίσει πολλές κρίσεις τα τελευταία χρόνια, όπως η αποτυχία της ενωτικής ψηφοφορίας στην Κύπρο το 2004, η νεότερη κρίση στα Ίμια το 2005, η παγκόσμια οικονομική κρίση, η πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα, οι διαφορές μεταξύ

Αθήνας-Άγκυρας για τη γεωπολιτική των Βαλκανίων, ιδιαίτερα για το Κόσοβο και την τότε Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM), η συζήτηση για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ και οι εξελίξεις στη Συρία. Παρά αυτές τις κρίσεις, η Ελλάδα και η Τουρκία, έχουν καταφέρει να αποφύγουν τη σύγκρουση. Έχουν διαχειριστεί προσεκτικά τα επεισόδια μέσω διαλόγου και συνεργασίας, χωρίς να καταστρέψουν τους μακροπρόθεσμους δεσμούς τους.

Η ελληνοτουρκική προσέγγιση είναι ένα σημαντικό επίτευγμα και αποτελεί παράδειγμα για άλλες χώρες που βρίσκονται σε σύγκρουση. Παρ' όλα αυτά, η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν ακόμα δρόμο να διανύσουν για να επιλύσουν τις διαφορές τους και να δημιουργήσουν μια ειρηνική και σταθερή σχέση. Ναι μεν οι σεισμοί του 1999 είχαν μια σημαντική επίδραση στην πολιτική και πρακτική για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών στις δύο γειτονικές χώρες. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη πολλά που μπορούν να γίνουν για να βελτιωθεί η συνεργασία και η προετοιμασία για μελλοντικές καταστροφές.

Όπως και στις περισσότερες μελέτες διπλωματίας των καταστροφών, η δράσεις μείωσης του κινδύνου καταστροφών στην Ελλάδα και την Τουρκία δεν έχει επηρεάσει σημαντικά την επαναπροσέγγιση των δύο χωρών (Koukis, T., Kelman, I., Ganapati N.E. (2016)).

4.3.1. Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας

Τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (MOE) είναι πολιτικά και στρατιωτικά μέτρα που χρησιμοποιούνται από τα κράτη για να μειώσουν την ένταση ή να αποτρέψουν συγκρούσεις. Η βασική λειτουργία των MOE είναι να προωθήσουν τη διαφάνεια στις πολιτικές προθέσεις και να περιορίσουν τη μυστικότητα στις στρατιωτικές δραστηριότητες. Η εφαρμογή των MOE βοηθά τα κράτη να ελέγξουν και να περιορίσουν τις ακραίες συνέπειες του ανταγωνισμού. Τα MOE μπορούν να εφαρμοστούν μέσω διεθνών συνθηκών, όπως η συνθήκη CFE (Συνθήκη για τις συμβατικές δυνάμεις στην Ευρώπη (1990)) και το Κείμενο της Βιέννης (1999).

Οι συζητήσεις ανάπτυξης MOE Ελλάδας - Τουρκίας έχουν ως στόχο την περαιτέρω βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Αυτές οι συζητήσεις ξεκίνησαν το 1996 και διεξήχθησαν μέχρι το 1999, με τη συμμετοχή των μόνιμων αντιπροσώπων των δύο χωρών στο NATO, αλλά δεν είχαν ουσιαστικά αποτελέσματα. Από το 2003, οι συζητήσεις για τα MOE διεξάγονται σε επίπεδο πολιτικών διευθυντών των υπουργείων εξωτερικών των δύο χωρών.

Μεταξύ των μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης που έχουν συμφωνηθεί ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία περιλαμβάνονται τα εξής:

- Δημιουργία απευθείας γραμμής επικοινωνίας μεταξύ των υπουργών Εξωτερικών και Άμυνας.
- Καθιέρωση συνεργασίας μεταξύ στρατιωτικών μονάδων και μονάδων αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών των δύο χωρών και διεξαγωγή κοινών ασκήσεων (1 ετησίως) (Κωνσταντινούπολη, 10/6/2006).
- Δημιουργία κοινής Διακλαδικής Επιχειρησιακής Μονάδας για συμμετοχή σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις, στο πλαίσιο του NATO (Αθήνα, 04/12/2007).
- Σύσταση κοινής Διακλαδικής Ομάδας Δράσης για αντιμετώπιση καταστροφών και παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας (Αθήνα, 04/12/2007).
- Κοινά προγράμματα εκπαίδευσης των Κέντρων Εκπαίδευσης για τις Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης Ελλάδας και Τουρκίας (Άγκυρα 4/2010).

Η πιο πρόσφατη συνάντηση για τα ΜΟΕ μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας πραγματοποιήθηκε στις 13 Νοεμβρίου 2023 στην Άγκυρα. Στη συνάντηση συμμετείχαν αντιπρόσωποι των υπουργείων Άμυνας των δύο χωρών καθώς και πολιτικοί αξιωματούχοι.

4.3.2. Ίδρυση της Κοινής Ελληνοτουρκικής Μονάδας Αντιμετώπισης Καταστροφών

Οι σεισμοί του 1999 ήταν μια τραγωδία για την Ελλάδα και την Τουρκία και γι' αυτό το λόγο οι δύο χώρες αποφάσισαν να συνεργαστούν για να βελτιώσουν την προετοιμασία τους για μελλοντικές καταστροφές. Συγκεκριμένα, οι τότε Υπουργοί Εξωτερικών, Γιώργος Παπανδρέου και Ισμαήλ Τζεμ, ανακοίνωσαν τη δημιουργία κοινής ομάδας αντιμετώπισης καταστροφών. Η πρωτοβουλία αυτή κορυφώθηκε με την υποβολή κοινής πρότασης στον ΟΗΕ για τη δημιουργία μιας Ενοποιημένης Ελληνικής-Τουρκικής Μονάδας Άμεσης Αντιμετώπισης Καταστροφών με την ονομασία JHET-SDRU (Joint Hellenic Turkish – Standby Disaster Response Unit). Η πρόταση εγκρίθηκε ομόφωνα από τη 54η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 22 Νοεμβρίου 1999. Στις 8 Νοεμβρίου 2001, οι δύο χώρες υπέγραψαν διμερές πρωτόκολλο για τη δημιουργία της JHET-SDRU. Το πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ για δέκα χρόνια και ανανεώνεται αυτόματα κάθε πέντε χρόνια, εκτός εάν καταγγελθεί από ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη.

Η JHET-SDRU είναι μια διεθνής ομάδα ετοιμότητας για καταστροφές που ιδρύθηκε από την Ελλάδα και την Τουρκία για να ανταποκρίνεται σε καταστροφές (σεισμοί, πλημμύρες, κατολισθήσεις) στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Η ομάδα αποτελείται από 40 μέλη από

κάθε χώρα, τα οποία επιλέγονται από κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις (π.χ. ΕΜΑΚ, ΑΚΥΤ). Η ομάδα εκπαιδεύεται για να πραγματοποιεί κοινές επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης και να παρέχει επείγουσες ιατρικές υπηρεσίες. Μία Συντονιστική Επιτροπή, αποτελούμενη από 5 μέλη από κάθε χώρα, επιβλέπει τα οργανωτικά, οικονομικά, λειτουργικά και επιστημονικά ζητήματα της μονάδας, αναφέροντας και στις δύο κυβερνήσεις. Η Επιτροπή προεδρεύεται με εναλλαγή από εκπροσώπους της GSCP (Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας (Ελλάδα)) και GDEM (Τουρκία).

Μετά τη σύναψη μνημονίου συνεργασίας με το Γραφείο του ΟΗΕ για τον Συντονισμό Ανθρωπιστικών Υποθέσεων (UNOCHA), η αποστολή της JHET-SDRU διευρύνθηκε για να συμπεριλάβει την διεθνή ανθρωπιστική ανταπόκριση έκτακτης ανάγκης. Κάθε χώρα χρηματοδοτεί την εθνική της ομάδα, αλλά τα μέλη της ομάδας έχουν τα ίδια προνόμια και ασυλία με τα μέλη των ομάδων του ΟΗΕ, όπως ορίζονται από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Το μνημόνιο συνεργασίας προβλέπει επίσης συνεργασία σε θέματα:

- Προετοιμασίας για καταστροφές: Διεξαγωγή φόρουμ για τη συζήτηση στρατηγικών και πρακτικών πρόληψης καταστροφών, ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και ενημέρωση σχετικά με τις τελευταίες εξελίξεις στον τομέα της πρόληψης καταστροφών.
- Ανταλλαγής πληροφοριών σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης: Δημιουργία δικτύου επικοινωνίας για την άμεση ανταλλαγή πληροφοριών για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, με σκοπό την αποτελεσματική διαχείριση και συντονισμό της ανταπόκρισης.
- Εκπαίδευσης της μονάδας: Παροχή συνεχιζόμενης εκπαίδευσης στα μέλη της μονάδας για την ενίσχυση των δεξιοτήτων τους στην αντιμετώπιση καταστροφών, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης σε θέματα όπως η διαχείριση κρίσεων, η εκκένωση πληθυσμού και η παροχή βοήθειας σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.
- Διεξαγωγής ασκήσεων διοίκησης, επιτελικού σταθμού και πεδίου: Διεξαγωγή ασκήσεων για τον έλεγχο και το συντονισμό των δυνάμεων έκτακτης ανάγκης, την αξιολόγηση των προληπτικών μέτρων και την ενίσχυση της ετοιμότητας για την αντιμετώπιση καταστροφών.

Από τότε, οι δύο χώρες έχουν συνεργαστεί για την ενίσχυση της ετοιμότητάς τους στην αντιμετώπιση καταστροφών, πραγματοποιώντας κοινές εκπαιδεύσεις και ασκήσεις, όπως η άσκηση χαρτών έρευνας και διάσωσης στις 11 Δεκεμβρίου 2006 στην Άγκυρα με τη συμμετοχή ελληνικών και τουρκικών ομάδων πολιτικής προστασίας. Επιπλέον, τον Μάρτιο του 2007, η Αθήνα φιλοξένησε ένα σεμινάριο κατάρτισης για την εξοικείωση των συμμετεχόντων με τους

μηχανισμούς αντιμετώπισης καταστροφών του ΟΗΕ (Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας (2010)).

Στις 14 Δεκεμβρίου 2010, στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου JHET-SDRU, η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας της Ελλάδας διοργάνωσε την πρώτη πραγματική κοινή άσκηση στην Αθήνα, κατά την διάρκεια της οποίας, 15 διασώστες ΕΜΑΚ με 5 οχήματα έρευνας και διάσωσης από την Ελλάδα συνεργάστηκαν με 10 Τούρκους διασώστες με 3 ειδικά οχήματα και εξοπλισμό διάσωσης. Κοινές ασκήσεις είχαν διεξαχθεί επίσης μεταξύ στρατιωτικών μονάδων αντιμετώπισης καταστροφών στην Τουρκία το Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 2006. Η τελευταία φορά που η μονάδα συμμετείχε σε άσκηση ήταν το 2012.

Από το 2013, σταμάτησε η λειτουργία της JHET-SDRU. Ένας από τους λόγους που οδήγησαν σε αυτό, ήταν η πολιτική αστάθεια στην Τουρκία, η οποία δυσκόλεψε τον συντονισμό μεταξύ των δύο χωρών. Ένας άλλος παράγοντας ήταν η έλλειψη χρηματοδότησης, η οποία εμπόδιζε την ανανέωση του εξοπλισμού και την εκπαίδευση των μελών της μονάδας. Μία μεγάλη ευκαιρία για την επαναφορά της στο προσκήνιο, ήταν η περίοδος μετά τον νέο μεγάλο σεισμό που έπληξε σφοδρά την Τουρκία τον Φεβρουάριο του 2023. Η επαναλειτουργία της όμως, μέχρι και σήμερα παραμένει απραγματοποίητη επιδίωξη.

Κεφάλαιο 5.

Οι σεισμοί στην Τουρκία και τη Συρία το 2023: Πολιτικές αντιδράσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας

5.1. Οι σεισμοί στην Τουρκία και τη Συρία το 2023 και οι επιπτώσεις τους

Το πρωί της 6ης Φεβρουαρίου 2023, δύο ισχυροί σεισμοί έπληξαν τη νότια Τουρκία και τη βόρεια Συρία. Ο πρώτος σεισμός, είχε μέγεθος 7,8 Ρίχτερ και εστιακό βάθος 17 χιλιόμετρα. Το επίκεντρο του σεισμού ήταν περίπου 24 χιλιόμετρα νότια της πόλης Καχραμανμάρας (Kahramanmaraş), κοντά στην πόλη Γκαζιαντέπ στα σύνορα με τη Συρία. Τον σεισμό ακολούθησε μέσα σε 10 λεπτά, ένας μετασεισμός, μεγέθους 6,7 Ρίχτερ. Και σε λιγότερο από 10 ώρες, ένας δεύτερος σεισμός, εξίσου δυνατός με τον πρώτο, μεγέθους 7,5, χτύπησε 48 χλμ. βορειοδυτικά της ίδιας πόλης και 32 περίπου χιλιόμετρα νότια της πόλης Ελμπιστάν, με εστιακό βάθος περίπου 10 χλμ.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η περιοχή του σεισμού, που εκτείνεται σε περίπου 350.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, υπέστη σημαντικές ζημιές. Περίπου 9 εκατομμύρια άνθρωποι επλήγησαν άμεσα από τον σεισμό, με περίπου 2,7 εκατομμύρια στην Τουρκία και 5,4 εκατομμύρια ανθρώπους στη Συρία να μείνουν άστεγοι (Elbanna, A., Milner, K., Yehuda B.Z. (2023)). Οι σεισμοί προκάλεσαν τον θάνατο περίπου 50.000 ανθρώπων στην Τουρκία και πάνω από 7.000 στη Συρία, και τραυματίστηκαν περίπου 107.000, με τις πιο πληγείσες περιοχές να είναι οι επαρχίες Χατάι (Hatay) και Καχραμανμάρας, όπου έχασαν τη ζωή τους περίπου 20.000 και 12.000 άνθρωποι, αντίστοιχα.

Από τους σεισμούς επηρεάστηκαν και άλλες πόλεις της Τουρκίας (Γκαζιαντέπ, Αντιόχεια και Αδάνα), αλλά και η επαρχία Χαλέπι (Aleppo) της Συρίας. Επιπλέον, οι δύο σεισμοί έγιναν αισθητοί σε χώρες όπως η Κύπρος, η Ελλάδα, η Ιορδανία, ο Λίβανος, το Ιράκ, η Γεωργία, η Αρμενία, το Ισραήλ και η Αίγυπτος.

Εικόνα 7. Το κέντρο της Καχραμανμάρας στην Τουρκία, μετά από τον σεισμό που έπληξε τη νότια Τουρκία στις 6 Φεβρουαρίου 2023. Πολυώροφα κτήρια, συμπεριλαμβανομένων πολυκατοικιών και γραφείων, κατέρρευσαν.

Από το 1970, οι σεισμικές δραστηριότητες στη νότια Τουρκία, με μέγεθος πάνω από 6 Ρίχτερ ήταν σπάνιες, γεγονός που οδήγησε σε κακή κατασκευή και ελλιπή εφαρμογή των οικοδομικών κανονισμών. Αυτό έγινε εμφανές στον σεισμό του 2023 στην πόλη Καχραμανμάρας, όπου κατέρρευσαν πολυώροφες πολυκατοικίες και κτίρια γραφείων. Εκτός από τα αστικά κέντρα, υπήρξαν δεκάδες χιλιάδες σπίτια που κατέρρευσαν ή υπέστησαν σοβαρές ζημιές στην περιοχή, με το 50% των σπιτιών στο Νούρνταγι (Nurdağı) και το 90% στο Σαξαγκόζου (Sakçagözü), περιοχές στην επαρχία Γκαζιαντέπ, να είναι πλήρως επηρεασμένα.

Συνολικά, οι σεισμοί προκάλεσαν σοβαρές ζημιές σε κτίρια σε δέκα επαρχίες, συμπεριλαμβανομένων των Χατάι, Καχραμανμάρας, Γκαζιαντέπ και Αντιγιαμάν (Adıyaman). Σε αυτές τις επαρχίες, υπάρχουν περίπου 3,9 εκατομμύρια οικιστικές μονάδες, εκ των οποίων το 40% κατασκευάστηκαν πριν την αλλαγή του προτύπου αντισεισμικού σχεδιασμού το 2000. Αυτές οι 10 επαρχίες παρέχουν το 10% του ΑΕΠ της Τουρκίας. Στις επαρχίες αυτές, 10.911, 10.777, 11.922 και 6.108 κτίρια υπέστησαν σοβαρές ζημιές ή κατέρρευσαν, τα οποία αντιστοιχούν στο 10% με 20% του συνολικού αποθέματος κτιρίων. Συγκεκριμένα, η Τουρκική Αρχή Διαχείρισης Καταστροφών και Έκτακτης Ανάγκης της Τουρκίας (AFAD) ανακοίνωσε ότι περίπου 280.000 κτίρια είχαν καταρρεύσει πλήρως, ενώ άλλα 710.000 κτίρια είχαν υποστεί σοβαρές ζημιές. Ενώ, ο αριθμός των κτιρίων με μέτρια και ελαφρά ζημιά εκτιμήθηκε στις 43.000,

ο αριθμός των κατοίκων μέσα σε αυτά τα κατεστραμμένα και πολύ κατεστραμμένα κτίρια υπολογίστηκε στις 507.000 (Rafferty, J. P. (2024)).

Εκτός όμως από την κατάρρευση πολυκατοικιών και γραφείων, οι σεισμοί προκάλεσαν ζημιές σε νοσοκομεία και κέντρα υγείας στις πληγείσες περιοχές, με αποτέλεσμα την έλλειψη ιατρικών εγκαταστάσεων για τους τραυματίες και όσους είχαν ανάγκη. Επιπλέον, η απώλεια ηλεκτρικού ρεύματος, νερού και συστημάτων επικοινωνίας είχε περιπλέξει τις προσπάθειες ανταπόκρισης του συστήματος υγείας. Όμως, δεν προκλήθηκαν μόνο σωματικοί τραυματισμοί, αλλά και σημαντική ψυχολογική επίπτωση στους πληγέντες. Λόγω της ξαφνικής και τραγικής καταστροφής, οι επιζώντες και όσοι έχασαν τους αγαπημένους τους, βίωσαν υψηλά επίπεδα ανησυχίας και φόβου. Η απώλεια σπιτιών, περιουσιακών στοιχείων και η αβεβαιότητα για το μέλλον συνέβαλαν αρνητικά στην ψυχική κατάσταση των πληγέντων πληθυσμών (Ergün D, Şenyüz S. (2021)).

Οι σεισμοί είχαν επίσης σοβαρό αντίκτυπο στην οικονομία της Τουρκίας. Η παραγωγή και η επιχειρηματική δραστηριότητα στις πληγείσες περιοχές κατέρρευσε, με αποτέλεσμα τη μείωση του ΑΕΠ της χώρας. Επίσης, αυξήθηκαν οι τιμές των καταναλωτικών αγαθών και των υπηρεσιών, λόγω της αυξημένης ζήτησης για πρώτες ύλες και υλικά κατασκευής. Συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 2023, οι οικονομικές απώλειες εκτιμήθηκαν σε 104 δισεκατομμύρια δολάρια στην Τουρκία (περίπου το 13% του εθνικού ΑΕΠ) και 5,1 δισεκατομμύρια δολάρια στη Συρία (περίπου το 50% του εθνικού ΑΕΠ) (Elbanna, A., Milner, K., Yehuda B.Z. (2023)).

Μέχρι τον Μάρτιο του 2023, οι διεθνείς δεσμεύσεις χρηματοδοτικής βοήθειας στην Τουρκία και τη Συρία είχαν ξεπεράσει τα 7,5 δισεκατομμύρια δολάρια. Η συντριπτική πλειονότητα αυτής της βοήθειας προήλθε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία δεσμεύτηκε για 6,5 δισεκατομμύρια δολάρια. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεσμεύτηκαν για 185 εκατομμύρια δολάρια και η Κίνα για 6 εκατομμύρια δολάρια. Παρά αυτή τη γενναιόδωρη βοήθεια, το κόστος ανοικοδόμησης των περιοχών της Τουρκίας και της Συρίας που επλήγησαν από τον σεισμό ήταν τεράστιο. Η Παγκόσμια Τράπεζα εκτίμησε ότι το κόστος ανήλθε σε 35 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ η τουρκική κυβέρνηση και το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών εκτίμησαν το κόστος σε 100 δισεκατομμύρια δολάρια.

Μετά τους καταστροφικούς σεισμούς, ο Τούρκος Πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δέχθηκε έντονη κριτική από πολλούς πολίτες, συμπεριλαμβανομένων των επιζώντων από τον σεισμό, για την αργή αντίδραση της κυβέρνησής του στην καταστροφή. Οι επικριτές του ισχυρίστηκαν ότι η κυβέρνηση δεν ήταν προετοιμασμένη για τον σεισμό και πως υπήρξε

ελλιπής οργάνωση του κρατικού μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων. Μερικοί μάλιστα ζήτησαν την παραίτησή του. Από την άλλη, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι απάντησαν στις κατηγορίες για κακή διαχείριση της κρίσης του σεισμού, λέγοντας ότι διεξάγουν έρευνες για τους κατασκευαστικούς εργολάβους που θεωρούνται υπεύθυνοι για τις καταρρεύσεις των κτιρίων. Ορισμένοι από αυτούς μάλιστα, συνελήφθησαν.

Ο Ερντογάν, από την πλευρά του, υποσχέθηκε ότι η κυβέρνησή του θα παραδώσει συνολικά 650.000 νέα σπίτια στους σεισμόπληκτους. Η δέσμευση αυτή έγινε πριν από τις προεδρικές εκλογές στην Τουρκία, τον Αύγουστο του 2023 και η διαδικασία κατασκευής των νέων σπιτιών εξελισσόταν γρήγορα εκείνη την περίοδο. Ωστόσο, μετά τις εκλογές και την επανεκλογή του Τούρκου προέδρου, η διαδικασία επιβράδυνε σημαντικά.

Επιπρόσθετα, η κριτική στον Ερντογάν υπογράμμισε τις αδυναμίες της τουρκικής κυβέρνησης να αντιμετωπίσει φυσικές καταστροφές. Η Τουρκία είναι μια χώρα με υψηλό κίνδυνο σεισμών και οι σεισμοί έχουν προκαλέσει εκτεταμένες καταστροφές στο παρελθόν. Η κριτική για την αντίδραση της κυβέρνησης στον πρόσφατο σεισμό θα μπορούσε να οδηγήσει σε βελτιώσεις στην προετοιμασία της χώρας για μελλοντικές καταστροφές.

Παρόλο που η Τουρκία είναι μια σεισμογενής χώρα, δεν διαθέτει δημόσιο σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης για σεισμούς. Ένα τέτοιο σύστημα θα μπορούσε να σώσει ζωές δίνοντας στους ανθρώπους χρόνο να λάβουν προστατευτικά μέτρα. Αυτό λειτουργεί ανιχνεύοντας τα πρώτα κύματα ενός σεισμού, τα οποία είναι τα πιο γρήγορα και μπορεί να υπολογίσει πόσο χρόνο θα χρειαστεί για να φτάσουν τα κύματα αυτά σε ένα συγκεκριμένο σημείο. Στη συνέχεια, στέλνει μια προειδοποίηση σε αυτό το σημείο, συνήθως μέσω κινητού τηλεφώνου ή άλλης συσκευής. Δυστυχώς, οι άνθρωποι που βρίσκονται κοντά στο επίκεντρο ενός σεισμού δεν θα έχουν πολύ χρόνο να αντιδράσουν. Ωστόσο, θα μπορούσε να βοηθήσει τους ανθρώπους που βρίσκονται μακριά από το επίκεντρο του σεισμού, να προστατευθούν με διάφορους τρόπους, όπως το να βρουν καταφύγιο.

Καταλήγοντας, για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η ανάγκη για υποστήριξη και ανταπόκριση σε καταστροφές, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην προετοιμασία, την πρόληψη και στον σχεδιασμό αντίδρασης. Αυτό σημαίνει αύξηση της χρηματοδότησης και των πόρων που διατίθενται για την αντιμετώπιση καταστροφών, καθώς και βελτίωση της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ των διάφορων φορέων. Επιπλέον, είναι εξίσου σημαντικές οι προσπάθειες μείωσης του αντίκτυπου μίας καταστροφής. Ένας τρόπος περιορισμού των επιπτώσεων υγείας είναι η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης στους

πληγέντες, καθώς αυτά τα γεγονότα μπορεί να εξελιχθούν σε τραυματικά και να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική τους κατάσταση (Uwishema, O. (2023)).

5.1.1. Τα προβλήματα που αντιμετώπισε το επικοινωνιακό επιτελείο της Τουρκικής κυβέρνησης

Ελλιπής οργάνωση του κρατικού μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων

Μία από τις βασικές αδυναμίες ήταν η έλλειψη αποτελεσματικής προετοιμασίας για την αντιμετώπιση των σεισμών. Παρόλο που η Τουρκία είναι μια χώρα με υψηλό κίνδυνο σεισμών, η κυβέρνηση δεν είχε λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την ενίσχυση των κτιρίων και την εκπαίδευση των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης. Αυτό είχε ως απόρροια τα κτήρια στις περιοχές που επλήγησαν από τους σεισμούς να παρουσιάσουν μεγάλη τρωτότητα, με αποτέλεσμα να υπάρξουν περισσότερες απώλειες ανθρώπινων ζώων και ζημιές. Επίσης η αρχική αντίδραση της τουρκικής κυβέρνησης, χαρακτηρίστηκε από μια σειρά αστοχιών και καθυστερήσεων, οι οποίες οδήγησαν σε έντονη κριτική από την αντιπολίτευση και τους πολίτες. Αυτό επιβεβαιώνεται από την αργοπορημένη αντίδραση της Τουρκικής Αρχής Διαχείρισης Καταστροφών και Έκτακτης Ανάγκης (AFAD).

Καθυστερήσεις ή και απουσία στην αποστολή σωστικών συνεργείων και στην εμπλοκή των Ενόπλων Δυνάμεων

Μια άλλη σημαντική αδυναμία ήταν η αργή και ανεπαρκής ανταπόκριση των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης. Οι διασώστες χρειάστηκαν πολλές ώρες για να φτάσουν στις περιοχές που επλήγησαν, με αποτέλεσμα να υπάρξουν καθυστερήσεις στην παροχή βοήθειας στους επιζώντες. Υπήρξαν μάλιστα περιοχές που δεν έφτασαν ποτέ. Αυτή η μη ορθή κατανομή των συνεργείων οφείλεται στο γεγονός πως δεν υπήρχε αποτελεσματικό σύστημα επικοινωνίας μεταξύ των διάφορων υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης. Επίσης άργησαν να εμπλακούν και οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας, στις προσπάθειες αποκατάστασης και ανακούφισης των πληγέντων. Το πρόβλημα ξεκίνησε από το γεγονός πως βρίσκονταν εκείνη την περίοδο σε επιχειρήσεις εκτός χώρας. Ο χρόνος που χάθηκε μέχρι την αναδίπλωσή τους και την εμπλοκή τους στη δράση διάσωσης και ανακούφισης ήταν πολύτιμος.

Επικοινωνιακή αδράνεια και έλλειψη πληροφόρησης του κοινού

Η κυβέρνηση Ερντογάν κατηγορήθηκε για έλλειψη διαφάνειας και επικοινωνίας με τους πολίτες, σχετικά με τους σεισμούς. Οι αρχές δεν παρείχαν έγκαιρες και ακριβείς πληροφορίες για τον αριθμό των νεκρών και των τραυματιών, δημιουργώντας ένα κλίμα αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Αυτό οδήγησε σε έντονη κριτική από την αντιπολίτευση και τους πολίτες. Ιδιαίτερα, ο πρώην αρχηγός της Αντιπολίτευσης και του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος (2010–2023), Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου, κατηγορήσε την κυβέρνηση για έλλειψη προετοιμασίας και ανεπαρκή αντίδραση, δηλώνοντας ότι: «Εάν υπάρχει ένα άτομο υπεύθυνο, αυτός είναι ο Ερντογάν» (Πηγή: Ηλεκτρονική Πύλη 'ikyros').

Χρόνια στρεβλή πολεοδομική πολιτική και στενές σχέσεις με εργολάβους

Ο κατασκευαστικός τομέας της Τουρκίας ελέγχεται από στενούς συγγενείς του Ερντογάν, γεγονός που οδηγεί σε κακοτεχνίες και επικίνδυνες κατασκευές. Η πολυετής παρουσία του προέδρου Ερντογάν στην εξουσία, έχει οδηγήσει στη δημιουργία στενών προνομιακών σχέσεων με μεγάλες κατασκευαστικές εταιρίες. Ιδιαίτερα, το 2018, η κυβέρνηση Ερντογάν ψήφισε έναν νόμο αμνηστίας, κατά τον οποίο ίσχυε ότι μπορεί να χορηγηθεί οικοδομικό πιστοποιητικό και να αποφευχθεί η κατεδάφιση σε οποιαδήποτε ακίνητη περιουσία που είχε χτιστεί χωρίς άδεια ή κατά παράβαση των αδειών κατασκευής ή των πολεοδομικών νόμων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την κατασκευή πολλών ακατάλληλων για χρήση και επικίνδυνων κτιρίων, τα οποία ήταν ιδιαίτερα τρωτά σε σεισμούς. «Η οικογενειοκρατία ήταν ενσωματωμένη σε πολλές από τις δομές της Τουρκίας, με τεράστιο κοινωνικό κόστος», δήλωσε η Lisel Hintz του Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies. Η ανθρωπιστική κρίση στην Τουρκία είναι «μερικώς τεχνητή» (Πηγή: Ηλεκτρονικό Περιοδικό 'Foreign Policy').

Όπως μπορεί κανείς να διαπιστώσει, τα προβλήματα που προέκυψαν ήταν πολλά. Οι παθογένειες του κράτους βγήκαν στην επιφάνεια. Ο «φόρος σεισμού» που υποτίθεται πως εισπράττεται από τους πολίτες για την αντιμετώπιση των σεισμικών κινδύνων φάνηκε να έχει χαθεί ή να χρησιμοποιείται για άλλους σκοπούς. (Τον φόρο αυτό τον επέβαλε η τουρκική κυβέρνηση μετά τον καταστροφικό σεισμό στη βορειοδυτική Τουρκία το 1999 και αποσκοπούσε στο να δημιουργηθεί ένα χρηματικό ταμείο για την άμεση πρόληψη σε περίπτωση νέων καταστροφών και την άμεση ανακούφιση των πολιτών). Άλλη μία πληγή που άνοιξε στη χώρα, άκουγε στο όνομα μεταναστευτικό και περιελάμβανε τους χιλιάδες Σύριους μετανάστες που ζούσαν στις συγκεκριμένες επαρχίες.

Τέλος η νέα πραγματικότητα που φέρνουν τα κοινωνικά δίκτυα και η ταχεία διακίνηση της πληροφορίας, αύξανε τον κίνδυνο, να οδηγηθεί η κατάσταση εκτός ελέγχου. Παρατηρήθηκε μάλιστα κλιμάκωση των κοινωνικών αντιδράσεων με αποκορύφωμα τις άτυπες διαδηλώσεις στα γήπεδα ποδοσφαίρου. Στα γήπεδα της Φενέρμπαχτσέ, της Μπεσίκτας και άλλων ομάδων, ακούστηκαν συνθήματα και αναρτήθηκαν πανό, τα οποία αποδοκίμαζαν έντονα την κυβέρνηση Ερντογάν, καταστάσεις άγνωστες μέχρι τότε στη Τουρκική χώρα.

5.1.2. Η Επικοινωνιακή διαχείριση των σεισμών στην Τουρκία

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων της Τουρκικής κυβέρνησης, που προέκυψαν αμέσως μετά τους σεισμούς, το επικοινωνιακό επιτελείο, σχεδίασε μια καμπάνια αντίδρασης. Οι στόχοι της καμπάνιας επικεντρώνονταν κυρίως στη διαφύλαξη του καθεστώτος και την προστασία του Προέδρου Ερντογάν. Για την επιτυχία του κεντρικού αυτού στόχου, υπήρξε επαφή με τα κυρίαρχα ΜΜΕ, τα οποία χρησιμοποίησαν την επίκληση στην ενότητα του έθνους, με ηχηρά μηνύματα, αλλά και του θρησκευτικού συναισθήματος. Ο Πρόεδρος Ερντογάν, βρέθηκε στο πλευρό των σεισμόπληκτων, σε κατά το δυνατόν ελεγχόμενο περιβάλλον. Ο ίδιος ζήτησε συγνώμη από τον τουρκικό λαό, προβάλλοντας όμως ένα βασικό επιχείρημα ότι το μέγεθος της καταστροφής ήταν τέτοιο, ώστε καμιά κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να ήταν προετοιμασμένη, βάζοντας έτσι ασπίδα στον κρατικό μηχανισμό. Για την προφύλαξη της εικόνας του Προέδρου, επιχειρήθηκε η κατάπνιξη των αντιδράσεων στις σεισμόπληκτες περιοχές, αλλά και στην ενδοχώρα. Επίσης λήφθηκαν μία σειρά από δράσεις και μέτρα, που παρουσιάζονται παρακάτω.

Δαιμονοποίηση κάθε φωνής που θα απειλούσε την εθνική συνοχή

Μετά τον σεισμό, τα βλέμματα στράφηκαν στις καθυστερημένες προσπάθειες ανακούφισης των θυμάτων, στον φερόμενο ως «φόρο σεισμού» που φαίνεται να λείπει ή να χρησιμοποιείται εσφαλμένα, και στην επικίνδυνη οικογενειοκρατία που επικρατεί στον κατασκευαστικό τομέα. Και ενώ συνέβαιναν τα παραπάνω, η τουρκική κυβέρνηση δεν ασχολήθηκε τόσο θερμά, με την παροχή βοήθειας στους πληγέντες, όσο με το να τιμωρήσει όσους εξέφραζαν τη δυσαρέσκειά τους για την αντιμετώπιση της κρίσης. Ειδικά, όταν ένας δικηγόρος που είχε χάσει τους συγγενείς του στα ερείπια έγραψε στο Twitter «πού είναι το κράτος;», οι εισαγγελείς άνοιξαν έρευνα εναντίον του με την κατηγορία της «προσβολής του κράτους», φανερώνοντας έτσι, ότι η κυβέρνηση απαγόρευσε την κριτική προς αυτήν, ακόμη και από ανθρώπους που είχαν πληγεί άμεσα από τους σεισμούς. Επίσης, οι χρήστες των

κοινωνικών δικτύων εξέφρασαν την αγανάκτησή τους για τον τρόπο με τον οποίο ο Ερντογάν κάλεσε αρχικά μόνο τους δημάρχους των πληγέντων δήμων που ανήκαν στο κόμμα του (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP)). Θεώρησαν ότι η κυβέρνηση έδινε προτεραιότητα στην προβολή του AKP παρά στην παροχή βοήθειας στους πληγέντες.

Φίμωση του Twitter τρεις ημέρες μετά τον σεισμό και λογοκρισία

Οι αρχές έλαβαν ουσιαστικά μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης, πέντε ημέρες μετά από την καταστροφή. Στις 11 Φεβρουαρίου, ο Ερντογάν ανακοίνωσε ότι ορισμένοι δημόσιοι πανεπιστημιακοί κοιτώνες θα στεγάσουν πρόσφυγες από τους σεισμούς, ενώ οι φοιτητές θα επιστρέψουν σπίτι τους κάνοντας εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Μια ημέρα μετά την ανακοίνωση αυτή, μια οργάνωση φοιτητών που έμεναν στους κοιτώνες, κατέκρινε μέσω Twitter τη κυβερνητική απόφαση με το θέμα να λαμβάνει διαστάσεις.

Η απόφαση της κυβέρνησης να καταλάβει τα πανεπιστημιακά καταλύματα επικρίθηκε από ακαδημαϊκούς, καθώς πρότειναν εναλλακτικές λύσεις στέγασης για τους πληγέντες, όπως τα ξενοδοχεία ή τα στρατόπεδα. Επιπλέον, υποστήριξαν ότι ενώ η κυβέρνηση θα μπορούσε να διαθέσει άλλες δομές για στέγαση, επέλεξε να «διαλύσει» τα πανεπιστήμια (Πηγή: Ηλεκτρονική Εφημερίδα 'The Guardian').

Από την άλλη πλευρά, ενώ ο αριθμός των νεκρών από τους σεισμούς αυξανόταν, η αντίδραση των κυβερνητικών ηγετών του AKP γινόταν όλο και πιο αναποτελεσματική και τελικά παρεμποδιστική. Οι πολίτες, βλέποντας ότι η κρατική υπηρεσία διάσωσης AFAD δεν είχε ακόμη εμφανιστεί σε περιοχές όπου συγγενείς τους ήταν θαμμένοι κάτω από τα ερείπια των σπιτιών τους, στράφηκαν στο Twitter για να ζητήσουν βοήθεια. Απελπισμένοι επιζώντες δημοσίευαν τις συντεταγμένες των χαμένων φίλων και συγγενών τους, καθώς και δικές τους οδηγίες διάσωσης και βοήθειας. Οι αναρτήσεις αυτές περιελάμβαναν επίσης κριτική για την απόκριση του κράτους στην καταστροφή αυτή. Την τρίτη ημέρα της τραγωδίας, οι αρχές μπλόκαραν την πρόσβαση στο Twitter στην Τουρκία, προσπαθώντας να περιορίσουν την κριτική και την οργάνωση των πολιτών. Η λαϊκή οργή ξεχείλιζε και η φίμωση του κοινωνικού δικτύου, ήταν ένα άλλο ακραίο μέτρο, προκειμένου να μη συντονιστεί μαζική οργή. Η κυβέρνηση, μη θέλοντας να επισκιασθεί η AFAD, ξεκίνησε μια προπαγανδιστική εκστρατεία εναντίον ιδιωτικών φιλανθρωπικών οργανώσεων. Ο υπουργός Εσωτερικών Σουλεϊμάν Σοϊλού δήλωσε ότι η δωρεά σε οποιαδήποτε άλλη οργάνωση εκτός από την AFAD αποτελεί «πρόκληση». Επισήμανε επίσης ότι θα ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα εναντίον «αυτών που νομίζουν ότι μπορούν να πάνε κόντρα στο κράτος», αναφερόμενος στην φιλανθρωπική οργάνωση Ahbar («Buddy»), η οποία συγκέντρωσε

εκατοντάδες εκατομμύρια λίρες για προμήθειες προς τους επιζώντες και την επισκευή κατεστραμμένων σχολείων και ιατρικών εγκαταστάσεων.

Η επανέναρξη του Twitter ήρθε μετά από συμφωνία της διοίκηση του, με τις Τουρκικές αρχές. Το Twitter με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά δεσμεύτηκε να υποστηρίξει την κυβέρνηση στον «αγώνα κατά της παραπληροφόρησης». Έτσι το επικοινωνιακό επιτελείο της κυβέρνησης, ήλεγχε τις αναρτήσεις πριν εμφανιστούν και έδινε το ίδιο το πράσινο φως.

Ένα επίσης ακραίο μέτρο λογοκρισίας που εφαρμόστηκε ήταν η ενεργοποίηση μίας εφαρμογής στα κινητά τηλέφωνα που λειτουργούσε ως σύστημα ενημέρωσης παραπληροφόρησης, ώστε να καταδίδονται αντιφρονούντες ή αντίπαλοι, από τους απλούς πολίτες. Όποιος εξέφραζε απόψεις διαφορετικές από το επίσημο αφήγημα, κατηγορούνταν ως αντίπαλος, προβοκάτορας και εχθρός του κράτους, καθώς διέδιδε, σύμφωνα με το κράτος, ψευδείς ειδήσεις σε μία τόσο κρίσιμη περίοδο.

Blame game κατά συγκεκριμένων εργολάβων ώστε να μη φανούν οι σχέσεις του καθεστώτος με τις μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες

Η στοχοποίηση έγινε κατά συγκεκριμένων εργολάβων. Ο Τούρκος Αντιπρόεδρος, Φουάτ Οκτάι, τις πρώτες μέρες μετά τους σεισμούς, είχε δηλώσει ότι είχαν εντοπιστεί 131 υπεύθυνοι που ευθύνονταν για την κατάρρευση κτιρίων σε 10 επαρχίες. Συγκεκριμένα, όσο η έρευνα για την κατάρρευση μιας 12όροφης πολυκατοικίας στην Αντιόχεια ήταν σε εξέλιξη, οι τουρκικές αρχές είχα εκδώσει 113 εντάλματα σύλληψης και είχαν θέσει υπό κράτηση 12 άτομα. Σύμφωνα με τα τουρκικά ΜΜΕ, ο κατασκευαστής της πολυκατοικίας, ο οποίος θεωρήθηκε ύποπτος για παραβάσεις κατά την κατασκευή, συνελήφθη στο αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης πριν επιβιβαστεί σε πτήση για το Μαυροβούνιο, επιχειρώντας να «δραπετεύσει». Πολλές από τις συλλήψεις πραγματοποιήθηκαν μπροστά στις κάμερες, όπως και του συγκεκριμένου κατασκευαστή η οποία και δημοσιοποιήθηκε, για επικοινωνιακούς λόγους.

Προσπάθειες επίλυσης των προβλημάτων που προέκυψαν με τους Σύριους πρόσφυγες

Επιπλέον, η τουρκική κυβέρνηση έχει δεχθεί κριτική για τον χειρισμό των προσφύγων από τη Συρία μετά τους σεισμούς. Σύριοι ακτιβιστές και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατήγγειλαν την ανταπόκριση της κυβέρνησης ως ανεπαρκή και απάνθρωπη, ζητώντας να εκπονηθεί μια πιο βιώσιμη, μακροπρόθεσμη πολιτική που να σέβεται τα δικαιώματα των προσφύγων και να δημιουργήσουν σταθερές συνθήκες διαβίωσης με πρόσβαση σε εκπαίδευση και απασχόληση.

Πιο αναλυτικά, η τουρκική κυβέρνηση αρχικά επέτρεψε στους πρόσφυγες να ταξιδέψουν σε άλλες πόλεις/επαρχίες, εκτός της Κωνσταντινούπολης, για έως και 90 ημέρες, εάν μπορούσαν να εξασφαλίσουν τη δική τους στέγαση. Ωστόσο, αυτή η πολιτική κρίθηκε ασύμφορη, καθώς οι περισσότεροι πρόσφυγες δεν έχουν τα οικονομικά μέσα να το κάνουν και δεν παρείχε μακροπρόθεσμη λύση για τους πρόσφυγες. Σε απάντηση στην κριτική, η τουρκική κυβέρνηση εξέδωσε δεύτερη οδηγία, επιτρέποντας στους ανθρώπους που τελούν υπό διεθνή ή προσωρινή προστασία και ζουν σε μία από τις πέντε πιο πληγείσες επαρχίες (Καχραμανμάρας, Χατάι, Γκαζιαντέπ, Αντιγιάμάν, Μαλάτεια) να ταξιδέψουν σε άλλες επαρχίες χωρίς να ζητήσουν άδεια. Ωστόσο, αυτή η οδηγία απαιτούσε επίσης από τους πρόσφυγες να υποβάλουν αίτηση για άδεια παραμονής 60 ημερών στην νέα επαρχία και δεν παρείχε μακροπρόθεσμη λύση.

Παρόλο που, η Τουρκία φιλοξενεί τον μεγαλύτερο αριθμό Σύριων προσφύγων στον κόσμο, οι περισσότεροι πρόσφυγες εξακολουθούν να μην έχουν πρόσβαση σε εκπαίδευση, απασχόληση και άλλα βασικά δικαιώματα μέχρι και σήμερα. Σύμφωνα με κυβερνητικές εκτιμήσεις, περισσότεροι από 1,7 εκατομμύρια Σύριοι πρόσφυγες ζούσαν στις 10 νότιες τουρκικές επαρχίες που επλήγησαν από τους σεισμούς (Πηγή: Ειδησεογραφικό κανάλι 'Al Jazeera').

Προβολή του έργου των σωστικών συνεργείων και της εκστρατείας για ανοικοδόμηση

Οι προσπάθειες των ανθρώπων διάσωσης, ανέκαθεν συγκινούν το κοινό, το οποίο ταυτίζεται και εκφράζει τη συμπάθεια προς τους διασώστες, ιδιαίτερα τη στιγμή του δύσκολου έργου τους. Αυτήν την πραγματικότητα την εκμεταλλεύτηκε το επικοινωνιακό επιτελείο, υπερπροβάλλοντας τη θετική εικόνα του έργου των διασωστικών συνεργείων αλλά και της προετοιμασίας για την επόμενη ημέρα του σεισμού. Αυτό πραγματοποιήθηκε με διαρκείς ζωντανές συνδέσεις από φιλικά προς τη κυβέρνηση μέσα ενημέρωσης, με συνεντεύξεις κρατικών αξιωματούχων για τον αγώνα που δίνει ολόκληρος ο κρατικός μηχανισμός, με αιχμή τους διασώστες. Αναλυτική κάλυψη με εκτεταμένα ρεπορτάζ έγιναν και για τις προσπάθειες κατασκευής μικρών οικίσκων για τους σεισμοπαθείς από τον κρατικό μηχανισμό. Ακολούθησε φυσικά πειστική εκστρατεία για την «πλήρη» ανοικοδόμηση και αποκατάσταση.

Προβολή του φιλανθρωπικού έργου και της ξένης βοήθειας

Για λόγους ψυχολογικής ανάτασης και τόνωσης του κοινού προβλήθηκε έντονα το φιλανθρωπικό έργο, προερχόμενο από το εσωτερικό, πάντα υπό την καθοδήγηση της AFAD, ώστε να υπάρξει και επικοινωνιακό κέρδος. Στο ίδιο μήκος κύματος και για τους ίδιους λόγους προβλήθηκε και η ξένη βοήθεια. Τελετές υποδοχής και αποχαιρετισμού ξένων σωστικών

συνεργείων ήταν εικόνες που αφήνουν στο κοινό μια θετική αύρα και το οδηγούν στο να ξεχάσει την τραγική κατάσταση και τις ευθύνες του κράτους. Ένα τέτοιο συνεργείο το οποίο προέβησαν τα τουρκικά ΜΜΕ με εγκωμιαστικά σχόλια, ήταν το ελληνικό. Με τον τρόπο αυτό αναπτύχθηκε από το τουρκικό κοινό συμπάθεια και ευγνωμοσύνη προς τον γειτονικό του λαό, ενεργοποιώντας έναν μοχλό πίεσης προς τους κυβερνητικούς αξιωματούχους της Τουρκίας να ρίξουν τους τόνους και να οδηγηθούμε στην κατάσταση που ερευνούμε στην παρούσα εργασία και καλείται «διπλωματία των καταστροφών».

5.1.3. Πολιτική εκμετάλλευση του σεισμού κατά την προεκλογική περίοδο

Στις τουρκικές Προεδρικές εκλογές τον Μάιο του 2023, το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης του Ταγίπ Ερντογάν (ΑΚΡ), βγήκε πρώτο σε 10 από τις 11 επαρχίες που επλήγησαν από τους σεισμούς, με αναλυτές να υποστηρίζουν ότι η υπόσχεσή του να ξαναχτίσει τις καταστραμμένες πόλεις είχε καθησυχάσει τους ψηφοφόρους σε αυτές τις περιοχές, οι οποίες λειτουργούν σαν οχυρά του ΑΚΡ.

Σύμφωνα με ένα άρθρο του Reuters, ενώ οι σεισμοί σκότωσαν περισσότερους από 50.000 ανθρώπους και άφησαν εκατομμύρια άστεγους, η προσέλευση των ψηφοφόρων στην περιοχή που επλήγη από τους σεισμούς ήταν υψηλή, με το μέσο όρο να φτάνει το 88,9%. Ωστόσο, υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που μπορεί να εξηγήσουν την ισχυρή επίδοση του ΑΚΡ στις εκλογές. Ένας παράγοντας είναι ότι οι ψηφοφόροι μπορεί να είχαν αμφιβολίες σχετικά με την ικανότητα της αντιπολίτευσης να αντιμετωπίσει τις συνέπειες των σεισμών. Ένας άλλος παράγοντας είναι ότι ο Ερντογάν, ο πρόεδρος της Τουρκίας και ηγέτης του ΑΚΡ, είναι ένας δημοφιλής πολιτικός, ο οποίος μάλιστα πιθανώς τους έπεισε όσον αφορά το ζήτημα της ανοικοδόμησης, στηρίζοντας τις ελπίδες τους επάνω του.

Ενώ επιζώντες του σεισμού εξέφρασαν την απογοήτευσή τους για την αργή και ανεπαρκή αντίδραση της κυβέρνησης του Ερντογάν στον σεισμό, πολλοί από τους πληγέντες δήλωσαν ικανοποιημένοι με τη βοήθεια που έλαβαν από την κυβέρνηση, αν και παραπονέθηκαν για την καθυστέρηση. Τέτοιο, παράδειγμα αποτέλεσε και ο τούρκος επιζών, Ιμπραήμ Καδίν Ντεμίρ, ο οποίος παρόλο που έχασε την οικογένειά του στον σεισμό, εξέφρασε την επιθυμία του να είχε κερδίσει ο Ερντογάν από τον πρώτο γύρο των προεδρικών εκλογών. Από την αντίθετη πλευρά, μια υποστηρίκτρια της αντιπολίτευσης, η Ασλιχάν Σενγκίζ, δήλωσε ότι περίμενε μεγαλύτερη αντίδραση εναντίον του ΑΚΡ στην επαρχία της Χατάι, η οποία επλήγη περισσότερο, προσθέτοντας ότι «οι ψηφοφόροι του ΑΚΡ λένε ότι ο σεισμός ήταν πράξη Θεού».

Σύμφωνα με τον δημοσκόπο Μεχμέτ Αλί Κουλάτ, η αντιπολίτευση απέτυχε να πείσει τον κόσμο και τελικά οι πολίτες έδωσαν την εμπιστοσύνη τους στην κυβέρνηση, πιστεύοντας πως μόνο αυτή θα μπορούσε να βελτιώσει την κατάστασή τους. «Οι επιζώντες του σεισμού είχαν ασκήσει σοβαρή κριτική στην κυβερνητική αντίδραση στις δημοσκοπήσεις και δήλωσαν ότι δεν θα τους ψηφίσουν. Ωστόσο, αυτοί οι άνθρωποι αναζητούσαν επίσης μια απάντηση στο ερώτημα: ποιος θα ξαναχτίσει το σπίτι μου, ποιος θα ξαναχτίσει το χώρο εργασίας μου;» είπε ο Κουλάτ, προσθέτοντας ότι, «Βλέπουν ότι είναι ο Ερντογάν, εκείνος που μπορεί να το κάνει πράξη.» (Πηγή: Παγκόσμιο Ειδησεογραφικό Πρακτορείο 'Reuters').

Σε ομιλία του στην Καχραμανμάρας, κοντά στο επίκεντρο του σεισμού, ο πρόεδρος Ερντογάν είχε αποδώσει την καταστροφή και τους χιλιάδες θανάτους, στο «σχέδιο της μοίρας» και κατηγορήσει όσους ασκούν κριτική στις προσπάθειες ανακούφισης, ότι δεν καταλαβαίνουν την δυναμική αυτής της φυσικής καταστροφής, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Είναι αδύνατο να είναι κάποιος προετοιμασμένος για μια τέτοια καταστροφή.» (Πηγή: BBC News). Η δήλωση του αυτή, υποδηλώνει ότι δεν θεωρεί ότι η τουρκική κυβέρνηση φέρει ευθύνη για τις χιλιάδες απώλειες. Κάτι τέτοιο, μπορεί να θεωρηθεί ως προσπάθεια για απομάκρυνση της προσοχής των ανθρώπων από τις δικές του πολιτικές και πρακτικές, οι οποίες έχουν κατηγορηθεί ότι αύξησαν τον κίνδυνο για σεισμούς. Επιπλέον, η επίθεση του σε όσους ασκούν κριτική στις προσπάθειες ανακούφισης μπορεί επίσης να ερμηνευθεί ως μια προσπάθεια να δημιουργήσει διχασμό και να στρέψει την προσοχή μακριά από τα πραγματικά προβλήματα. Η δήλωση ότι είναι αδύνατο να είναι κάποιος προετοιμασμένος για μια τέτοια καταστροφή είναι απλώς ψευδής. Η καταστροφή μπορεί να ήταν όντως μεγάλη, όμως υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούν να γίνουν για να μειωθεί ο κίνδυνος και η ζημιά από σεισμούς, όπως η ενίσχυση των κτιρίων και η ενημέρωση του πληθυσμού για τους κινδύνους.

Ο Ερντογάν χρησιμοποίησε την καταστροφή του σεισμού στην προεκλογική του περίοδο για να ενισχύσει τη θέση του ισχυρού ηγέτη. Η εικόνα του ως ενός ηγέτη που βρίσκεται στο πλευρό των θυμάτων του σεισμού και εργάζεται σκληρά για να τους βοηθήσει, ήταν δημοφιλής μεταξύ των Τούρκων ψηφοφόρων.

5.1.4. Η ανθρωπιστική και πολιτική προσέγγιση της Ελλάδας στους σεισμούς

Η ελληνική προσέγγιση στους σεισμούς της Τουρκίας και της Συρίας το 2023 χαρακτηρίστηκε από ανθρωπιστική αλληλεγγύη και συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς. Η

Ελλάδα, ως μια χώρα που έχει υποφέρει από σεισμούς στο παρελθόν, ανταποκρίθηκε άμεσα στην έκκληση για βοήθεια από την Τουρκία.

Ειδικότερα, ο Πρωθυπουργός της χώρας, Κυριάκος Μητσοτάκης, δεσμεύτηκε να βοηθήσει η χώρα με όποιον τρόπο μπορεί την Τουρκία. Σε δήλωσή του, ανέφερε ότι η Ελλάδα απέστειλε μια ομάδα διάσωσης, εντός των επόμενων ωρών, αποτελούμενη από διασώστες της Ειδικής Μονάδας Αντιμετώπισης Καταστροφών (Ε.Μ.Α.Κ.), 5 γιατρούς, 21 πυροσβέστες, 2 σκυλιά διάσωσης και ένα ειδικό όχημα διάσωσης. Επίσης, δήλωσε ότι η Αθήνα ήταν έτοιμη να στείλει επιπλέον εξοπλισμό, όπως κουβέρτες, ιατρικές προμήθειες, κ.α. (Πηγή: Εφημερίδα 'L'Orient-Le Jour'). Στο πεδίο της καταστροφής έσπευσε και ο Πρόεδρος του Οργανισμού Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας (ΟΑΣΠ) της Ελλάδας, κ. Ευθύμιος Λέκκας.

Αργότερα, στις 8 Φεβρουαρίου αναχώρησε και δεύτερη ομάδα της ΕΜΑΚ (2η ΕΜΑΚ Θεσσαλονίκης), αποτελούμενη από 3 άτομα από το ΕΚΑΒ και 15 πυροσβέστες, προς την επαρχία Χατάι της Τουρκίας. Πριν φτάσει το δεύτερο κλιμάκιο, η πρώτη ομάδα της ΕΜΑΚ κατάφερε να διασώσει 4 άτομα, ανάμεσα τους 2 κορίτσια ηλικίας 9 και 7, ένα 15χρονο αγόρι και έναν 50χρονο άνδρα.

Παράλληλα ξεκίνησαν εκστρατείες για τη συγκέντρωση προμηθειών, όπως υπνόσακοι, κουβέρτες/παπλώματα, σκηνές, τροφές μακράς διάρκειας, φάρμακα και είδη πρώτης ανάγκης (βρεφικές κρέμες, μωρομάντηλα). Ήταν αρκετοί οι δήμοι και οι περιοχές της χώρας που συγκέντρωσαν μεγάλες ποσότητες από τα παραπάνω αντικείμενα, όπως ο δήμος της Αθήνας, του Χαλανδρίου, η Ηγουμενίτσα, αλλά και ο αθλητικός σύλλογος του Ηρακλή Θεσσαλονίκης, δείχνοντας έμπρακτα τη συμπαράστασή τους στους πληγέντες της γειτονικής χώρας. Αυτά συγκεντρώθηκαν και οργανώθηκαν από διάφορες ανθρωπιστικές οργανώσεις, στις δύο μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αλλά και σε τοπικούς δήμους και άλλες πόλεις. Επιπλέον, η Ελλάδα, σε μια κίνηση αλληλεγγύης, έστειλε ανθρωπιστική βοήθεια στην Τουρκία μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας. Με εντολή του Πρωθυπουργού, έφυγαν από την Αθήνα, 5 αεροπλάνα με ιατρικό και υγειονομικό εξοπλισμό, αλλά και προμήθειες πρώτης ανάγκης, όπως 1.500 κρεβάτια, 500 σκηνές και 7.500 κουβέρτες. Με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας να καλύπτει το 75% του κόστους μεταφοράς των αγαθών, ενώ το υπόλοιπο 25% καλύφθηκε από ελληνικές ιδιωτικές εταιρείες (AEGEAN) (Πηγή: Ηλεκτρονική Πύλη 'The TOC').

Επίσης ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός συγκέντρωσε περίπου 40 τόνους χρήσιμων αγαθών, τα οποία απεστάλησαν στην Τουρκία. Την 13η Φεβρουαρίου, 8 αεροπλάνα

παρέδωσαν εφόδια στις τουρκικές αρχές και δύο μέρες αργότερα, η Ελλάδα απέστειλε 6 φορτηγά με πράγματα που είχε ζητήσει η Τουρκία, όπως χημικές τουαλέτες. Λίγες μέρες μετά, στις 17 Φεβρουαρίου, αναχώρησαν από το λιμάνι της Πάτρας, 4 κοντέινερ με 50 τόνους αγαθών πρώτης ανάγκης, όπως είχε ανακοινώσει ο υφυπουργός Εξωτερικών Ανδρέας Κατσανιώτης, ο οποίος συντόνισε την ανθρωπιστική βοήθεια.

Τον επόμενο μήνα, στις 10 Μαρτίου αναχώρησε από τις αποθήκες του Ερυθρού Σταυρού, η τρίτη αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας του Ερυθρού Σταυρού, η οποία περιελάμβανε τρία φορτηγά με είδη πρώτης ανάγκης και ένα όχημα διάσωσης.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι, κατά τη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο Κυριάκος Μητσοτάκης, πρότεινε να οργανωθεί ένα συνέδριο δωρητών στις Βρυξέλλες, ώστε να συλλέξουν επιπλέον οικονομική βοήθεια για την ανοικοδόμηση των περιοχών που επλήγησαν από τους σεισμούς. Τόνισε μάλιστα, ότι η χώρα θα βρίσκεται στην 'πρώτη γραμμή αυτής της προσπάθειας' (Εφημερίδα 'ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ').

Η ελληνική αντίδραση στους σεισμούς, έλαβε θετικές αξιολογήσεις από διεθνείς οργανισμούς και παρατηρητές. Ο ΟΗΕ ευχαρίστησε την Ελλάδα για την άμεση και αποτελεσματική ανταπόκρισή της στην έκκληση για βοήθεια. Καταλήγοντας, η γρήγορη απάντηση της Ελλάδας στην ανθρωπιστική κρίση στην Τουρκία συνέβαλε στο να γίνουν δημοφιλή τα hashtag "Teşekkürler Yunanistan" και "Teşekkürler komşu", που μεταφράζονται ως "Ευχαριστούμε, Ελλάδα" και "Ευχαριστούμε, γείτονα" αντίστοιχα, στο Twitter. Σύμφωνα με το Deutsche Welle, αυτές οι εξελίξεις σήμαναν την αναβίωση της διπλωματίας του σεισμού μεταξύ των δύο χωρών.

5.1.5. Ανθρωπιστική βοήθεια και Διεθνής ανταπόκριση

Οι σεισμοί συνέβησαν σε μια εποχή που η περιοχή επηρεαζόταν από χειμωνιάτικες καταιγίδες, χιονοπτώσεις και πολύ χαμηλές θερμοκρασίες. Αυτές οι συνθήκες καθιστούσαν δύσκολες τις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης που πραγματοποιούσαν τοπικές ομάδες, οι οποίες έλαβαν υποστήριξη από διεθνείς ομάδες. Ιδιαίτερα, η υπηρεσία αντιμετώπισης καταστροφών της Τουρκίας (AFAD) ήταν υπερβολικά επιβαρυνόμενη κατά τις πρώτες 40 ώρες των προσπαθειών διάσωσης μετά τους σεισμούς. Η AFAD έστειλε 9.000 άτομα για παροχή βοήθειας, σε μια περιοχή που χρειάζονταν βοήθεια 5 εκατομμύρια άνθρωποι. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην προλάβει να παρουσιασθεί προσωπικό της AFAD σε κάποιες από τις

τοποθεσίες όπου άνθρωποι ήταν παγιδευμένοι κάτω από τα συντρίμια και θα μπορούσαν να είχαν διασωθεί.

Την ημέρα μετά τον σεισμό, ανακοίνωσαν ότι συγκέντρωσαν 2.500 "πνευματικούς συμβούλους" για να παρηγορήσουν τα θύματα. Ωστόσο, εικόνες "κινητών χώρων προσευχής" που στάλθηκαν στην περιοχή προκάλεσαν χλευασμό, καθώς έμοιαζαν με τουαλέτες. Οι επιζώντες δεν είχαν πρόσβαση σε βασικές ανάγκες, όπως τρόφιμα, νερό, στέγη και τουαλέτες, κάτι που έκανε τη ζωή τους ακόμη πιο δύσκολη. Με αποτέλεσμα, πολλοί από τους επιζώντες να πεθάνουν από το κρύο τη νύχτα.

Συμπερασματικά, η ανταπόκριση της AFAD στους σεισμούς ήταν ανεπαρκής. Η υπηρεσία ήταν υπερβολικά επιβαρυνόμενη, οι προσπάθειες διάσωσης και η παροχή ανθρωπιστικής βοήθεια ήταν ανεπαρκείς. Οι επικρίσεις για την ανταπόκριση της AFAD ήταν δικαιολογημένες. Η υπηρεσία απέτυχε να παρέχει την απαραίτητη βοήθεια στους ανθρώπους που είχαν ανάγκη.

Παρά την στάση της κυβέρνησης, που αναφέραμε σε προηγούμενη υποενότητα, ο τουρκικός πληθυσμός έδειξε ηρωική ετοιμότητα για να βοηθήσει τους πληγέντες. Πιο συγκεκριμένα, το κτίριο της φοιτητικής επιτροπής ενός πανεπιστημίου ήταν γεμάτο από κουτιά από το δάπεδο μέχρι το ταβάνι μέσα σε λίγες ώρες από την έναρξη της προσπάθειας ανακούφισης και πολλοί φοιτητές άφηναν τις σπουδές τους για να προσφέρουν εθελοντική εργασία πλήρους απασχόλησης. Έδωσαν άμεσα και γενναιόδωρα τρόφιμα και άλλα είδη πρώτης ανάγκης στους πληγέντες. Επίσης, μετά από πρωτοβουλία των τοπικών αρχών και των διευθυνόντων των ξενοδοχείων, περισσότερα από 200 ξενοδοχεία στα τουριστικά κέντρα της Μεσογείου προσφέρθηκαν, εντός μιας ημέρας από τον σεισμό, να φιλοξενήσουν δωρεάν τα θύματα του σεισμού. Τέλος, οι ανθρακωρύχοι, με εμπειρία στην αντιμετώπιση καταστροφών, προσφέρθηκαν εθελοντικά να βοηθήσουν, θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή τους σκάβοντας κάτω από τα συντρίμια για να ανασύρουν επιζώντες.

Σε διεθνές επίπεδο, ο κόσμος συγκλονίστηκε από το μέγεθος της καταστροφής και αμέσως μετά τους σεισμούς, 95 χώρες προσφέρθηκαν να βοηθήσουν την Τουρκία. Η διεθνής κοινότητα προσέφερε ιατρικές προμήθειες και εξοπλισμό, ομάδες έρευνας και διάσωσης και οικονομικούς πόρους. Χάρη στη διεθνή βοήθεια, στις 8 Φεβρουαρίου είχαν διασωθεί από τα ερείπια περίπου 8.000 άνθρωποι. Ωστόσο, η παροχή βοήθειας στη Συρία καθυστέρησε σημαντικά, καθώς η διεθνής κοινότητα ανησυχούσε ότι η βοήθεια θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τη συριακή κυβέρνηση για να ενισχύσει τη θέση της στο πλαίσιο του

συνεχιζόμενου εμφυλίου πολέμου, που είχε ξεκινήσει το 2011 και συνεχίζεται ακόμα. Ως αποτέλεσμα, οι δυτικές κυβερνήσεις και τα Ηνωμένα Έθνη άρχισαν να εργάζονται για την επίλυση των λογιστικών ρυθμίσεων που θα διασφαλίσουν ότι η βοήθεια θα παραδοθεί στους ανθρώπους που την χρειάζονται και όχι στον συριακό στρατό, ο οποίος θα την χρησιμοποιούσε για να συνεχίσει τον πόλεμο. Έτσι, οι πρώτες ομάδες βοήθειας μπήκαν στη Συρία δύο εβδομάδες μετά τον σεισμό. Η βοήθεια περιελάμβανε τρόφιμα, ιατρικές προμήθειες και είδη πρώτης ανάγκης.

Η καθυστέρηση στην παροχή βοήθειας στη Συρία ήταν ένα σημαντικό πλήγμα για τους ανθρώπους που είχαν πληγεί από τον σεισμό. Η καθυστέρηση αυτή υπογράμμισε τις προκλήσεις και τα κωλύματα που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις στην παροχή βοήθειας σε χώρες που βρίσκονται σε πόλεμο ή σε κατάσταση πολιτικής αστάθειας, όπως έχουμε αναφερθεί ξεχωριστά σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, ανταποκρίθηκε άμεσα στο αίτημα βοήθειας της Τουρκίας μετά τους φονικούς σεισμούς που συνέβησαν. Στάλθηκαν ομάδες έρευνας και διάσωσης από 21 χώρες της ΕΕ, καθώς και από τις χώρες της Αλβανίας, Σερβίας και Μαυροβουνίου. Επίσης, απεστάλησαν ιατρικές ομάδες για να παρέχουν επείγουσες ιατρικές υπηρεσίες. Εκτός από αυτά, η ΕΕ χρησιμοποίησε τα στρατηγικά αποθέματά της για να παράσχει προσωρινή στέγαση, σκηνές και κρεβάτια. Το δορυφορικό σύστημα Copernicus της ΕΕ χρησιμοποιήθηκε για να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις ζημιές που προκλήθηκαν από τον σεισμό.

Επιπλέον, οι συριακές αρχές και το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα ζήτησαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση να ενεργοποιήσει τον μηχανισμό πολιτικής προστασίας της (όργανο της ΕΕ που παρέχει βοήθεια μεταξύ των κρατών μελών της, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, αλλά μπορεί να παράσχει βοήθεια και σε χώρες εκτός ΕΕ). Η ΕΕ ανταποκρίθηκε θετικά στο αίτημα και ξεκίνησε τη διοχέτευση ανθρωπιστικής βοήθειας στις πληγείσες περιοχές, με 10 χώρες της να προσφέρουν σκηνές, υπνόσακους, στρώματα, κλίνες, είδη διατροφής και χειμερινά ενδύματα. Διέθεσε επίσης, 3.5 εκατ. ευρώ σε ανθρωπιστική βοήθεια για να καλυφθούν οι πλέον επείγουσες ανάγκες, όπως στέγαση, νερό και αποχέτευση, τροφή, υγειονομική περίθαλψη και διάσωση.

Η ανθρωπιστική βοήθεια συνεχίστηκε μέχρι τον Ιούνιο, ανταποκρινόμενη στις ανάγκες των πληγέντων και συμπληρώνοντας τις προσπάθειες της κυβέρνησης. Μέχρι το τέλος Μαΐου,

περίπου 5,4 εκατομμύρια άνθρωποι είχαν λάβει τουλάχιστον μια μορφή ανθρωπιστικής βοήθειας, σε σχέση με τα 4 εκατομμύρια που είχαν επιτευχθεί μέχρι το τέλος Απριλίου.

5.2. Διπλωματία των καταστροφών: Πώς οι σεισμοί στην Τουρκία και τη Συρία το 2023 επηρέασαν τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας

Οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας τα τελευταία χρόνια χαρακτηρίζονται από συγκρούσεις και προκλητική ρητορική. Ωστόσο, τον Φεβρουάριο του 2023, δύο ισχυροί σεισμοί έπληξαν την Τουρκία, προκαλώντας μεγάλες καταστροφές. Η Ελλάδα ανταποκρίθηκε άμεσα και ουσιαστικά, παρά την πολιτική αντιπαλότητα μεταξύ των δύο χωρών. Αυτό έδειξε την προθυμία τους να συνεργαστούν σε περίοδο κρίσης. Η συνεργασία αυτή επιταχύνθηκε στην πραγματικότητα από την φυσική καταστροφή και μπορεί να θεωρηθεί ως περίπτωση διπλωματίας καταστροφών.

Η ρητορική μεταξύ των δύο ηγετών, της Ελλάδας και της Τουρκίας, είχε γίνει, μέχρι και την εμφάνιση των σεισμών του 2023 όλο και πιο επιθετική. Η διεθνής κοινότητα ανησύχησε και ακόμη ανησυχεί για το ενδεχόμενο πολέμου μεταξύ των δύο χωρών, λόγω των απειλών που έχουν εκφράσει οι δύο ηγέτες. Συγκεκριμένα, ο Τούρκος Πρόεδρος, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, έχει επανειλημμένα χρησιμοποιήσει τη φράση "μπορούμε να έρθουμε ξαφνικά μια νύχτα και θα έρθουμε", απαντώντας ουσιαστικά στις ελληνικές στρατιωτικές ασκήσεις στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (Stamouli, 2022). Η Τουρκία θεωρεί ότι αυτές οι ασκήσεις παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο και το μη στρατιωτικό καθεστώς των ανατολικών νησιών, που θα έπρεπε να επικρατεί. Η αποστρατικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου άλλωστε είναι ένα από τα ζητήματα που θέτει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Αντιθέτως, ο Έλληνας πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης έχει χαρακτηρίσει τα σχόλια αυτά ως "απαράδεκτα" και θεωρεί την τουρκική προκλητικότητα "εξαιρετικά προβληματική" (Stamouli, 2022), διαφεύδοντας παράλληλα το ενδεχόμενο να εμπλακεί σε πόλεμο με την Τουρκία ή να δεχτεί απειλές από αυτή (Stamouli, 2022). Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της τελετής ονοματοδοσίας ενός πλοίου του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού, ο Κ. Μητσοτάκης τόνισε ότι "η ιστορία έχει διδάξει ότι όποιος παραβιάζει τα σύνορα τιμωρείται τελικά, δεν υπάρχει χώρος στον 21ο αιώνα για τους ιμπεριαλιστικούς οραματισμούς προηγούμενων εποχών, πολύ περισσότερο δεν υπάρχει χώρος για διάφορους επίδοξους

τοπικούς ταραξίες" χωρίς να αναφέρει άμεσα την Τουρκία (National Herald, 2022). Επίσης, κατά τη διάρκεια της ομιλίας του στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών τον Σεπτέμβριο του 2022, τόνισε ότι η Ελλάδα δεν είναι εχθρός της Τουρκίας αλλά απλώς γείτονας (Πηγή: 'primeminister.gr').

Τον Δεκέμβριο του 2022, ανανεώθηκε η απειλή προς την Ελλάδα, με τον Τούρκο Πρόεδρο να προειδοποιεί ότι "τώρα ξεκινήσαμε να κατασκευάζουμε τους πυραύλους μας. Φυσικά, αυτή η παραγωγή τρομοκρατεί τους Έλληνες. Όταν λες 'Typhoon' (Τυφώνας), ο Έλληνας τρομάζει και λέει 'Θα χτυπήσει την Αθήνα'. Φυσικά και θα το κάνει." (Stamouli, 2022). Η ελληνική απάντηση σε αυτό, μέσω του εκπροσώπου της Γιάννη Οικονόμου, ήταν ότι η Ελλάδα "δεν μπορεί ούτε να τρομοκρατηθεί, ούτε να εκφοβιστεί." (Wilks, 2022).

Ωστόσο, μετά τους σεισμούς στη Τουρκία και τη Συρία το 2023, η ρητορική μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας άρχισε να αλλάζει. Η Ελλάδα εξέφρασε συμπάθεια προς την Τουρκία και ο Ερντογάν δέχτηκε τηλεφώνημα από τον Έλληνα πρωθυπουργό (Πηγή: 'primeminister.gr'). Μάλιστα, η προσέγγιση αυτή ενισχύθηκε και από τις επιτυχίες των δύο ηγετών στις εσωτερικές εκλογές της χώρας τους. Έτσι τον Ιούλιο του 2023, ο Έλληνας Πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης και ο Τούρκος Πρόεδρος Ρ. Τ. Ερντογάν, συναντήθηκαν στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στη Λιθουανία, σε μια προσπάθεια να βελτιώσουν τις σχέσεις. Αυτά τα γεγονότα θεωρούνται ως μια προσπάθεια προσέγγισης μεταξύ των δύο χωρών.

Μετά από πολλούς μήνες τεταμένων σχέσεων, οι ηγέτες Ελλάδας και Τουρκίας συμφώνησαν να συναντηθούν και να συζητήσουν εκ νέου. Συμφώνησαν ότι είναι προς όφελος και των δύο χωρών να διατηρήσουν το ευνοϊκό κλίμα που έχει δημιουργηθεί πρόσφατα και εξέφρασαν την επιθυμία τους να επικοινωνούν πιο ενεργά. Αυτή η συνάντηση έγινε πράξη στο τέλος του 2023. Ο Τούρκος Πρόεδρος, επισκέφτηκε την Αθήνα στις 7 Δεκεμβρίου 2023, μέσα σε ένα καλό κλίμα, παρά τα ακανθώδη ζητήματα που χωρίζουν τις δύο χώρες. Έκανε λόγο μάλιστα για την αυγή μιας «νέας εποχής» και ανακοίνωσε πως έχει στόχο τον διπλασιασμό του όγκου των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των δύο χωρών. Αυτή η δήλωση αν γίνει πράξη θα οδηγήσει τις δύο χώρες σε στενότερους οικονομικούς δεσμούς.

Η βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, αμέσως μετά τους σεισμούς δε διαφαίνεται μόνο από την πολιτική προσέγγιση. Επιδεικνύεται και στο στρατιωτικό σκέλος. Αρκεί κανείς να παρατηρήσει απλά την επιχειρησιακή δραστηριότητα των Ενόπλων Δυνάμεων των δύο χωρών. Πριν από τους σεισμούς επικρατούσε μεγάλη ένταση τόσο στο θαλάσσιο χώρο του Αιγαίου, όσο και στον εναέριο. Είχε φτάσει μάλιστα σε τέτοιο βαθμό το καλοκαίρι του 2020,

που αρκετοί στρατιωτικοί αναλυτές, ανέφεραν πως το ατύχημα στην περιοχή της έντασης ήταν θέμα χρόνου. Τα πολεμικά πλοία που βρίσκονταν σε απόσταση αναπνοής μεταξύ τους και οι αερομαχίες θα μπορούσαν να επιφέρουν κάποιο στρατιωτικό ατύχημα, κλιμακώνοντας την κατάσταση απότομα με κίνδυνο ακόμα και ένοπλης σύρραξης. Ακόμα και μετά την αποκλιμάκωση της κατάστασης, οι παραβιάσεις από πλευράς Τουρκίας, του ελληνικού εναερίου χώρου (Ε.Ε.Χ.) και οι παραβάσεις των κανόνων εναέριας κυκλοφορίας (Κ.Ε.Κ.), διατηρήθηκαν σε ιδιαίτερος υψηλό βαθμό και για παρατεταμένη χρονική περίοδο.

Η κατάσταση όμως της στρατιωτικής ετοιμότητας και δραστηριότητας μετά από τους σεισμούς μεταβλήθηκε άρδην. Οι κινήσεις των πλοίων του τουρκικού και του ελληνικού πολεμικού ναυτικού, περιορίστηκαν στις συνήθειες δραστηριότητες, στα εθνικά πλαίσια, τηρώντας τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης αλλά και στα πλαίσια της συνεισφοράς τους στις συμμαχικές δραστηριότητες, όπως η Μόνιμη Συμμαχική Ναυτική Δύναμη 2 (SNMG2). Το εντυπωσιακό όμως στοιχείο που αποδεικνύει την παραπάνω τοποθέτηση είναι η εκμηδένιση σχεδόν, των παραβιάσεων του ελληνικού εθνικού εναερίου χώρου (Ε.Ε.Χ.) και των παραβάσεων των κανόνων εναέριας κυκλοφορίας (Κ.Ε.Κ.) από τα τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη, όπως καταγράφηκαν από το ελληνικό Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας και τα οποία παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1. Συγκεντρωτικά Στοιχεία Παραβιάσεων – Παραβάσεων και Τουρκικής Αεροπορικής Δραστηριότητας του 2023

2023	ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ ΚΕΚ (ΙΣΑΟ)	ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΕΕΧ	ΟΠΛΙΣΜΕΝΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ	ΕΜΠΛΟΚΕΣ	ΥΠΕΡΠΤΗΣΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	238	978	65	73	21	321
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	46	163	9	14	0	58
ΜΑΡΤΙΟΣ	3	23	0	0	0	3
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	0	0	0	0	0	0
ΜΑΙΟΣ	3	0	0	0	0	2
ΙΟΥΝΙΟΣ	6	0	0	0	0	6
ΙΟΥΛΙΟΣ	1	0	0	0	0	2
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	3	0	0	0	0	5
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	8	6	0	0	0	8
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	4	2	0	0	0	4
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	20	0	0	0	0	21
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	2	0	0	0	0	2
ΣΥΝΟΛΟ	334	1172	74	87	21	432

Το στοιχείο το οποίο που μπορούμε να αντλήσουμε και είναι στατιστικά σημαντικό από τον πίνακα που ανάρτησε το ΓΕΕΘΑ, είναι πως από τον Απρίλιο και μέχρι το τέλος του 2023, έχουν καταγραφεί μόλις 8 παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου όταν για όλη τη χρονιά ο αριθμός ήταν 1172 παραβιάσεις. Παρόμοια είναι και η κατάσταση στις υπόλοιπες αεροπορικές δραστηριότητες.

Παρατηρούμε στο σημείο αυτό, μία αναβίωση της κατάστασης του 1999, όταν είχε σημειωθεί και τότε σημαντική μείωση στις εναέριες παραβιάσεις από την πλευρά της Τουρκίας μετά από τους σεισμούς. Σύμφωνα με τα παραπάνω, θα λέγαμε ότι οι σεισμοί είχαν καθοριστική επίδραση στη συμπεριφορά των δύο χωρών. Η καταστροφή αυτή παρείχε μια ευκαιρία για διάλογο και συμφιλίωση, κάτι το οποίο όμως δεν συνεπάγει ότι αυτή η προσέγγιση θα διατηρηθεί μακροπρόθεσμα. Από τη μεριά της η Ελλάδα, απάντησε αμέσως στην ανθρωπιστική έκκληση της Τουρκίας για βοήθεια μετά τους σεισμούς που έπληξαν τη χώρα. Η απάντηση της Ελλάδας δεν ήταν αναγκαστική, καθώς δεν υπήρχαν εσωτερικές ή εξωτερικές δυνάμεις που να την επιβάλλουν. Η απόφαση του Πρωθυπουργού να κινητοποιήσει αμέσως πόρους για να βοηθήσει την Τουρκία είναι ένδειξη της ορθολογικής του προσέγγισης στη διπλωματία. Ο λαός της χώρας επίσης ανταποκρίθηκε ευσυνείδητα. Φαίνεται η προθυμία της Ελλάδας για ανθρωπιστική βοήθεια παρά τις πολιτικές διαφορές μεταξύ των δύο χωρών. Επιπλέον, ο σκοπός της Ελλάδας ήταν να βοηθήσει στην αντιμετώπιση της καταστροφής και όχι να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία για να κερδίσει πολιτικά οφέλη.

Συνολικά, τα γεγονότα που ακολούθησαν τον σεισμό δείχνουν ότι η καταστροφή μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτή η βελτίωση μπορεί να μην είναι μόνιμη. Οι δύο χώρες θα πρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται για να διατηρήσουν την καλή τους συνεργασία, ακόμα και όταν οι πολιτικές συνθήκες αλλάζουν.

Θα λέγαμε ότι και οι δύο χώρες έχουν εκφράσει την επιθυμία τους να συνεχίσουν τις διπλωματικές προσπάθειες για την βελτίωση των σχέσεων τους. Συγκεκριμένα όμως, σε μια συνέντευξη Τύπου, ο τότε Τούρκος Υπουργός Άμυνας, Χουλουσί Ακάρ, ανέφερε ότι "Οι σχέσεις μας με την Ελλάδα έχουν προβλήματα τα οποία πρέπει να λύσουμε, στο πνεύμα της συμμαχίας, του ειρηνικού διαλόγου, ώστε να ωφεληθούν και οι δύο πλευρές", προσθέτοντας ότι "Η επιθυμία μας, προσδοκία μας και ευχή μας είναι αυτή η προσέγγιση και η θετική ατμόσφαιρα να συνεχιστούν μετά από τον καταστροφικό σεισμό. Δημιουργώντας ένα περιβάλλον μόνιμης συνεργασίας, θέλουμε το Αιγαίο και τη Μεσόγειο να γίνουν θάλασσα φιλίας. Η βασική επιθυμία

και προσμονή μας είναι να ζήσουν εντός ασφαλείας και ηρεμίας οι λαοί και στις δύο πλευρές." (Πηγή: Liberal Markets).

Εν ολίγοις, η Τουρκία από τη μεριά της, επιθυμεί να συνεχίσει τις συνομιλίες με την Ελλάδα για την επίλυση των διαφορών τους, με στόχο τη δημιουργία μιας μόνιμης ειρήνης και συνεργασίας στην περιοχή. Η παρένθεση που μπαίνει όμως σε αυτή τη προοπτική της Τουρκίας, είναι για το αν επιθυμεί αυτή η συνεργασία να πραγματοποιηθεί με γνώμονα πάντα τις διεθνείς συνθήκες (Λωζάνης, Παρισίων, UNCLOS), σε ότι αφορά το Αιγαίο και τη Μεσόγειο ή απλά σύμφωνα με τα δικά της συμφέροντα.

Από την άλλη, ο Έλληνας πρώην Υπουργός Εθνικής Άμυνας, Νίκος Παναγιωτόπουλος, δήλωσε ότι "Είναι πλέον εμφανής η αποκλιμάκωση της έντασης στις διμερείς σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Είναι επιθυμία της χώρας μας αυτή η αποκλιμάκωση να αποκτήσει μόνιμες προδιαγραφές." (ABC NEWS, 2023, March 30). Δείχνοντας έτσι, ότι η Ελλάδα αναγνωρίζει τη θετική εξέλιξη στις σχέσεις της με την Τουρκία και επιθυμεί αυτή η εξέλιξη να συνεχιστεί. Συμπερασματικά, οι δηλώσεις των δύο υπουργών Άμυνας δείχνουν ότι υπάρχει η θέληση και από τις δύο πλευρές να συνεχίσουν τις προσπάθειες για την βελτίωση των σχέσεων τους.

Παρ' όλα αυτά, η συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν περιορίζεται μόνο στα επίσημα πολιτικά και στρατιωτικά όργανα. Υπάρχει μια βάση για προσέγγιση μεταξύ των δύο χωρών και εκτός των επίσημων πλαισίων. Αυτή η βάση συναποτελείτε από τους λαούς των δύο χωρών. Για παράδειγμα, χιλιάδες Έλληνες ανταποκρίθηκαν στην έκτακτη ανάγκη της Τουρκίας μετά τους καταστροφικούς σεισμούς του 2023, προσφέροντας βοήθεια με όποιον τρόπο μπορούσαν. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί και ο ρόλος που παίζουν οι λαοί στη διπλωματία. Παρατηρήθηκε η έκφραση συμπόνιας από πλευράς ελληνικού λαού και ευγνωμοσύνης από πλευράς τουρκικού, δημιουργώντας δεδομένα τέτοια που δεν μπορούν να αγνοηθούν από τις ηγεσίες έστω και αν υπήρχε ατμόσφαιρα σύγκρουσης τη περίοδο πριν από τους σεισμούς. Η στάση αυτή του κόσμου των δύο χωρών, αποτελεί καταλύτη συμφιλίωσης, καθότι συμπαρασύρουν και τα κίνητρα των ηγετών και τα ωθούν στη συνεργασία και την προσέγγιση.

Συμπεραίνουμε ότι, μετά τους σεισμούς στην Τουρκία, υπήρξε μια σημαντική συνεργασία μεταξύ των απλών ανθρώπων, των οργανισμών και των κυβερνήσεων των δύο χωρών. Αυτή η συνεργασία ήταν πολυεπίπεδη και βοήθησε στη μείωση των συνεπειών του σεισμού. Εκτός από την τεχνική βοήθεια (αποστολή εξοπλισμού, αγαθών), η Ελλάδα έδειξε

επίσης αλληλεγγύη προς την Τουρκία, δημιουργώντας κλίμα συνεργασίας για την παροχή βοήθειας στους πληγέντες. Η ελληνική κυβέρνηση και οι πολίτες της εξέφρασαν τη συμπάραστασή τους στους Τούρκους που επλήγησαν από τον σεισμό. Ταυτόχρονα, δεν χρησιμοποίησε την ευκαιρία αυτή προς όφελός της. Η ελληνική ανταπόκριση, δεν ήταν τίποτε άλλο, παρά ανθρώπινη και ο λαός της Τουρκίας εξέφρασε την ευγνωμοσύνη του προς την χώρα.

Αυτή η συνεργασία και αλληλεγγύη αποτελεί θετική εξέλιξη στις σχέσεις των δύο χωρών, δείχνοντας ότι υπάρχει η δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ τους, ακόμη και σε περιόδους κρίσης. Επιπλέον, τον Νοέμβριο του 2023, σε δήλωση του ο Ερντογάν, ανέφερε ότι "Δεν έχουμε κανένα πρόβλημα που δεν μπορούμε να επιλύσουμε με την Ελλάδα" (Πηγή: 'LIFO'). Επίσης, ευχήθηκε να ξεκινήσει μία νέα διαδικασία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, θεωρώντας ότι οι δύο χώρες έχουν πολλά κοινά συμφέροντα και ότι μπορούν να τα προωθήσουν μόνο αν συνεργαστούν. Τόνισε επίσης ότι μπορούν να επιλύσουν τις διαφωνίες τους δίνοντας προτεραιότητα στο διάλογο.

Εντούτοις όμως, σε δομικό επίπεδο και στις χρόνιες διαφωνίες, δεν παρατηρείται καμία σημαντική αλλαγή στις σχέσεις των δύο χωρών μετά τον σεισμό. Αυτό, σημαίνει ότι οι διαφορές και οι αντιθέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας παραμένουν αμετάβλητες, παρά την προσωρινή βελτίωση του κλίματος στις σχέσεις τους μετά τους σεισμούς του 2023. Ορισμένες από αυτές τις διαφορές είναι: τα κυριαρχικά δικαιώματα και οι θαλάσσιες ζώνες στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, το Κυπριακό, η στάση της Τουρκίας στο NATO, κ.α.. Αυτές οι διαφορές είναι βαθιές και δομικές, και δεν μπορούν να επιλυθούν εύκολα.

Η προσωρινή βελτίωση του κλίματος στις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας μετά τους σεισμούς, ήταν αποτέλεσμα της εστίασης της Τουρκίας στο εσωτερικό της, καθώς και της ανάγκης της για διεθνή στήριξη ενόψει των εκλογών της.

Αντίθετα, σε κοινωνικό επίπεδο, υπήρξε μια μετατόπιση στα συναισθήματα των ανθρώπων και στην έκφραση της αλληλεγγύης τους. Αυτό αποτέλεσε ένα θετικό βήμα, καθώς δείχνει ότι οι άνθρωποι των δύο χωρών είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν και να υποστηρίξουν ο ένας τον άλλον. Όμως, η μόνη πιθανότητα για μια ουσιαστική βελτίωση των σχέσεων είναι η επίλυση των βασικών διαφορών μεταξύ των δύο χωρών, ένα δύσκολο και μακροπρόθεσμο εγχείρημα.

5.3. Σεισμοί του 1999 (Τουρκία - Ελλάδα) και 2023 (Τουρκία - Συρία) – Συγκριτική ανάλυση των επιπτώσεων στις σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας

Οι μεγάλοι σεισμοί του 1999 που έπληξαν Τουρκία και Ελλάδα και του 2023 που έπληξαν Τουρκία και Συρία, είχαν σημαντικές επιπτώσεις τόσο σε γεωπολιτικό όσο και σε επίπεδο διπλωματίας. Οι δύο καταστροφικές περιόδους λειτούργησαν ως καταλύτες για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Οι δύο χώρες, οι οποίες παραδοσιακά έχουν τεταμένες σχέσεις, συνεργάστηκαν στενά για την αντιμετώπιση των συνεπειών των σεισμών, ανταλλάσσοντας βοήθεια και προσφέροντας ανθρωπιστική υποστήριξη. Αυτή η συνεργασία οδήγησε σε μια πιο θετική ατμόσφαιρα, επηρεάζοντας τις σχέσεις των δύο χωρών.

Οι σεισμοί προκάλεσαν εκτεταμένες καταστροφές και απώλειες ανθρώπινων ζωών. Ο σεισμός του 1999 στην Τουρκία και την Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα πάνω από 17.000 θανάτους και περισσότερους από 40.000 τραυματίες. Και οι δύο χώρες αντιμετώπισαν την καταστροφή με μεγάλη οδύνη και ανάγκη για βοήθεια. Ωστόσο, η διεθνής κοινότητα ανταποκρίθηκε άμεσα, προσφέροντας ανθρωπιστική βοήθεια και στήριξη στις δύο χώρες. Παρόλο που οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας ήταν ευαίσθητες την περίοδο αυτή, οι δύο χώρες συνεργάστηκαν για την αντιμετώπιση της καταστροφής και την αποκατάσταση των πληγέντων περιοχών.

Εν συνεχεία, οι σεισμοί του 2023 στη Τουρκία και τη Συρία είχαν ως αποτέλεσμα πάνω από 50.000 θανάτους και περίπου 100.000 τραυματίες. Επίσης, εκείνη την περίοδο, η Τουρκία αντιμετώπιζε μια πολύπλοκη κατάσταση λόγω της εμπλοκής της στον πόλεμο με τη Συρία. Οι επιπτώσεις των σεισμών ενισχύθηκαν από την ήδη ασταθή κατάσταση στην περιοχή, με αύξηση του αριθμού των προσφύγων και των ανθρωπιστικών αναγκών. Η Τουρκία προσπάθησε να αντιμετωπίσει την καταστροφή και να παράσχει βοήθεια, αλλά η γεωπολιτική κατάσταση και οι πολιτικές διαφορές μεταξύ της Τουρκίας και της Συρίας επηρέασαν την αποτελεσματικότητα της αντιμετώπισης της καταστροφής.

Και στις δύο περιπτώσεις, η ανάγκη για βοήθεια και ανθρωπιστική συνδρομή ήταν επιτακτική. Οι τραγικές αυτές καταστροφές προκάλεσαν μια αίσθηση διεθνούς αλληλεγγύης, με χώρες από όλο τον κόσμο να προσφέρουν βοήθεια και υποστήριξη. Συγκεκριμένα, η διεθνής βοήθεια για τον σεισμό του 1999 ανήλθε σε πάνω από 10 δισεκατομμύρια δολάρια και σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΗΕ, τα 6,3 δισεκατομμύρια δολάρια προορίζονταν για την Ελλάδα και τα 4,3 δισεκατομμύρια δολάρια για την Τουρκία. Ενώ, η διεθνής βοήθεια για τους σεισμούς του 2023 στην Τουρκία και τη Συρία, ανήλθε σε 7 δισεκατομμύρια ευρώ.

Ομοιότητες που παρατηρήθηκαν σε διπλωματικό - γεωπολιτικό επίπεδο

Σε διπλωματικό επίπεδο, οι σεισμοί του 1999 και του 2023, οδήγησαν σε μια σειρά από πολιτικές και ανθρωπιστικές δράσεις για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Οι δράσεις αυτές στέφθηκαν με επιτυχία σε ότι αφορά το άμεσο μέλλον. Βραχυπρόθεσμα υπήρξε προσέγγιση και στις δύο περιπτώσεις. Αυτό που αποδείχτηκε όμως μετά τους σεισμούς του 1999 και αυτό που διαφαίνεται σήμερα, έναν χρόνο μετά από τους σεισμούς του 2023, είναι πως η προσέγγιση και σύγκλιση μεταξύ των δύο χωρών, δεν έχει μακρύ μέλλον. Και ενώ γνωρίζουμε πως η διπλωματία των σεισμών, δεν λειτούργησε μακροπρόθεσμα μετά το 1999, φτάνοντας μάλιστα στο μέλλον οι δύο χώρες ένα βήμα πριν την πολεμική σύγκρουση, για την περίπτωση του 2023, δεν υπάρχει αισιοδοξία πως μπορεί να συμβεί κάτι διαφορετικό. Και αυτή η κατάσταση συνιστά μία εμφανή ομοιότητα σε ότι αφορά τις δύο αυτές καταστροφικές περιόδους.

Θέσεις που επιδεικνύουν επιφυλακτικότητα και προβληματισμό για τη διάρκεια που θα κρατήσει το βελτιωμένο κλίμα, εξέφρασε ο Αρέτ Ντεμιρτζί, υπεύθυνος προγραμμάτων στο παράρτημα του γερμανικού Ιδρύματος Φρίντριχ Νάουμαν των Φιλελευθέρων στη Σόφια: «Πιστεύω ότι πρόκειται για μια νέα αρχή καλών σχέσεων μεταξύ της Άγκυρας και της Αθήνας αλλά από την άλλη πλευρά πρόκειται για προβλήματα με βαθιές ρίζες. Άρα δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι ο σεισμός μπορεί να αλλάξει τα πράγματα» ('LIFO', Φεβ 2023). Και ενώ ο απλός λαός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, φαίνεται να έχει μία πιο φιλική διάθεση, οι πολιτικές διαφορές που υπάρχουν, γεννούν αμφιβολίες. «Παρακολουθώ διάφορα γκρουπ στο facebook και στο whatsapp. Έβλεπα τι γράφει ο κόσμος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τη συγκέντρωση ανθρωπιστικής βοήθειας για τις σεισμόπληκτες περιοχές» σημειώνει η πανεπιστημιακός, που ειδικεύεται στις λειτουργίες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης Εϋλέμ Γιαναρδάογλου και συμπληρώνει: «Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι ήθελαν να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον ήταν εκπληκτικός, αλλά σε επίπεδο μακροπολιτικής ίσως να μην δούμε άμεσα αντίστοιχα αποτελέσματα. Θα πρέπει μάλλον να περιμένουμε για να δούμε την επίδρασή όλων αυτών των κινήσεων στο μέλλον». ('LIFO', Φεβ 2023).

Στο ίδιο μήκος κύματος από πλευράς απόψεων, κινούνται και άνθρωποι του ακαδημαϊκού χώρου και της πολιτικής από πλευράς Ελλάδος. «Είναι πάρα πολύ πρόωρο για να συζητήσουμε για νέα σελίδα, και είναι και πάρα πολύ αποκλίνουσες οι θέσεις των δύο πλευρών για να είμαστε αισιόδοξοι ότι θα υπάρξει γρήγορα κάποια διευθέτηση. Δεν σημαίνει ότι τα προβλήματα εξαφανίστηκαν. Σημαίνει απλώς ότι δεν βρισκόμαστε σε μία κατάσταση που εγκυμονούσε άμεση κρίση. Τα προβλήματα όμως υπάρχουν και όσο τα προβλήματα υπάρχουν

θα βρισκόμαστε σε μία κατάσταση από κρίση σε ύφεση και από ύφεση σε κρίση». Επισήμανε ο Αντιναύαρχος Αλέξανδρος Διακόπουλος ε.α. ανώτατος αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού και πρώην Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας της Ελλάδας. ('Euronews.', Μάϊ 2023). Ο Πάνος Καρβούνης, πρώην επικεφαλής αντιπροσωπείας Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, από την πλευρά του σημείωσε, πως όταν η Τουρκία επανέλθει σε μια κανονικότητα, θα ανακύψουν τα ίδια προβλήματα εάν δεν έχουμε κάνει ορισμένα βήματα. ('Ertnews', Φεβ 2023). Επιφυλακτικός σε δηλώσεις του εμφανίστηκε και ο Αντώνης Χατζηκυριάκου, ιστορικός (Οθωμανολόγος), ενώ ο διπλωματικός συντάκτης – αρθρογράφος Νίκος Μελέτης, τόνισε πως οι στόχοι και προτεραιότητες της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής δεν ανατρέπονται από τη μια μέρα στην άλλη και πως δεν θα πρέπει να περιμένουμε δραματικές αλλαγές σε αυτό το επίπεδο. Ακόμη και η αναφορά του Μ. Τσαβούσογλου, στην συγκινητική υποδοχή που επεφύλαξε στον Ν. Δένδια ήταν για «να λύσουμε τα προβλήματα». Ότι ακριβώς μονότονα επαναλαμβάνει τους τελευταίους μήνες η Τουρκική ηγεσία, εννοώντας τον δικό της τρόπο και την δική της μέθοδο για την επίλυση των προβλημάτων. ('liberal', Φεβ 2023). Οι παραπάνω θέσεις, δεν εκφράζουν αισιοδοξία για βελτίωση των σχέσεων μακροπρόθεσμα και από ότι διαφαίνεται η ιστορία πρόκειται να επαναληφθεί.

Ως προς τις αντιδράσεις των ηγετών των δύο χωρών και στις δύο περιπτώσεις υπήρξε μια έκφραση αλληλεγγύης και συνεργασίας. Το 1999, ο τότε Πρωθυπουργός της Ελλάδας, Κώστας Σημίτης, και ο τότε Πρόεδρος της Τουρκίας, Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, επισκέφθηκαν τα θύματα του σεισμού στο Ιζμίτ. Ο Σημίτης δήλωσε ότι ο σεισμός "είναι μια τραγωδία για όλο τον ελληνικό λαό" και ότι η Ελλάδα θα προσφέρει "ό,τι μπορεί" για να βοηθήσει την Τουρκία. Ο Ντεμιρέλ ευχαρίστησε τον Σημίτη για την αλληλεγγύη του και δήλωσε ότι η Τουρκία θα δεχτεί "όποια βοήθεια" προσφέρει η Ελλάδα. Το 2023, υπήρξε μια ανάλογη συμπεριφορά, με τον Έλληνα Πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη να εκφράζει αμέσως τα συλλυπητήριά του στους πληγέντες των φονικών σεισμών και την αλληλεγγύη της Ελλάδας στην Τουρκία. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, οι ηγέτες των δύο χωρών συναντήθηκαν για να συζητήσουν τις συνέπειες των σεισμών και επεσήμαναν τη σημασία της συνεργασίας για την αντιμετώπιση των συνεπειών των σεισμών. Πέραν των δύο κορυφαίων ηγετών των δύο κρατών, εξίσου ουσιαστικές αλλά και συμβολικές ήταν και οι παρουσίες των Υπουργών Εξωτερικών και των δύο χωρών, στο πεδίο της καταστροφής και στις δύο χρονικές περιόδους.

Μία χαρακτηριστική ομοιότητα που εμφανίζεται στις δύο περιπτώσεις είναι η ελαχιστοποίηση των εναέριων παραβιάσεων και παραβάσεων από πλευράς τουρκικής πολεμικής αεροπορίας, αμέσως μετά τις καταστροφές, όπως έχει ήδη αναφερθεί και αναλυθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο. Επίσης η λαϊκή ευαισθητοποίηση παρατηρείται και στις δύο χώρες

και στις δύο περιόδους, ένα στοιχείο που είναι οδηγός και θα πρέπει πάνω σε αυτό να βασιστούν οι μεταγενέστερες προσπάθειες προσέγγισης.

Γεωπολιτικά, και οι δύο σεισμοί έπληξαν περιοχές με ιδιαίτερη γεωστρατηγική σημασία. Το 1999, οι σεισμοί έπληξαν την Τουρκία και την Ελλάδα, δύο χώρες που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 2023, οι σεισμοί έπληξαν την Τουρκία και τη Συρία, δύο χώρες που βρίσκονται στο επίκεντρο των γεωπολιτικών εξελίξεων στη Μέση Ανατολή.

Διαφορές που παρατηρήθηκαν κατά τις σεισμικές καταστροφές 1999 και 2023

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και αρκετές διαφορές μεταξύ των σεισμών του 1999 και του 2023. Αρχικά, οι σεισμοί του 1999 συνέβησαν το καλοκαίρι, ενώ οι σεισμοί του 2023 το χειμώνα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να είναι πιο δύσκολη η διάσωση και επιβίωση των επιζώντων κατά τους σεισμούς του 2023, λόγω των χαμηλών θερμοκρασιών και των καιρικών συνθηκών. Επομένως η αποστολή που ανέλαβαν τα συνεργεία διάσωσης, είχε αυξημένο βαθμό δυσκολίας και επικινδυνότητας. Η ελληνική αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας ανταποκρίθηκε άμεσα και επιτυχώς στην πρόκληση αυτή.

Εξετάζοντας την επίδραση των σεισμών από γεωπολιτικής άποψης στο ευρύτερο περιβάλλον παρατηρούμε τα παρακάτω. Ο σεισμός του 1999 ανάμεσα σε Τουρκία και Ελλάδα είχε μεγάλη επίδραση στην περιοχή του Αιγαίου. Οι επιπτώσεις του σεισμού αυτού οδήγησαν σε αλλαγές στον πολιτικό χάρτη της περιοχής, καθώς δημιουργήθηκε ένα περιβάλλον ευκαιριών για βελτίωση των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, κυρίως στον τομέα της συνεργασίας σε θέματα περιβάλλοντος, ασφάλειας και ανθρωπιστικής βοήθειας. Από την άλλη πλευρά, ο σεισμός του 2023 ανάμεσα σε Τουρκία και Συρία είχε διαφορετικές επιπτώσεις. Οι δύο χώρες βρίσκονταν σε πόλεμο κατά την περίοδο αυτή, με την Τουρκία να εκτελεί επιθέσεις εναντίον της Συρίας. Ο σεισμός επιδείνωσε την ανθρωπιστική κρίση που αντιμετώπιζε η Συρία, με περισσότερους πρόσφυγες και καταστροφή υποδομών. Η Τουρκία, από την πλευρά της, αντέδρασε με στρατιωτική επιθετικότητα και επέμεινε στην περιφερειακή της επιρροή.

Υπό το πρίσμα της διπλωματικής δραστηριότητας, η σεισμική καταστροφή του 1999, η οποία έπληξε και τις δύο χώρες (Ελλάδα-Τουρκία), οδήγησε σε μια περίοδο σχετικής εξομάλυνσης των σχέσεων. Οι δύο χώρες ανταποκρίθηκαν με αλληλεγγύη η μία στην άλλη, παρέχοντας ανθρωπιστική βοήθεια και αναζητώντας τρόπους συνεργασίας για την αντιμετώπιση των συνεπειών των σεισμών. Αντιθέτως, η σεισμική καταστροφή του 2023, η οποία έπληξε μόνο την Τουρκία, είχε μικρότερο αντίκτυπο στις μεταξύ τους σχέσεις. Η Ελλάδα

ανταποκρίθηκε με ανθρωπιστική και οικονομική βοήθεια, αλλά δεν υπήρξε η ίδια έκταση συνεργασίας όπως μετά τον σεισμό του 1999. Παρατηρήθηκε βέβαια μία βελτίωση στις σχέσεις και μία αποκλιμάκωση τόσο στο ζήτημα των προκλητικών δηλώσεων, όσο και σε αυτό των εναέριων παραβιάσεων από πλευράς Τουρκίας. Σε καμία περίπτωση όμως δε επανεμφανίστηκε, σε μορφή σύναψης συμφωνιών, η δραστηριοποίηση του 1999. Η συνεργασία έμεινε σε προφορικό επίπεδο, χωρίς να πάρει τη μορφή κάποιας δράσης πέραν των ανθρωπιστικών. Ένα μεγάλο παράδειγμα αποτελεί η συμφωνία του 1999 για τη δημιουργία της κοινής ομάδας αντιμετώπισης καταστροφών JHET-SDRU. Μία κίνηση που δημιουργούσε βάσεις για μακροπρόθεσμη συνεργασία, έστω και αν η συνεργασία αυτή διακόπηκε άδοξα το 2013. Αντίστοιχη κίνηση το 2023 δεν έγινε ποτέ. Αυτό οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως η κλιμάκωση της έντασης μεταξύ των δύο χωρών τα τελευταία χρόνια, η διαφορετική πολιτική ηγεσία στην Τουρκία, ζητήματα υψηλής πολιτικής καθώς και η διαφορετική γεωγραφική θέση της Τουρκίας, η οποία την καθιστά πιο ευάλωτη σε φυσικές καταστροφές.

Οι κυριότερες διαφορές μεταξύ των δύο σεισμικών καταστροφών, όσον αφορά τις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας, συνοψίζονται ως εξής:

- Ο σεισμός του 1999 συνέβη σε μια περίοδο που οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας ήταν σε μια φάση αποκλιμάκωσης, ενώ ο σεισμός του 2023 συνέβη σε μια περίοδο που οι σχέσεις ήταν σε μια φάση κλιμάκωσης.
- Ο σεισμός του 1999 έπληξε και τις δύο χώρες, ενώ ο σεισμός του 2023 έπληξε μόνο την Τουρκία.
- Η πολιτική ηγεσία στην Τουρκία ήταν διαφορετική μετά τον σεισμό του 1999 (απόσυρση Ντεμιρέλ) από ό,τι μετά τον σεισμό του 2023 (παραμονή Ερντογάν).
- Τον σεισμό του 1999 ακολούθησαν περισσότερες συνθήκες – συμφωνίες συνεργασίας και δράσεις σε σχέση με τον πρόσφατο σεισμό του 2023.

Οι δύο σεισμικές καταστροφές του 1999 και του 2023, παρόλο που συνέβησαν σε διαφορετικές περιόδους και υπό διαφορετικές συνθήκες, απέδειξαν ότι οι ηγεσίες της Ελλάδας και της Τουρκίας μπορούν να συνεργαστούν για να ξεπεράσουν τις διαφορές τους και να βοηθήσουν τους συμπολίτες τους που έχουν πληγεί από μια καταστροφή.

Γενικά, οι σεισμικές καταστροφές έχουν την τάση να ενώνουν τις χώρες στην αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων και να διαμορφώνουν αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους.

Ωστόσο, η γεωπολιτική κατάσταση και οι πολιτικές διαφορές μπορούν να επηρεάσουν τη συνεργασία και την ανταπόκριση σε αυτές τις καταστάσεις. Είναι σημαντικό οι χώρες με τεταμένες σχέσεις, να αναγνωρίσουν τις ανάγκες και τις ανθρωπιστικές προκλήσεις που προκύπτουν από τις φυσικές καταστροφές και να επιδιώκουν τη συνεργασία και την αλληλεγγύη μεταξύ τους για την αντιμετώπισή τους.

Κεφάλαιο 6.

Συμπεράσματα

Η διπλωματία των καταστροφών είναι μια μορφή διπλωματίας που αφορά τις σχέσεις μεταξύ κρατών που έχουν πληγεί από φυσική ή άλλη καταστροφή. Στόχος της είναι να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών αυτών, ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις συνέπειες της καταστροφής. Μπορεί να περιλαμβάνει προ-καταστροφής δραστηριότητες, όπως η πρόληψη και η μείωση του κινδύνου, αλλά και μετα-καταστροφής δραστηριότητες, όπως η ανταπόκριση, η αποκατάσταση και η ανοικοδόμηση. Σύμφωνα με τον Ilan Kelman, η διπλωματία των καταστροφών μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ οργανισμών, χωρών και διαφόρων διεθνών οντοτήτων, αλλά και μεταξύ κρατών που βρίσκονται σε ένταση ή πόλεμο. Ωστόσο, δεν μπορεί να δημιουργήσει νέες διπλωματικές ευκαιρίες από το μηδέν. Για παράδειγμα, ένας σεισμός σε μια χώρα μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη αλληλεπίδραση μεταξύ της κυβέρνησης της χώρας αυτής και άλλων κρατών που προσφέρουν βοήθεια. Εντούτοις όμως, αυτή η αλληλεπίδραση δεν είναι απαραίτητα το αποτέλεσμα μιας πραγματικής αλλαγής στις σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών. Μπορεί απλώς να είναι μια προσωρινή απόκλιση από τη συνήθη πρακτική.

Ο στόχος λοιπόν, της συγκεκριμένης εργασίας ήταν να εξετάσει αυτή την υπόθεση στο πλαίσιο των ελληνο-τουρκικών σχέσεων, μελετώντας τους σεισμούς του 1999 στην Ελλάδα και την Τουρκία και τους πιο πρόσφατους σεισμούς στην Τουρκία και τη Συρία το 2023. Επιπλέον, εξετάστηκαν οι παράγοντες που έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση της ελληνο-τουρκικής διπλωματίας μέχρι σήμερα, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει. Ο τελικός στόχος της εργασίας είναι να συμβάλει στη θεωρία της διπλωματίας των καταστροφών αναλύοντας ποιοτικά δεδομένα, με σκοπό την κατανόηση του τρόπου, με τον οποίο μπορούν οι φυσικές καταστροφές να επηρεάσουν τις διπλωματικές σχέσεις μεταξύ χωρών που βρίσκονται σε σύγκρουση.

Για να αναλύσουμε όμως το αποτέλεσμα της προσέγγισης στις διπλωματικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, μετά τους σεισμούς, πρέπει να προηγηθεί βαθιά κατανόηση του ιστορικού υποβάθρου και των αιτιών που οδήγησαν στις συγκρούσεις τις δύο χώρες. Στην περίπτωση τους, οι συγκρούσεις της νεότερης ιστορίας, ξεκινούν από τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας (Επανάσταση του 1821), ο οποίος έληξε με την ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την ίδρυση του ελληνικού κράτους, μετά τα 400 χρόνια της Τουρκοκρατίας. Είναι χρήσιμο εδώ, να τονίσουμε ότι οι δύο χώρες από τότε βλέπουν ο ένας τον άλλον ως 'κακό' ή 'βάρβαρο' (Ker-Lindsay, (2000)).

Ύστερα, ακολούθησε ο Τουρκικός Πόλεμος της Ανεξαρτησίας του 1919-1923, ο οποίος οδήγησε στην ήττα των ελληνικών δυνάμεων και στην υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης το 1923. Η συνθήκη υπογράφηκε για να θεσπίσει τα σύνορα της σύγχρονης Τουρκίας και να διασφαλίσει την εθνική ομοιογένεια των δύο χωρών μέσω της ανταλλαγής πληθυσμών.

Οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας είχαν αρχίσει να βελτιώνονται, αλλά το 1974 το στρατιωτικό πραξικόπημα της Ελλάδας στην Κύπρο και η τουρκική εισβολή στο νησί προκάλεσαν νέες εντάσεις. Παρά το γεγονός ότι το κυπριακό πρόβλημα παραμένει άλυτο και οι διπλωματικές προσπάθειες δεν έχουν οδηγήσει σε οριστική λύση, το 1974 ήταν η τελευταία φορά που οι δύο χώρες συγκρούστηκαν στρατιωτικά. Από τότε, οι εντάσεις εκδηλώνονται με τη μορφή προκλητικών δηλώσεων, λεκτικών πολεμικών απειλών (*casus belli*) και στρατιωτικής ετοιμότητας και δραστηριότητας, όπως οι παραβιάσεις του ελληνικού Ε.Ε.Χ. από πλευράς Τουρκίας.

Πλέον, οι διαφωνίες της Ελλάδας και της Τουρκίας αφορούν τα χωρικά ύδατα (θαλάσσιες ζώνες) και τον εναέριο χώρο πάνω από το Αιγαίο Πέλαγος. Η Ελλάδα αναφέρει πως η επέκταση των χωρικών υδάτων της στα 12 ναυτικά μίλια από την ακτογραμμή και τις νήσους της, είναι αναφαίρετο δικαίωμα που πηγάζει από τη διεθνή συμφωνία περί θαλασσίου δικαίου (UNCLOS), ενώ η Τουρκία δεν το αποδέχεται, προβάλλοντας δικά της επιχειρήματα και απειλώντας με *casus belli*.

Οι διαφωνίες αυτές έχουν στρατηγική σημασία, καθώς επηρεάζουν τον έλεγχο του Αιγαίου, το οποίο είναι σημαντικό για την Ελλάδα, καθώς περιλαμβάνει πολλά νησιά και αποτελεί πιθανό ενεργειακό πόρο. Η Τουρκία, από την άλλη πλευρά, θέλει να διατηρήσει την πρόσβαση της στη θάλασσα και να εκμεταλλευτεί τους φυσικούς πόρους της περιοχής. Για τους λόγους αυτούς, η κρίση του Αιγαίου είναι η κύρια αιτία των επαναλαμβανόμενων εντάσεων

μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Παρά τις προσπάθειες διαμεσολάβησης από διεθνείς παράγοντες, δεν έχει βρεθεί ακόμα λύση στο πρόβλημα.

Επιπρόσθετα, η κρίση στα σύνορα το 2020, που αντιμετώπισε η Ελλάδα και το μεταναστευτικό αυτό ζήτημα που ξέσπασε, υπήρξε άλλος ένας λόγος για αύξηση της έντασης μεταξύ των δύο χωρών. Η Ελλάδα αποφάσισε να ανοίξει τα σύνορά της για να βοηθήσει τους πρόσφυγες να φτάσουν στην Ευρώπη. Το ίδιο έκανε και η Τουρκία. Όμως, το μεγάλο κύμα προσφύγων από την Τουρκία προς την Ελλάδα, αλλά και οι ισχυρισμοί ότι η Τουρκία διευκόλυνε χιλιάδες πρόσφυγες να διασχίσουν τα κοινά σύνορα τους και να φτάσουν στην Ελλάδα, δημιούργησαν εχθρότητες και αναταραχές μεταξύ των δύο χωρών.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας ήταν διαχρονικά τεταμένες λόγω εδαφικών διαφορών, θαλάσσιων δικαιωμάτων και πολιτικών ζητημάτων. Ωστόσο, εστιάζοντας την προσοχή κατά τους σεισμούς του 1999, σε Ελλάδα και Τουρκία, παρατηρούμε πως τα φυσικά φαινόμενα, βοήθησαν στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, με τις δύο χώρες μάλιστα να παρέχουν αμοιβαία βοήθεια και συνδρομή μετά τους σεισμούς. Αυτό βοήθησε να μειωθεί η ένταση και να ξεκινήσουν διμερείς συνομιλίες για την ενίσχυση των διπλωματικών σχέσεων.

Πολλοί μελετητές πιστεύουν ότι οι σεισμοί ήταν ο κύριος παράγοντας που οδήγησε στην προσέγγιση των δύο χωρών (Ker-Lindsay, (2000, 2007)). Σε αυτή την περίπτωση, η βοήθεια που παρείχαν η Ελλάδα και η Τουρκία η μία στην άλλη βοήθησε να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας. Ωστόσο, άλλοι μελετητές πιστεύουν ότι η "διπλωματία καταστροφών" δεν ήταν ο μόνος παράγοντας που συνέβαλε στην προσέγγιση Ελλάδας και Τουρκίας (Koukis et al., (2016)).

Ύστερα από 24 χρόνια, το 2023 και ενώ το κλίμα εκείνη την περίοδο, μεταξύ των δύο χωρών ήταν ιδιαίτερα συγκρουσιακό, δύο ισχυροί σεισμοί έπληξαν, την Τουρκία και τη Συρία, προκαλώντας τον θάνατο περισσότερων από 50.000 ανθρώπων και την καταστροφή εκατομμυρίων σπιτιών. Η Ελλάδα, ήταν από τις πρώτες χώρες που προσέφερε αμέσως ανθρωπιστική βοήθεια στην Τουρκία. Συγκεκριμένα, η ελληνική κυβέρνηση έστειλε στην Τουρκία διασώστες, τρόφιμα, φάρμακα και άλλα εφόδια. Από την πλευρά της, η Τουρκία δέχτηκε με ευγνωμοσύνη τη βοήθεια της Ελλάδας. Ο Τούρκος Πρόεδρος, Ερντογάν, δήλωσε ότι η Ελλάδα έδειξε "αληθινή ανθρωπιά".

Και στις δύο διαφορετικές χρονολογικά περιπτώσεις, οι δύο χώρες άφησαν στην άκρη τις διαφορές τους και προσέφεραν απλόχερα ή αποδέχτηκαν με ευγνωμοσύνη ανθρωπιστική

βοήθεια. Η συνεργασία αυτή μεταξύ των δύο χωρών έδειξε ότι, παρά τις διαφορές τους, μπορούν να συνεργαστούν για να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις.

Όμως, αυτή η διπλωματία των καταστροφών που εφαρμόστηκε από τις δύο χώρες στην περίοδο των σεισμών, δεν φαίνεται να έχει μακροχρόνια αποτελέσματα. Μπορεί οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών να είχαν βελτιωθεί μετά τους σεισμούς του 1999, αλλά αυτό δεν είχε μεγάλη διάρκεια. Αποτέλεσε απλά μια λύση έκτακτης ανάγκης για εκείνη την περίοδο. Και αργότερα τα δύο κράτη επέστρεψαν στην προηγούμενη τους κατάσταση, η οποία χαρακτηριζόταν από εντάσεις, όπως αναλύσαμε προηγουμένως. Θα μπορούσε κανείς να πει πως επιβλήθηκε στο βάθος του χρόνου η γεωπολιτική σταθερά, που θέλει την περιοχή γύρω από το Αιγαίο να βρίσκεται σε ένταση. Το ίδιο παρατηρούμε φτάνοντας στους πρόσφατους σεισμούς του 2023. Η διπλωματία των καταστροφών είχε πάλι πρωταγωνιστικό ρόλο. Η ένταση στις σχέσεις που επικρατούσε πριν από τους σεισμούς, διαδέχεται την ύφεση που ακολουθεί και πάλι μετά την καταστροφή. Το ερώτημα λοιπόν είναι, κατά πόσο οι σεισμοί του 2023, θα οδηγήσουν απλώς σε μια προσωρινή κατάπαυση των εντάσεων μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας ή θα συμβάλουν σε μια πιο μακροχρόνια λύση για την αντιμετώπιση συγκρούσεων.

Εδώ θα λέγαμε ότι η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι σύνθετη και εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως η πολιτική βούληση των δύο χωρών. Μία ξεκάθαρη παρατήρηση μέσα από τις αναλύσεις είναι πως η διπλωματία των καταστροφών, επιφέρει βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα και δεν οδηγεί εντέλει στην πολυπόθητη μακροπρόθεσμη προσέγγιση. Παρατηρήθηκε τόσο σε άλλες περιπτώσεις μελετών, όσο και στην περίπτωση των δύο χωρών κατά το παρελθόν (σεισμός 1999). Ο κύριος λόγος είναι ότι όλες οι ενέργειες που λαμβάνουν χώρα πριν και μετά από μία καταστροφή, μέσω της διπλωματίας των καταστροφών, έχουν πολύ περιορισμένο πολιτικό πεδίο. Κινούνται γύρω από τομείς που σχετίζονται με την πολιτική προστασία και την αντιμετώπιση καταστροφών και δεν αγγίζουν ζητήματα υψηλής πολιτικής. Τα τελευταία όμως ζητήματα, τα οποία αποτελούν και την ρίζα των διαφορών, είναι απολύτως βέβαιο πως θα αναδυθούν και θα βγουν στην επιφάνεια πιθανόν με μεγαλύτερη ένταση.

Ένα πρώτο συμπέρασμα επομένως που καταλήγουμε είναι πως τα ζητήματα υψηλής πολιτικής, όπως το ενεργειακό (ΑΟΖ), το μεταναστευτικό, το κυπριακό και τα κυριαρχικά δικαιώματα που απασχολούν για δεκαετίες την Ελλάδα και την Τουρκία αποτελούν και τη γενεσιουργό αιτία των εντάσεων μεταξύ τους. Βρίσκονται και περιμένουν εκεί όπου αφέθηκαν, καθώς δεν λύθηκαν ποτέ. Είναι εκείνα τα ζητήματα που θα επανεμφανιστούν, λίγο μετά από την οποιαδήποτε ύφεση, που ενδεχομένως να επιφέρει η διπλωματία των καταστροφών, διατηρώντας αναλλοίωτο τον γεωπολιτικό χάρτη.

Από το πρώτο συμπέρασμα, όμως προκύπτει ένα δεύτερο ερώτημα: το κατά πόσο ουσιώδης είναι η άσκηση της διπλωματίας των καταστροφών από τις δύο χώρες, από τη στιγμή που τα αποτελέσματά της, αλλοιώνονται στον χρόνο.

Οι φυσικές καταστροφές, έχουν συνήθως διασυνοριακές επιπτώσεις. Αυτή η διαπίστωση γίνεται ακόμα πιο εμφανής στις γειτονικές χώρες, όπως η Ελλάδα και η Τουρκία. Οι γειτονικές χώρες παρουσιάζουν άλλωστε παρόμοιες κλιματολογικές συνθήκες, λόγω γεωγραφικής εγγύτητας. Στην περίπτωση που έχουν και τεταμένες σχέσεις μεταξύ τους, τότε η διπλωματία των καταστροφών είναι η διεθνής πρακτική που πρέπει να ασκηθεί. Αυτό θα πρέπει να συνεχίσουν να πράττουν και η Ελλάδα και η Τουρκία κατά το μέλλον. Ο λόγος είναι απλός. Οι δύο χώρες παρουσιάζουν παρόμοιες μορφές φυσικών απειλών και προκλήσεων και οι κοινές προκλήσεις απαιτούν και κοινές προσπάθειες. Η κλιματική κρίση και οι νέες περιβαλλοντικές συνθήκες άλλωστε, αυξάνουν την πιθανότητα εμφάνισης φυσικών καταστροφών στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτό σημαίνει ότι οι δύο χώρες θα πρέπει να συνεργαστούν στενά για την αντιμετώπιση του κινδύνου των καταστροφών. Η συνεργασία αυτή θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινά σχέδια αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών, σε κοινές επενδύσεις στην πρόληψη και τη μείωση του κινδύνου από τους σεισμούς, καθώς και σε κοινές προσπάθειες για την ενίσχυση της συνεργασίας τους σε θέματα που σχετίζονται με την κλιματική κρίση. Πέραν της κοινής συνισταμένης των προσπαθειών αντιμετώπισης των καταστροφών, είναι εξίσου σημαντική και η κατάπαυση των εντάσεων, που ακολουθεί τη διπλωματία των καταστροφών, έστω και αν δεν παρουσιάζει μεγάλη διάρκεια. Είναι καλύτερο άλλωστε μία μικρή περίοδος, βελτιωμένων σχέσεων, από μία εξαντλητική, χρόνια και συνεχόμενη συγκρουσιακή σχέση. Είναι μία βάση, πάνω στην οποία οι χώρες μπορούν να χτίσουν μία μακρόπνοη προσεγγιστική πολιτική.

Συμπερασματικά, η εργασία επιβεβαιώνει την θεωρητική πρόταση ότι οι δραστηριότητες που σχετίζονται με φυσικές καταστροφές, μπορούν να έχουν διπλωματική επιρροή βραχυπρόθεσμα. Ωστόσο, η προσέγγιση μεταξύ των χωρών, δεν παρουσιάζει βάθος χρόνου. Επίσης η διπλωματία των καταστροφών είναι απαραίτητη και θα πρέπει να συνεχίσει να ασκείται, για την αντιμετώπιση των εντεινόμενων προκλήσεων. Αυτό που θα πρέπει να ερευνηθεί και να δοθεί μία απάντηση στο εγγύς μέλλον, είναι η εύρεση μιας διπλωματικής μεθόδου που θα παράγει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Ενώ, η μελέτη περίπτωσης που χρησιμοποιήσαμε αρκεί για να επιβεβαιώσει τις αρχικές προτάσεις της θεωρίας της διπλωματίας των καταστροφών, είναι σημαντικό να αναγνωριστούν τα όριά της. Απαιτούνται πολλές διαφορετικές μελέτες περιπτώσεων, ώστε να εντοπιστούν μοτίβα που θα μπορούσαν να

συμβάλουν σε πιο οριστικά αποτελέσματα σχετικά με το δυναμικό της διπλωματίας των καταστροφών στην επίλυση συγκρούσεων μακροπρόθεσμα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Σαπουντζάκη Κ., Δανδουλάκη Μ. (2015). *Κίνδυνοι και Καταστροφές. Έννοιες και Εργαλεία Αξιολόγησης, Προστασίας, Διαχείρισης*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

ΓΕΕΘΑ, Διακλαδική Ομάδα Εργασίας Ανατολικής Μεσογείου (2015). *Ανάλυση της κατάστασης στην Ανατολική Μεσόγειο*. Τυπογρ. Ελληνικού Στρατού.

ΓΕΕΘΑ (2024), επίσημη ιστοσελίδα, Συγκεντρωτικά Στοιχεία Παραβιάσεων – Παραβάσεων και Τουρκικής Αεροπορικής Δραστηριότητας του 2023, <https://geetha.mil.gr/paravaseis-paraviaseis/enaerios-choros-archeio-paravaseon-paraviaseon/syggkentrotika-stoicheia-2023/>

Εφημερίδα "Καθημερινή", 16 Μαΐου 2010. *“Χαμηλή πολιτική” υψηλών προσδοκιών, Ερντογάν και Παπανδρέου συζήτησαν τα πάντα, και δημοσίως, σε θερμό κλίμα.*

Εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ", 14 Μαΐου 2010. *Συνέντευξη Τύπου Παπανδρέου –Ερντογάν, Στο επίκεντρο Κυπριακό και Αιγαίο –Συγκροτήθηκε Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας.*

Ιστοσελίδα “LIFO” (Φεβ 2023), *Ελλάδα / Deutsche Welle: Αλλαγή στις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας, μετά τον σεισμό- Πόσο θα κρατήσει*, <https://www.lifo.gr/now/greece/deutsche-welle-allagi-stis-sheseis-elladas-kai-toyrkias-meta-ton-seismo-poso-tha>

Ιστοσελίδα “Euronews” (Μαΐ 2023), *ΑΝΑΛΥΣΗ: Οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας πριν και μετά τις εκλογές- Θα διατηρηθεί η ατμόσφαιρα ηρεμίας;* <https://gr.euronews.com/2023/05/04/ellinotourkika-sheseis-elladas-tourkias-meta-tis-ekloges>

Ιστοσελίδα “Ertnews” (Φεβ 2023), *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις μετά τον σεισμό – Καρβούνης και Χατζηκυριάκου μιλούν για την επόμενη μέρα.* <https://www.ertnews.gr/dimosio-vima/oi-ellinotourkikes-sxeseis-meta-ton-seismo-karvounis-kai-xatzikyriakou-miloun-gia-tin-epomeni-mera/>

Ιστοσελίδα “Liberal” (Φεβ 2023), *Ο γρίφος των ελληνοτουρκικών μετά τους σεισμούς.* <https://www.liberal.gr/amyna-diplomatia/o-grifos-ton-ellinotourkikon-meta-toys-seismoys>

Κώτσης, Β. *Φιλική στις ελληνικές επενδύσεις η Τουρκία*. Το ΒΗΜΑ, 23 May 2010.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Alexiuk, E. (2016). *Book review: Building Resilience: Social Capital in Post-Disaster Recovery*. *Urban Studies*, 53(4), 839-841. <https://doi.org/10.1177/0042098015621846>

Barton, A. (1969). *Communities in Disaster: A Sociological Analysis of Collective Stress Situations*. Garden City, NY: Doubleday.

Berridge, G. R. (2002). *Diplomacy: Theory and Practice (6th ed.)*. Basingstoke: Palgrave. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-85931-2>

Daddoust L, Khankeh HR, Ebadi A, Sahaf R, Nakhaei M, Asgary A (2018). *The Social Vulnerability of Older People to Natural Disasters: An Integrative Review*. *Health in Emergencies and Disasters Quarterly*. 4(1):5-14. <http://dx.doi.org/10.32598/hdq.4.1.5>

Elnashai, A.S. (2000). *Analysis of the damage potential of the Kocaeli (Turkey) earthquake of 17 August 1999*. *Engineering Structures*, Volume 22, Issue 7, Pages 746-754. ISSN 0141-0296. [https://doi.org/10.1016/S0141-0296\(99\)00104-2](https://doi.org/10.1016/S0141-0296(99)00104-2)

Erdik, M., Tümsa, M. B. D., Pınar, A., Altunel, E., and Zülfikar, A. C., 2023, A preliminary report on the February 6, 2023 earthquakes in Türkiye, <http://doi.org/10.32858/temblor.297>

Ergün D, Şenyüz S. *Prolonged grief disorder among bereaved survivors after the 2011 Van Earthquake in Turkey*. *Death Stud*. 2022; 46(6):1364-1371. Epub 2021 Feb 12. PMID: 33576723. <https://doi.org/10.1080/07481187.2021.1884624>

Erlandsen, M. (2018). The Future of #Diplomacy, written by Philip Seib (2016). *The Hague Journal of Diplomacy*, 13(4), 589-591. <https://doi.org/10.1163/1871191X-12341372>

Ferris, E. (March 2010). *Natural Disasters, Conflict, and Human Rights: Tracing the Connections*.

St. Mary's University, San Antonio, Texas.

Ganapati, E., Kelman, I. and Koukis, T. (2010). 'Analyzing Greek-Turkish Disaster-related Cooperation: A Disaster Diplomacy Perspective', *Cooperation and Conflict*, 45(2), pp. 162-185. <https://doi.org/10.1177/0010836709347216>

Guha-Sapir D, Hoyois P, Below R (2013). *Annual Disaster Statistical Review: The Numbers and Trends*. Brussels: Centre for Research on the Epidemiology of Disasters.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (17 August 2000). *Turkey: Earthquakes Appeal No. 19/99 Situation Report No. 44: Budget revision and interim financial report*.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (29 September 1999). *Athens earthquake Appeal No. 22/99*.

Joakim K.J. (2012). *From Tremors to Talks: Do Natural Disasters Produce Ripe Moments for Resolving Separatist Conflicts?* *International Interactions*, 38:4, 482-502, <https://doi.org/10.1080/03050629.2012.697404>

Quarantelli, E.L. (Ed.). (1998). *What is a Disaster?: A Dozen Perspectives on the Question* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203984833>

Kelman, I. (2006). *Acting on Disaster Diplomacy*. *Journal of International Affairs*, 59(2), 215–240. <http://www.jstor.org/stable/24358434>

Kelman, I. (2012). *Disaster Diplomacy. How disasters affect peace and conflict* (1st ed.). Routledge, Taylor and Francis Group.

Kelman, I. (2018). *Connecting theories of cascading disasters and disaster diplomacy*. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Volume 30, Part B, Pages 172-179, ISSN 2212-4209. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2018.01.024>

Ker-Lindsay, J. (2000). *Greek-Turkish Rapprochement: The Impact of Disaster Diplomacy?* *Cambridge Review of International Affairs*, Volume 14, Pages 215-232. <https://doi.org/10.1080/09557570008400339>

Kossin et. al., (2021). *Weather and Climate Extreme Events in a Changing Climate*, Volume 11.1, Pages 1521-1523

Koukis, T., Kelman, I., Ganapati, N.E. (2016). *Greece–Turkey disaster diplomacy from disaster risk reduction*. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Volume 17, Pages 24-32. ISSN 2212-4209. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2016.03.004>

Makropoulos, K. C. (2010). EARTHQUAKES AND PREVENTIVE MEASURES. *Bulletin of the Geological Society of Greece*, 43(1), 216–223. <https://doi.org/10.12681/bgsg.11175>

Mavrogenis, S. & Kelman, I. (2013). *Perceptions of Greece-Turkey Disaster Diplomacy: Europeanization and the Underdog Culture*. *Balkanistica*. 26. 75-105. <https://ssrn.com/abstract=2434693>

Lekkas, E.(2001). *The Athens earthquake (7 September 1999): intensity distribution and controlling factors*. *Engineering Geology*, Volume 59, Issues 3–4, Pages 297-311. ISSN 0013-7952. [https://doi.org/10.1016/S0013-7952\(00\)00119-8](https://doi.org/10.1016/S0013-7952(00)00119-8)

McLean E., Muhammet B. (July 2020). *Natural Disasters and Cross-Border Implications*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.550>

Moore, J.B. (April 1918). *A Guide to Diplomatic Practice*. By the Rt. Hon. Sir ERNEST SATOW, G.C.M.G., LL.D., D.C.L. *The American Historical Review*, Volume 23, Issue 3, Pages 634–638. <https://doi.org/10.1086/ahr/23.3.634>

Papadopoulos, G.A. (2002). *The Athens, Greece, Earthquake (Ms 5.9) of 7 September 1999: An Event Triggered by the İzmit, Turkey, 17 August 1999 Earthquake?*. *Bulletin of the Seismological Society of America* 2002; 92 (1): 312–321. <https://doi.org/10.1785/0120000805>

Peters, L. E. R. (2022). *Disasters as Ambivalent Multipliers: Influencing the Pathways from Disaster to Conflict Risk and Peace Potential Through Disaster Risk Reduction*. *Journal of Peacebuilding & Development*, 17(2), 151-172. <https://doi.org/10.1177/15423166221081516>

Rafferty, J. P. (2024, January 4). *Kahramanmaraş earthquake of 2023*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/event/2023-Turkey-Syria-earthquake>

Psycharis, I., Papastamatiou, I., Taflambas, I., Carydis, P., Bouckovalas, G., & Kalogeras, I., Stavrakakis, G., Pavlides, S., Lekkas, E., Kranis, H., Ioannidis, C., Cholevas, C. & Pyrros, D. (1999). *The Athens, Greece earthquake of September 7, 1999*. *Special Earthquake Report*, EERI Newsletter. 33. 1-12. <https://www.researchgate.net/publication/309527579>

Scawthorn, C., Johnson, G.S. (2000). *Preliminary report: Kocaeli (Izmit) earthquake of 17 August 1999*. *Engineering Structures*, Volume 22, Issue 7, Pages 727-745. ISSN 0141-0296. [https://doi.org/10.1016/S0141-0296\(99\)00106-6](https://doi.org/10.1016/S0141-0296(99)00106-6)

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), (2003). *The Confidence Building Measures between Greece and Turkey*. Stockholm, Sweden.

Tetsushi, K. (27 June 2008). *Survey Report on the Reconstruction Following the Earthquake in Marmara, Turkey on August 17, 1999*. Asian Disaster Reduction Center. <https://www.humanitarianlibrary.org/resource/survey-report-reconstruction-following-earthquake-marmara-turkey-0>

Thomas, D.S.K., Phillips, B.D., Lovekamp, W.E., & Fothergill, A. (Eds.) (2013). *Social Vulnerability to Disasters* (2nd ed.). CRC Press. <https://doi.org/10.1201/b14854>

UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). *Türkiye Earthquake 2023 Humanitarian Response Overview, 30 June 2023*.

<https://reliefweb.int/report/turkiye/turkiye-earthquake-2023-humanitarian-response-overview-30-june-2023-entr>

Vanderplanken, Kirsten & Hazel, Peter & Marx, Michael & Shams, Ahmad & Guha-Sapir, Debarati & van Loenhout, Joris (2021). *Governing heatwaves in Europe: comparing health policy and practices to better understand roles, responsibilities and collaboration*. *Health Research Policy and Systems* 19(1). <https://doi.org/10.1186/s12961-020-00645-2>

Uwishema, O. (February 16, 2023). *Addressing the effects of the earthquakes on Türkiye's health-care system*. Volume 401, ISSUE 10378, P727. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(23\)00326-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(23)00326-4)

Wisner, B., Gaillard, J.C., and Kelman I. (2012). *The Routledge Handbook of Hazards and Disaster Risk Reduction*. Routledge, Taylor and Francis Group.